

משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו אתיו.

הנה בזוהר ויקרא דף כ"ב ע"א **פירש מקרא זה על גלות אחרון** דבכל זמנין דאשתכחו ישראל בגלותא נודע קצה דההוא גלותא והאי גלותא דאדום הוא משא דומה יע"ש, ועפ"י דרכו אפרש בשנדקדק תחילה מהו כפל שומר מה מלילה שומר מה מליל ועוד דתחילה קרי לילה ולבסוף קרא ליל, ומאי מהדר אלר שאתא בקר שהוא הגאולה מאי לילה דקאמר אחריו.

ועפ"י דרך הזוהר אתי שפיר דקאמר משא דומה שהוא גלות החיל הזה דלא נודע זמן הקץ ומלבא לפומא לא גלי וכל מחשבי קצין משתקין אותם **ורמז דומה אותיות אדום בחלוף ה"א באל"ף באחע"ה** אלי קורא משעיר שעם ישראל קורא מדוחק גלותא דבני שעיר הוא אדום אתא שומר ישראל הודיענו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות נודע קצם של בבל ע' שנה וגלות מצרים שנגזר ת' שנה דלג הוא ית' על הקץ ולא עבדו אלא רד"ו וגלות החיל הזה זה לנו אלף ותשכ"ו ואנחנו לא נושענו, **והנה איתא בזוהר פ' בא ד' ל"ח דהשכינה נקראת לילה בהתאחדה עם בעל נעוריה ונקראת ליל בהסתלקו ממנה** בסוד מאנה להנחם על בניה כי איננו והיינו דקאמרי יש רבש"ע שומר ישראל כבר ידענו מה מלילה **שהיה יחוד שלם בזמן היות ישראל על אדמתם ובית המקדש קיים** וכמה היה זה בית ראשון עמד ת"י ושני ת"י בין הכל תת"ל והלואי שהיו ימי גליתנו וימות עניתנו שוין לימי שמחתנו ואיך ימי השמחה והיחוד היו תת"ל ואורך גלותנו יותר מהכפל שהוא אלף ותשכ"ו וזהו שומר מה היו מהלילה שהיה היחוד וכמה הם מה מליל שידידות נפשה מקנה נדדה ומדודה נפרדה ותקרא בשם ליל והשיב שומר ישראל אתא בקר שהגיע זמן הגאולה וזמן לילה דהיינו שתשוב כלה לבית בעלה ביחודא שלים, ותקרא בשם לילה **אלא שעונותיכם הטו אלה ואם אתם רוצים הדבר תלוי בכם וזהו אם תבעיון בעיו שובו אתיו, ויש לפרש אם תבעיון בעיו לפרש מה שאמר בכתובות ד' קי"א שהשביע הב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ופירש"י שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי יע"ש ודו"ק.**

רבי יוסף מאמאן⁷⁷² זיע"א, חירגא דיומ"א, רות, עמי קטז-ק"ז⁷⁷³

ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך וכו' באשר תמותי אמות ושם אקבר כה יעשה ה' לי וכה יוסיף כי המות יפריד ביני ובינך, והרב קול יעקב על ה' מגילות כתב וזל"ה ולכאורה היה די לומר יפריד בינינו, כי הוא רק מליצה על הפלגת דבוקה בה, אבל הנראה בהקדם מאמר הגמרא מיום שנחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל

"בעיר הזאת שהקיפוה לגיונים ובכל יום עומדים עלינו לכלותינו ויתובי יתבינן במצור ומצוק ארם מקדם ופלשתים נוסף על חצי רעב דאייקור חיטי ואינם בנמצא בעיר הזאת, אשר נתקיים בנו קורות שתיים, שהן השוד והשבר והרעב והחרב"

בשנת ה'תק"ן העליל שר העיר צפארו (שמו שכנראה היה "חאז עבד אלכביר") עלילה על רבני העיר. עליו ועל אחיו רבי **שלמה אביטבול** זיע"א, נשלחו לכלא ושחררו רק לאחר שקהילתם שילמה עבור כל אחד מהם 100 מתקאל (מטבע מרוקאי). באלול ה'תק"ן העיד כי הוגלה לאיגלוואן. כתב פסקים רבים וכתבים בדיני טרפות אך כתביו אבדו, נכדיו אספו את מקצת מהתשובות ששלח לכל רחבי מרוקו וקיבצו אותם בספר עם כתביו שנתרו והוציאם לאור בירושלים, ה'תר"ץ, תחת שמות **אבני שי"ש חלק א'** - שו"ת על כל חלקי השו"ע (ירושלים, ה'תר"ץ); **אבני שי"ש חלק ב'** - הכולל בתוכו: שו"ת על כל חלקי השו"ע וקונטרס **רבני קודש'** - הלכות ומנהגי טירפות **אבני קדש'** - פירושים וחיידושים על התנ"ך והתלמוד (ירושלים, ה'תר"ץ). נפטר בכ"ה באלול ה'תקס"ט, מנו"כ בצפארו ועל מצבתו נכתב:

"המאור הגדול אור בהיר וזהיר המאיר לארץ אבא למלכא מלכי צדק מלך שלם, ושפט דלים בצדק, והוכח במישור לענוי ארץ, אבא שאול ומשיב כהלכה, עין טובה ורוח נמוכה...הוא מל את ישראל אלף ות"ק ילדים אשר בארץ, עשות ספרים הרבה אין קץ, לחמו נתן מימיו נאמנים...והוא שפט את ישראל מ"ט שנים, ושמו נודע בשערים המצוינים...בהלכות שחיטה וטרפות הוא ראש המדברים..."
⁷⁷² רבי **יוסף מאמאן** זיע"א - מגדולי חכמי מרוקו, אביו של רבי רפאל ב"ר יוסף מאמאן זיע"א) וסבו של רבי **יהושע מאמאן** "הימ"ן" שליט"א (רבה וראב"ד של מרקש, וכיום רבה הספרדי וחבר לשכת הרבנות בנהריה).
⁷⁷³ בהוצאת ירושלים, ה'תשל"ב,

לאביהם שבשמים, הכוונה בזה לדעת על הוראה עצומה דהיינו שאין המחיצה הזאת כשאר מחיצות שמבדילין בין שני הצדדים שאין לבוא מצד זה לזה ולא מזה לזה, אבל המחיצה הזאת לא כן היא כי היא באמת רק הפסק מצד אחד דהיינו נגד ישראל, והדמיון לזה לשנים שסוגרין הדלת ביניהם הנה אם הפנימי סוגר הדלת כדי שלא יוכל החיצון ליכנס, הרי המחיצה נקראת הבדיל בין החיצון לפנימי לא בין הפנימי לחיצון, כי הפנימי אם ירצה יכול לפתוח ולצאת, כי המסגרת לפניו ובידו לפתוח ולסגור, ולהפך אם החיצון סוגר ונועל הדלת מבחוץ הרי הבדיל המחיצה הוא רק בין הפנימי לחיצון לא ההפך, כי החיצון בידו לפתוח ליכנס בכל עת שירצה, **וכן הכוונה כאן שהקב"ה עשה מחיצה מובדלת בינו ובין ישראל כלומר שאין לנו רשות ליכנס בעובי החומה קודם הזמן, וכמאמר בעל השיר השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' אבל ביד הקב"ה היכולת לגאול אותנו כל זמן שירצה, ואם כן גם כאן הכוונה על אופן זה כי המות הוא מפריד בין המת ובין החי, לא להפך כי המת אינו יכול לבוא אל החי, אבל החי עוד יבוא אל המת כאשר ישרוק לו המות, וכמאמר דוד המלך ע"ה במות הילד אני הולך אליו והוא לא ישוב אלי, והנה היה מהראוי לומר בינך וביני, כי כפי דרך הטבע מיתת נעמי קודם למיתת רות, אבל אמרה ביני ובינך לחלוק כבוד לנעמי לומר שהיא תמות קודם נעמי, כלומר כשאמות אז לא אשוב אליך, אבל עודיני בחיים לא אעזבך והענין נכון עכ"ל, ואחר המחילה מכת"ר אין המשל דומה לנמשל, כי במשל מי אשר לפניו המסגרת הפנימי או החיצון בידו לפתוח ולבוא אל הצד האחר בכל עת שירצה, וכן במחיצה שבין ישראל לאביהם שבשמים היכולת ביד הקב"ה לגאלינו בכל עת שירצה, לא כן בנדו"ד בהבדיל שבין החי ובין המת, אין החי יכול ללכת אל המת בכל עת שירצה כי אם עד שישרוק אליו המות, ועוד קשה לפי דבריו ז"ל דרות חלקה כבוד לנעמי במה שאמרה לה ביני ובינך, הלא בתחילת דבריה לא חלקה כבוד לנעמי באומרה באשר תמותי אמות, הרי הקדימה מיתת נעמי למיתת רות, לכן נלע"ד לפרש הפך מדבריו אחר בקשת מחילה מכת"ר, כי המות הוא מפריד בין החי ובין המת לא להפך, כי המת יכול לבוא אל החי בכל עת שירצה, כי הגשמה היא משוטטת בעולם והולכת לבל מקום שתמצא כמ"ש רז"ל שכל שבעת הימים של אבילות היא הולכת מקברו לביתו ומביתו לקברו, אלמא יש לה רשות ללכת לכל מקום שתמצא, אבל החי אינו יכול ללכת אל המת עד אשר ישרוק לו המות, וא"כ שפיר אמרה לה ביני ובינך ולא לחלוק לה כבוד ודו"ק.**

רבי דוד ב"ר מסעוד אביחצירא⁷⁷⁴ הי"ד זיע"א, רישא וסיפא, פרשת מקץ

ובזה יתבאר בסיעתא דשמיא פסוק כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים ויאמר אליהם ישראל אביהם אם כן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב בפי אמתחתים תשיבו בידכם אולי משגה הוא וכו'. הרי לך לולא הוא אלול כידוע וכו' ודהינו שמי שמאחרים בתשובתם עד בא תשרי וכו' **המה דוחקים את השעה וקרובים המה להפסיד וכו' וכביכול מרב רחמיו על בניו שהוא רוצה בטובתם ורפואתם נתן בלב חכמיו להזהיר על קדימת אלול להנאתם ולטובתם בכדי שיקדמו תפלה לצרה וכו' ואזי בזה בבא יום הדין ימצאו להם מוכנים ומתקנים וכו' ובה יכתבו ויחתמו בלתי אחור ועכוב לחיים טובים ולשלום ברב עז ושלום וכו', ודהינו שתקדים להם תשובה של אלול וכו' ואז בבא ראש השנה גם כן יחדשו תשובה חדשה על תשובתם הראשונה ובה יהיו מוכנים ומזמנים לכל טוב וכו'. וזהו כי לולא התמהמהנו בתשובתנו שבאלול הרמוז בלולא וכו', כי עתה כמשמעה שבנו בתשובה גם כן זה פעמים דהינו שנית ביום ראש השנה חדשה כנזכר וכו' גם עתה שהיא התשובה כידוע על פסוק ועתה ישראל וכו' ונזכר לעיל ויאמר אליהם ישראל שהוא יש'ר א"ל אביהם שבשמים בלשון אמירה וכו' אם כן אפוא עתה עתה שנתאחרתם עד פה ולא הקדמתם תפלה לצרה וכו' אפילו הכי אל תתיאשו מן הרחמים רק ואך זאת עשו גם עתה עתה שאין זמן עוד וכו' ודהינו זאת שהיא התשובה וכו'.**

⁷⁷⁴ ה'תרכ"ו – י"ד בכסלו ה'תר"פ (אחינו של הבבא סאלי זיע"א)

רבי יעקב ב"ר מסעוד אביחצירא 'אביר יעקב'⁷⁷⁵ זיע"א, ספר שערי ארוכה, אות ר

הלא אתה תשוב תחיינו ועמך ישמחו בך. הראנו ה' חסדך וישעך נתן לנו: **הנה ידוע דזמן הגלות הוא אלף שנה כמו שאמרו ז"ל על פסוק נתנני שממה כל היום דזה ויומו של הקדוש ברוך הוא הוא אלף שנה. וזהו כל היום דזה שהוא הקץ שנגזר בגלות. והאלף הזה הוא אלף החמישי. ואלף החמישי הוא בהוד. ועל זה אמרו המקבלים ז"ל על זה נאמר והודי נהפך עלי למשחית. דמהוד נעשה דזה.** והנה גם כן מצינו בבנין המלכות כשהיא נבנית באלפא ביתא דאטב"ח ההוד שלה נבנה באותיות קץ אות צד"י בחשבון גדול. שהוא תשע מאות ועם אות קו"ף שהוא מאה הרי אלף. וזהו שאמר הכתוב קץ שם לחשך. קץ הוא גימטריא אלף כאמור. שם לחשך הוא הגלות נמצא זמן הגלות הוא אלף שנים דוקא. **ונתארך בעונותינו הרבים ועל זה יש לנו לצעק יום ולילה אליך הלא אתה קצבת קץ לחשך כאמור שהוא אלף שנים ומה זה היה לנו שלא רצית לפדותנו.**

הלא הבטחתנו שתגאלנו וקצבת האלף שנים ומדוע נתארך הזמן יותר מדאי. וזהו שאמר הלא אתה תשוב תחיינו דהינו הבטחתנו שתשוב תחיינו ותפדנו מן הגלות. והנה אתה תשוב תחיינו עם הכולל גימטריא **הלא גזרת הגלות** אלף שנים. וכשיכלו האלף שנים תפדנו ועמך ישמחו בך. **ועתה עבר הקץ וקרוב להיות נכפל. ואפלו הכי אנחנו לא נתיאשנו מהבטחותיך ורחמיך.** ועדין אנו מצפים כל יום ויום ולישועתך קיינו כל היום **לכן בבקשה ממך הראנו ה' חסדך וישעך נתן לנו:**

רבי יעקב ב"ר מסעוד אביחצירא 'אביר יעקב' זיע"א, ספר שערי ארוכה, אות ת

למנות ימינו כן הודע. ונבא לבב חכמה. שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך: אומר לפניו רבונו של עולם לפחות עשה לנו הדבר הזה ואין בו שום משוא פנים חס ושלוש **שהרי גזרת ימי הגלות שהם אלף ואם נתוספו מאתיים שנים כמו שכתבנו קבלנו בסבר פנים יפות. אבל עכשו הרי כמה מאות נתוספו. ותחת ההוספה שהוספת ולא הודעתנו טעמא מאי.** הודיענו עכשו והתרה בנו ואמר לנו אם ישרתם דרכיכם ושבבתם בתשובה לא נשאר לכם לקץ רק כך וכך. וכשתודיענו קצבת הימים שנשארו אז נעשה תשובה. באותה שעה נחלץ חשים ונעשה תשובה. ואם לא עשינו דמנו בראשנו שלא נשאר לנו מה נטען עוד. **וזהו למנות ימינו שהם הימים שנשארו לנו בגלות אם עשינו תשובה כן הודע לנו.** ונביא לבב חכמה ונעשה תשובה. אי נמי ונביא לבב חכמה דהינו או הקס לנו נביא שיש בו לבב חכמה ויחזירנו למוטב. ומכל מקום שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך. כי סוף סוף עבדיך אנחנו והאדון מרחם על עבדיו:

שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו. שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה: בקר הוא זמן הגאולה. **ואומר כי בגלות תפלתנו אינה תפלה, ותורתנו אינה תורה, ושמחתנו במצותיך אינה שמחה, כי על הגלות ותקף הקלפות מעכב וכל עבודתנו משפה ולחוץ.** גם אין אתנו יודע עד מה שרשם של עמקי סודותיך וכשתביא לנו הבקר שהיא

⁷⁷⁵ רבי יעקב ב"ר מסעוד אביחצירא 'אביר יעקב' זיע"א - נולד בשנת ה'תקס"ו, וגדל בתאפילאלת במרוקו. בצעירותו למד אצל אביו, רבי מסעוד אביחצירא זיע"א, את כל התנ"ך עם טעמי המקרא ולאחר מכן כל המשנה וכל התלמוד. לאחר שהוסמך לרבנות, על ידי רבי ישועה דנינו זיע"א, היה למנהיג הקהילה בתאפילאלת. ושימש בה כרב ודרשן. הוא רצה לעלות לארץ ישראל אך בגלל התנגדות של בני הקהילה בתאפילאלת נמנע ממנו. הוא ניסה לעלות לארץ שש פעמים ובשנת ה'תר"מ כשניסה לעלות בפעם השישית הצליח לשכנע את הקהילה שלא ימנעו ממנו מכיוון שבנו, רבי מסעוד אביחצירא (השני) זיע"א, יכול לשמש כרב הקהילה במקומו. הוא עזב את מרוקו ועבר דרך אלג'יריה, תוניסיה, לוב ומצרים ב-ט"ו בטבת הגיע לעיר אלכסנדריה שבה בה מעט ובי"ז טבת הגיע לדמנהור שם התארח אצל רבי משה סרוסי זיע"א, בהיותו בדמנהור חלה ונפטר בכ' בטבת ה'תר"מ, מנו"כ בדמנהור.

הגאלה אז באותה שעה תשבענו חסדך. ונרננה לך רנה של תודה כראוי ונשמחה בך ובתורתך ובמצותיך שמחה שלמה כראוי בכל ימינו. והשמחה לא תהיה קצרה כשנות שנותינו דעכשו שהם קצרים רק שמחנו בעבודתך ובשמחתך כימות עניתנו. שנות גלותנו שראינו רעה הראנו חליפתם טובה:

רבי דוד ב"ר מסעוד אביחצירא זיע"א, ספר שערי ארוכה, אות ת

ימינו מעט ורעים הנך צופה ומביט כמה אלפים ורבות לאין קץ חכו וקוו לישועתך משעבר הזמן שגזרת בגלות ומתו בעגמת נפש דורות רבים דור אחר דור. וזה היה מחמת ששנותיהם קצרים ואינם מאריכים ימים מיד הם מתים כעוף פורח וזהו כי גז חיש ונעפה דהינו נגזזים מהם ועופפים ועוברים מחמת ששנותיהם קצרים עוד כי 'גז חיש' גימטריא 'משיח'. דהינו כל דור ודור משעבר הזמן מצפים למשיח צדקנו. ומיד מתים בעגמת נפש ונעלם מעיני כל בשר הקץ הזה כי מי יודע עז אפך וחרונך שקצפת עלינו בגלות הזה עד מתי יכלה כלו הקצים וכלו החשבונות ולא נודע זמן הקץ. וכמו שיראתך ואלהותך עמקה עמקה מי ישיגנה כך ארע לקץ הזה שהוא עמק עמק מי ימצאנו. וזהו וכיראתך עברתך דהינו כמו יראתך שהיא עמקה כך עברתך שבגלות היא עמקה:

רבי רפאל אלעזר אבן טובו הלוי⁷⁷⁶ זיע"א, שו"ת פקודת אלעזר חלק א'⁷⁷⁷, או"ח סימן צ"ח, ד"ה ושם, קו ע"א

ונ"ל שזוהי כוונת החכמים במאמר הידוע דירוי פ' היה קורא אר"ח נא לא כוונת מן יומאי וכו' לא היה דרך התפארות ח"ו אלא אדרבה דרך אנינות והצטערות על העדר הכוונה הראויה **כי ידוע שר"ח ובניו היו כדאים להביא המשיח בלי זמנו כדאי' פ' הפועלים וכדי שלא יתמהו העולם על עיכוב הגאולה בידועם כחו הגדול בתפי' למהר הגאולה ויחשבו רע לו**⁷⁷⁸ שאינו חפץ בתיקון העולם. לפיכך הודיעם שאין המניעה ממנו אלא עונות הדור עושים שלא עלה בידו חפץ הכוונה השלימה בשום פנים שהרי פ"א חשב שהשלים הכוונה כל צרכו ונטרד במחשבתו לאנסו כענין שנו' בגמ' בבבלי הנ"ל דאדמי להו כדובא בנורא וטרדינהו (עין בהשמטה) **כדי שלא לדחוק הקץ אם אין הדור ראוי זה לדעתי דבר ברור בפשט הבנת המאמר הלז עם שידוע כל חכם לב כי בלי ספק רמזו כאן לדברים שהם כבשונו של עולם (אצלינו בהשמטה) אכן בשביל קיצור הכוונה השלימה מחמת אונס לא יתייחס אדם מן הרחמים דרחמנא לבא בעי א' המרבה וא' הממעיט נאמר בו ריח ניחוח.**

בלבד שיכוין לבו לשמים ואם אי אפשר לו לכוין יפה יתפלל על דעת אנשי כנה"ג (כמש"ל בהקדמה ויבוא עוד בהשמטה) דומיא דמחשבת עבודה שהולכת אחר תנאי ב"ד אבל

⁷⁷⁶ רבי רפאל אלעזר אבן טובו הלוי זיע"א – נולד בעיר רבאט. עלה לא"י בשנת ה'תר"ח, ובדרכו אליה התעכב קצת בטנג'יר שבצפון מרוקו. כשהגיע לירושלים התמנה לראב"ד העדה המערבית אחרי פטירת רבי דוד בן שמעון זיע"א. מתלמידיו רבי שמואל רפאל בוחבוט, רבי אברהם אביכזר, רבי נחמן בטיטו זיע"א. הגן בחרוף נפש על מנהגי ההלכה של העדה המרוקאית, נגד העירעור שיצא עליה מרבני עדות המזרח. חיבר את הספה"קים: שו"ת פקודת אלעזר על ארבעת חלקי השו"ע (חלק א' – ירושלים, ה'תרמ"ז; חלק ב' – ירושלים, ה'תרנ"ב; חלק ג' – ירושלים, ה'תר"ע). כמו"כ בכרך א' מצוי הספד על תלמידו רבי נחמן בטיטו זיע"א. נפטר בכ"א אדר א' ה'תרמ"ו.
⁷⁷⁷ ירושלים, ה'תרמ"ז

הסכמות מאת: רבי רפאל מאיר פאניזיל זיע"א; הראשון לציון וכחם באשי דא"י, רבי יעקב שאול אלישר זיע"א.
⁷⁷⁸ אולי צ"ל רע עליו (הרחבה לצורך הבנה).

לפחות צריך שיכוין באבות עכ"ל ובדף ל"ו ז"ל גם חכמי התלמוד הגדולים היו נזהרים שלא לעבור גבול הכוונה כמ"ש בירו' פ' היה קורא עיין מ"ש בו בעמ' מאר"ח ח"א סי' ל' עכ"ל.

ובהשמטות כתב ע"ז ז"ל נ"ב אף שבודאי אין מי שיקח הדברים במובנם הראשון בהחליט **כי אם סכל גמור ופתי חסר לב שא"ל עסק בד"ח**⁷⁷⁹ **וחידותם**⁷⁸⁰ והרגיל בדבריהם ז"ל אשר יראה מ"ש שם מאן עייל ברישא וה' יגיד כמונו שכוונו בלי ספק על סודות קבלת התפ"י ואיך היא עולה לפני ממו"ה...

⁷⁷⁹ בד"ח - ר"ת 'בדברי חכמים'

⁷⁸⁰ עד כאן דיבר על בעלי הדעות המשובשות, ביחוד מאלו שמצויים בזממנו אנו לרוב, ר"ל.

משנת ה'ת"ש עד ה'תשצ"ט

הקטע הבא הנני מביאו בגלל יחודו, שבהקדמה ל'לשם יחודי' לשיר השירים, לאחריו הוא שם את הפס' מפרק ב' פס' ז'

ואולי משום לרמוז לגבי השבועות..., כי דבר זה לא מצוי בסידורים דימינו

רבי **דוד הכהן**⁷⁸¹ זיע"א, כוס ישועות⁷⁸² הגדה של פסח עם חידושים ובאורים, מגילת שיר השירים, לשם יחוד

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל הנה אנחנו באים לשורר בקול נעים שיר השירים, קודש קדשים לעורר חבצלת השרון לשיר בקול נעים גילה ורנן כבוד הלבנון ולחבר אשת הנעורים עם דודה באהבה ורעותא וחדוותא דלבא ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה.

ויעלה לפניך קריאת שיר השירים כאלו אמרו שלמה בעצמו וכאלו השגנו כל הסודות החתומים בו.

ויהי נעם אד' אלקינו עלינו וכו' ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו' יהיו לרצון וכו':

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה. אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

שיר השירים אשר לשלמה:

רבי **ישראל ב"ר מסעוד אביחצירא 'הבבא סאלי'** זיע"א, הסבא קדישא - תולדות מרן הבבא סאלי, עמ' רי"ז-רי"ח (נתיבות, ה'תשמ"ז)

וכך מספר חתנו של מרן הבבא סאלי באשר ליחס מרן הבבא סאלי לספרו של מרן הגה"ק מסאטמאר "יואל משה" שהוא הספר המקיף ביותר באשר להתנגדות לציונות וז"ל:

"כאשר רבינו ה"בבא סאלי" זצ"ל עלה ארצה בפעם האחרונה, ביקש מחתנו⁷⁸³, שיקנה לו את ספרו של האדמו"ר מסאטמאר "יואל משה", וכאשר קבלו, פנה מכל לימודיו, הסתגר בחדרו וקרא בו בעיון נמרץ מרישא לסיפא. וכאשר סיים את קריאתו, יצא מחדרו ואמר לחתנו: "אין לנו גדול בדור בְּפִנֵּי העיון ובסברא ומשיב תשובה ניצחת, כר' יואל יצ"ו, הוא ענה בספרו בראיות ברורות לכל אותם שגיבבו דברים על גבי דברים, ולא השאיר זוית ופינה, שלא ענה עליה תשובה ניצחת, ולכן בואו ונעשה סעודת מצוה, סעודת סיום הספר "יואל משה", כדרך שעושים סעודת סיום מסכת, כי ספר זה הוא מסכת גדולה וחשובה בדורנו, בדור המעורפל הזה, דור אובד עצות, ומחשבותיו מבולבלות, ור' יואל הוא "עמודא דנהורא" ולאורו נלך עד ביאת משיחנו". בכל הסעודה היה רבינו חוזר ומשנן בעל פה על דברי הספר, מתפעל מחריפותו של ר' יואל, ומבקיאותו הרבה בכל דברי רבותינו ובמדרשיהם, ומודה לקב"ה ששתל בדורנו צדיק,

⁷⁸¹ רב ומו"ץ בעי"ת תיטאווין

⁷⁸² ג'רבה, ה'תש"ז

⁷⁸³ רבי יהודיוף

גאון וקדוש, המדריך עדת יראים בדרכי ה' יתברך האמיתיים ללא כל פשרות".

ועוד ראוי לציין שידוע כמו"כ שבנו נכדו רבי אלעזר ב"ר מאיר אביחצירא 'בבא אלעזר' הי"ד זיע"א תמיד כאשר היו שואלים אותו לגבי נתינת שם לרך הנולד הי' משיב להם לקראו 'יואלי' ע"ש כ"ק האדמו"ר מסאטמר... וד"ל.

רבי ישראל ב"ר מסעוד אביחצירא 'הבבא סאלי' זיע"א, מודעה

הנני מצטרף בזה אל כבוד הרבנים הגאונים הגדולים של העדה החרדית הספרדית בעיר הקודש ירושלים ת"ו, ומצרף דעתי אל דעתם דעת תורה, שפסקו שאסור להשתתף בבחירות, אשר זה נגד תורתנו הקדושה, ויתברכו אחינו בני החרדים לדבר ד', אשר ממשיכים ללכת בדרך אבותינו הקדושים.

נאם ישראל אבוחצירא

הודעה ואזהרה

מתוך דברי האדמו"ר הצדיק

רבי ישראל אבוחצירא זיע"א (בבא סאלי)

הנני מצטרף בזה אל כבוד הרבנים הגאונים הגדולים של העדה החרדית הספרדית בעיר הקודש ירושלים ת"ו ומצרף דעתי אל דעתם דעת תורה שפסקו שאסור להשתתף בבחירות אשר זה נגד תורתנו הקדושה ויתברכו אחינו בני החרדים לדבר ד' אשר ממשיכים ללכת בדרך אבותינו הקדושים

נאם ישראל אבוחצירא (בבא סאלי)

קריאה קדושה

מתוך דברי כבוד קדושת הגאון המקובל האלקי

רבי חיים סינאוני זי"ע

גאון אב בית הדין שדיעם בתימן

בענין הבחירות לעיריות מגלים אנו דעתנו דעת תורה שאיסור חמור וגמור על כל איש ואשה וקטן וגדול להשתתף בבחירות אלו כנו שגילו דעתם כבר גדולי וצדיקי הדור ספרדים ואשכנזים בעבר ובהווה אסור לשלוח לשם שליחים שלוחו של אדם כמותו, וכדאי הוא הזכות של התבדלות מהרשעים להגן עלינו להינצל מכל רעות. ולא ישלטו בנו הרשעים.

ולא ירעו בכל הר קדשי נזכה לראות כבוד סליטת שמים, ובגידוע הרשעים, ומלאה הארץ דעת את הר קדשים לים למשמים, בגיאת משיח הר הולך תמים בב"א

חיים יחי' סינאוני

פסק דין תורה

אודות הבחירות לרשויות מקומיות בארץ ישראל, הננו מגלים דעתנו דעת תורתנו הקדושה, שאיסור נמור הן לאיש והן לאשה להשתתף בבחירות אלה

אשר הרבה עבירות ואיסורי תורה כרוכים בזה וכבר הדבר נאסר מהגאונים הקדמונים ורק באנו להזכירם

וכדאי הוא זכות התבדלות מהמינים, הכופרים והעובדים ולא להתערב עם המורדים בתוה"ק שנמצא מכל נזירות קשות ורעות.

וכן צריכים להיזהר ולהישמר שח"ו להיגרר אחר מיתוים של הצלות מדומות

ובפרט שעצם בחירות אלה איסור חמור ואין בכח לבטלם יהיו מי שיהיו והשומע לנו תבא עליו ברכת טוב.

יהי רצון שכוונת התבדלות מהרשעים, מינים ועובדים למיניהם נזכה להינצל מכל גזירות קשות ורעות ולא ישלטו בנו הרשעים ונזכה לראות בהתנלות כבוד שמים בביאת הגואל צדק במהרה בימינו אמן ועל זה באנו על החתום בעיה"ק ירושלים תובב"א

צדקה משה חוצין (יצ"ו) יעקב עזרא מצבי יחזקאל שרגא הברשטאם סוסו יוסף הכהן

מח' תורה תמימה ותוספת לצד"ק מנחת

רבי נסים ב"ר מימון פרץ⁷⁸⁴ זיע"א, פרדס נסים⁷⁸⁵, פרי בחקתי, עמ' 367 - 368

וקיבלנו הוראות גאון עוזנו החיד"א כמו שקיבלנו הוראות מרן, כל הפוסקים מתחשבים מאד בכתבי החיד"א. הפוסקים האחרונים ואחרוני האחרונים, כולם אומרים את אותם המילים, אבל כשזה בא לידי מעשה, אתה רואה בני אדם זזים מהקבלה הזו.

אומר רבנו החיד"א⁷⁸⁶, ישתקע המנהג ולא יאמר, שראיתי מקצת תלמידי חכמים שבליל שבועות עוסקים בש"ס ופוסקים כפי רצון ליבם, ושוכחים שהלילה הזה, לא כתוב בש"ס ולא בפוסקים, זה כתוב בזוהר, ובאותו המקום שכתוב בזוהר ללמוד ולהיות נעור כל הלילה, כתוב גם התכנית של הלימודים, מי אתה שתחליף את התכנית? אם כך, אז בכלל זה לא כתב ולא כלום, תלמד מה שאתה רוצה, אבל כל ההבטחות לא שייכות לזה, סדר הלימוד זה עוד פרט, גם להיות ניעור, וגם ללמוד, וגם ללמוד את התיקון הזה.

החיד"א היה לומד עד ימי זקנותו בליל שבועות את שתי האדרות בעמידה. הוא היה זקן גדול, הוא נפטר באריכות ימים, בגלל שיצא לגלות, הוא היה צריך חס ושלוש למות אבל קיבל עליו גלות, אז זה התכפר לו, היו שלושה יהודים שרצו להביא את המשיח. הרש"ש הוא רבם, הוא תפס את החיד"א ואת ה'תורת חכס' והכניס אותם למרתף מתחת לבית המדרש שלו, מקום שאף אחד לא ידע עליו. כאשר ה'חזון איש' ביקר במקום הזה, לקח אותו לשם הרב מרגליות, אמר עכשיו אני מבין איך הרש"ש הגיע לכאלו דרגות, כאלה יהודים. זה היה מקום מיוחד, נסתר, והם נכנסו לשם שלושתם, ורצו להביא את המשיח, אנשים שמחפשים רק את בקב"ה, את המשיח. ונגזרה עליהם גזירה, אל תעירו ואל תעוררו את האהבה - הכי טוב שאתה תקח את הבחירה לבחור שלא לבחור, תגיד רבונו של עולם, תעשה בי מה שאתה רוצה, זה הכי טוב, אנחנו מחכים לך, מתי שתרצה תגאל אותנו.

⁷⁸⁴ רבי נסים ב"ר מימון פרץ זיע"א - נולד ב-ו' בתשרי ה'תש"ז, בעיר דאטץ במרוקו (ליד העיר מארקש). אביו ר' מימון פרץ זצ"ל אשר עסק בצורפות, ולמרת סוליקה זצ"ל. רוב חייו במרוקו היה בעיר סטאט, שם שהו הוריו בהמתנה לעלייה לארץ ישראל. בעת היותו בן חמש בערך הצטרפו הוריו לעלייה לישראל, ובהגיעם לארץ שוכנו במעברת ירוחם, שם היו מספר צריפים של הצבא ומספר צריפים עבור העולים ממרוקו. באחד הימים בתקופת שהותם במעברה, נחטף הרב עם עוד כמה מילדי המעברה על ידי הפדאיון הערבים, ולאחר שהצבא שחרר אותם, החליט אבי המשפחה שהוא לא נשאר במקום זה. המשפחה עברה למעברה התימנית בגן יבנה, שם למד הרב אצל ה'מורי' התימני כי באותה תקופה הם היו המשפחה היחידה ממרוקו שנמצאת באותה מעברה. עד שלאחר זמן מה הביאו לשם משפחות נוספות ממרוקו והקימו בית ספר ליוצאי העדה. עד גיל 11 שנים למד הרב בבית ספר אזורי, ואחר כך עבר לישיבה פנימייתית תורנית 'שערי שלום' במסמיה, ישיבה זאת הייתה בניהולה של מפלגת 'פועלי אגודת ישראל' כאשר בראשות הישיבה היו עומדים אז הרב צבי הוסטר והרב שלמה לוי. שאליהם היה מקורב ואף לאחר פטירתם הזמינוהו לעמוד בהספד עליהם. בעת שהותו בבית הספר של פא"י בגן יבנה הציע לו מפקח בשם הרב מונק לבוא ללמוד בישיבה. הוא הסכים ונלקח ללמוד בפתח תקוה בישיבת 'נחלת ראובן' שהייתה נספחת לישיבת 'לומז'ה'. לאחר כ-4 שנים עבר ללמוד בישיבת 'אוצר התלמוד', לאחר כמה שנים מונה ע"י הרב ארליך זצ"ל אותו להיות מגיד שיעורים בישיבתו. בהגיעו לפרקו נשא הרב לאשה את בתו של החזן הרב רפאל אבוהב זצ"ל. לאחר חתונתו התחיל ללמוד קבלה. בתחילת שנות ה'תש"מ, ייסד את מוסדות בית אל וישיבת מסילת ישרים ועמד בראשם. זמן מה לפני פטירתו, הקים את התלמוד תורה ורשת הגנים- 'תורת ישעיהו' המונה מעל 100 תלמידים. הניח אחריו 13 ילדים. נפטר בפתח תקוה לאחר מחלה קשה ב-כ"ח בשבט ה'תשע"ב, מנו"כ בבית העלמין בבני ברק.

⁷⁸⁵ בני ברק,

מתוך כריכה פנימית:

פרדס נסים

קובץ שיחות על התורה

מתומלל ונערך משיחות מוקלטות מפי קודשו של

מורנו ציס"ע הגאון המקובל

רבנו נסים פרץ זצוק"ל

מוסדות תורה בית אל יב"ץ

⁷⁸⁶ עיין "לב דודי פרק ל"א

רבי **דוד חנניה פינטו** שליט"א, פחד דוד ע"ס בראשית, פרשת וישב, קצי"ר האומ"ר, עמ' תקס

יעקב אבינו ביקש לישב בשלוח בעולם הזה, אז קפץ עליו רוגזו דיוסף. ומה בכך והרי חפצו היה להתעלות בזה. ומהו רוגזו דיוסף. ומדוע דוקא יוסף ולא בן אחר. ומהו לשון "רוגז" ולא צער. ובכלל ממדרש אחר נראה כי עונשו היה במה שפירש מאביו כ"ב שנה ולא בגלל השלוח. ועוד, הרי ירדת יוסף אינה רוגז כי אם טובה לבני ישראל להכין דרך לבני ישראל. וגם לשון הפסוק "בארץ מגורי אביו" מיותר, מאי קמ"ל בזה.

אמנם ידוע כי התורה נקנית מתוך עמל, ואף בגלות במקום תורה, ואם עוסקים בתורה זוכים לידבק בעץ החיים. על כן בגי דברים אלו טען השטן נגד יעקב אבינו. **כי יעקב אבינו חפץ בשלוח ולא בעמל, ולא רצה לגלות למקום תורה כי דוקא בארץ מגורי אביו, היכן שאביו גר הרי הוא רוצה לישב בשלוח ואם כן אינו יכול גם לידבק בעץ החיים.** שהרי ממרה את פי אביו, **ואסור איפוא לבטל חובת גלות מבני ישראל שהרי עליהם לירד בדוקא לגלות.**

אם כן נתמלאה מידת הדין רוגז, כשראתה שיעקב אבינו חפץ בדוקא להשתמש ביוסף הצדיק לבטל את הקליפה ואת הגלות, ובעבור השלוח וסיבת יוסף גם יחד נענש יעקב אבינו. וכי גם יוסף לא היה צריך לסלסל בשערו ולעמול נגד הגלות שהרי חיונית היא כדי לתקן ניצוצות קדושות דוקא בגלות, על כן מהוה הדבר רוגזו של יוסף, **כי אין לדחוק את הקץ.** ומכאן שיש רק לעמול בתורה, בגלות למקום תורה בדביקות בעץ החיים, **והם תיקון הגלות.**

רבי **מיכאל ב"ר יוסף פרץ** שליט"א, אהלי שם, משיח לאור ההלכה, סימן ג'

האם מותר להפציר הרבה לביאת המשיח לפי רש"י בכתובות אין להרבות תחנונים יותר מדי על קירוב קץ הגאולה. ואכן בזכות התפילה והצעקה תבוא הגאולה. וכן בזכות הציפיה והתקווה תבוא הגאולה. אבל לא להרבות יותר מדי, יותר מהגבולות, בריבוי תחנונים ובהפצרות לביאת המשיח.

מקורות וביאורים: כתובות(קיא ע"א): "השבעת אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו', ורבי זירא הני מיבעי ליה לכדרי לוי, דאמר שש שבועות הללו למה, תלתא הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ, ושלא ירהקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים. עכ"ל. ופירש רש"י ז"ל, שלא יגלו את הקץ, נביאים שביניהם. ושלא ירחקו את הקץ בעונם. לישנא אתרינא שלא ידחקו גרסינן, לשון רוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי, עכ"ל. ובספר אוצרות אחרית הימים (עמ' כח), הקשה מרש"י בהושע (ב, יז) שכתב: "וכיום עלותה מארץ מצרים", שצעקה אלי ממצרים מתוך שעבוד וגאלתיה כן גם **עתה**", ומשמע שרצויה הצעקה. ואם כן היאך רש"י ז"ל כותב שלא ירבו בתחנונים על זירוז קץ הגאולה יותר מדי, הא חזינן שרצויה הצעקה.

ותימה, מה קשה כאן? בודאי רצויה הצעקה, **אבל לא יותר מדי.** והמנה שאין להפציר יותר מהגבול המסתבר, הן בכמות והן באיכות. אבל קצת ובמידה, בודאי שמצוה ומותר. וכן הוכיח שם מישעיה (כא, יב): "אמר שומר אתא בקר וגם לילה. אם תבעון בעיו שובו אתיו". והסביר רש"י ז"ל אם תבעיו בעיו, אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ. שובו אתיו, בתשובה. עכ"ל. והוכיח מכאן שיש לבקש למהר הקץ.

וצ"ע ראה זאת. הא הכונה אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ(ולא **הזכר הפצרה**) הרי שובו בתשובה. ומה זה שייך להרבות בהפצרה, הרי כתוב רק שישובו בתשובה, ועל ידי זה ימהרו את הקץ.

והנה פשוט שיש להתפלל על הגאולה ועל ביאת הגואל, אבל לא להרבות יותר מדי, יותר מהגבול ההגיוני.

ואפילו שהרמב"ם ז"ל באגרת תימן כתב לפרש, שלא ידחקו את קץ הגאולה על ידי העמדת משיחי שקר למיניהם. על כל פנים, לא נראה שחולק על רש"י ז"ל. שהרי ידוע שבכל דבר הדרך האמצעית היא המוכתרת, וגם בהפצרות יש ליזהר שלא להרבות יותר מדי, כלשונו של רש"י ז"ל.

ועל כן נראה, שמה שכתב הגאון רבי הלל מקולמייא בספרו אבקת רוכל (חלק ב' כלל טו)⁷⁸⁷, שלעת עתה נשתנה הזמן, ולא לבד שמותר להרבות בתחנונים עבור הגאולה, אלא גם מצוה לקרוא אל ה' בחזקה שימהר לגאלנו, הדברים צ"ע ותמוהים, וכי מה השתנה בזמנו.

ואם כן שמא בזמנינו השתנה ותזר הדבר לקדמותו כפי שכותב רש"י ז"ל. וכן מה שכתב המנתת אלעזר בספרו שער יששכר(תודשים תמוז אב, אות לב, ד"ת חיו סימן ק). ששיטת רש"י שאסור להרבות בתפילה אינה להלכה ולא עיקר כלל, גם דברים אלו מתמיהים.

וכי מדוע יש לתלוק על רש"י ז"ל, שלא להרבות יותר מדי. ולפי הסברא נראה שמי שירבה יותר מדי. עלול להגיע לאוש אם לא יתקיימו תפילותיו. וגם תוחלת ממושכת

⁷⁸⁷ רבי הלל ב"ר ברוך ליכטנשטיין מקולומיאה ז"ע"א, אבקת רוכל, כלל ט פרט א, עמ' קיא ע"א

משום אחד מהשבועות שהשביע הקב"ה את ישראל הוא, שלא ידחקו את הקץ בהרבות תחנונים, אבל השביע אז גם לאוה"ע שלא ישתעבדו את ישראל בפרך, ובכלל זה וגם יותר מזה הוא, שלא יכריחו אותם וגם לא יסבבו ע"י הסתות ופיתויים ודברים כיוצא באלה שיסתעף מהם לבטל שום דבר מקיומה של תורה כי היא חיינו, מעתה לעת כזאת שבכמה ארצות כופין את ישראל וגוזרים גזירות שמסתעף מזה הרבה ביטול תורה והיינו שאין להם רשות לישראל לקבל עליהם רב ומנהיג אם לא שלמד כ"כ ח"י⁷⁸⁷ עד שהשיג (טיטעל דאקטאר⁷⁸⁷) (עין שירי משכיל דף נ"ט ע"א) שכל העוסקים בח"י עוברים על אזהרות התורה לא תתורו אחרי לבבכם, ועל ביטול מצות עשה של ללכת בהם, ולא ינקו כל הנוגע בה מכפירות כל עיקרי אמונה, או מקצתם, או מיהת שיסתפק באלה, וגם גוזרין על בחורים הלומדים בישיבות, ועל תשב"ר להרכיב לימודי ח"י עם לימוד התורה⁷⁸⁷)). שהרי אנו מצווים בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, והם גזרו משנה שש עד שנים עשר צריך לבלות כמעט כל היום בדברים של מה בכך, ולנו מאמינים בני מאמינים שרק ד' מוריש ומעשיר ולא לחכמים לחם ולנבונים עושר, דברים אלה לא לעזר ולא להועיל (חוץ מהכתב והמכתב) ועי"כ יסובב כרמי שלי לא נטרתי, והכתוב אומר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים. עין (יו"ד סוף סימן רל"ו)⁷⁸⁷ שאם שניים נשבעו זה לזה על ענין אחד וחבירו עבר תחילה על השבועה אזי מותר גם הוא לעבור משום שרק נשבע לו לקיים דבר זה אה גם הוא יקיים מה שנשבע, ובה אפטר לפרט כוונת (המשך פסוק י"ח, י"ט, איכה סימן ב') יומם וליילה אל תתני פוגת לך לבכות ולהתחנן לפני ד' על הגאולה, והגם שדבר זה הוא נגד השבועה שלא ידחוק את הקץ ברבות תחנונים, משה חוזר ומתיר קושיא זאת, על נפש עולליך, בשביל עולליך העטופים ברעב (ברעבון של תורה, שעושים לימוד התורה ויראת שמים טפל, ובע"כ צריכים לבלות רוב היום בלימודם כאלה שאסרה התורה ואמרה ללכת בהם אי אתה רשאי לפטור מהם, וגרסא דינקותא היא גדולה מאד כאיכותה ככתוב חנוך לנער על פי דרכו) בראש כל חוצות הן המה בתי מדרשים כפירש"י (משלי סימן א' פסוק כ') ויומתק הדבר יותר, על"נ נפש" עולליך" העטופים" מפרש דרך הרמז בס"ת "כי" שכחתי "מאכל" לחמי היא לימוד התורה.

וזהו שאמר דוד בתפילתו (בפסוק ב' תהלים סימן ס"ט) אתה רק גזרת במקרא שכתוב כי צורם מכרם וה' הסיגים, גלות ושיעבוד מלכיות, רק שיעבוד הגוף ליתן להם מסים וארנוניות ושאר מעשה עבדות, ולא שיעבוד הנשמה שתבטל עבור הגלות מלקיים מצות ד' כראוי, וזהו הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש אוה"ע מכונים מים כפירש"י, עד נפש, בדברי' הנוגעים לנפש, משה אני צועק ומתחנן הושיעני אלקים, שהרי שערך קודם, ואתה אמרת כי לי בני ישראל עבדים, או שתגאול אותנו, או שתתן בלבבם להטיב עמנו שלא יהי' לנו שום ביטול מקיומה של תורה - והגם שהם אומרים שכוונתם הוא לטובתינו שיזכו בנינו להיות להם (בילדונג) ולא יהי' נקראים בשם (פינסטערלינג) אבל אין אנו חפצים בטובה כזאת שגורם הריסה בעיקרי אמונתנו, וטוב לנו להיותנו שוטים בעיני כל העולם כל משך ימי חיינו, מהיותנו שעה אחת רשע לפני המקום.

רבי הלל ב"ר ברוך ליכטנשטיין מקולומיאה ז"ע"א, אבקת רוכל, כלל ט פרט א, עמ' קיא ע"א, הערה **)

והגם שאסור לנו למרוד במלכות, ובע"כ צריכים אנו לכופ ראשינו ולעשות אזינו כאפרכסת לשמוע אל דבריהם, אבל במסתרם תבכה נפשי ולבי עלי דוי (מדוע עלתה בימינו כך) על דברים כאלה שנגזלו מאתנו חיי נפשינו הנקרא (געוויסענס" צוואנג) מאמר שהתורה קללה לאבות אלה שאינה עושים כמצות התורה, עין (ספרי) וז"ל כשתינוק מתחיל לדבר מדבר עמו לה"ק ומלמדו תורה שנאמר ולמדתם את בניכם ולדבר בם אם למדתם אותם, ירבו ימיכם וימי בניכם, ואם לאו יקצרו ימיכם ח"ו.

משה עינינו לד' תלויות שיתן אותנו לרחמים בכל הממלכות שאנו שרוים בתוכם שיבטלו מעלינו גזירות כאלה.

מתלת לב. וגם בכלל זה תוחלת באיכותה יותר מדי, גם היא מחלת לב, אלא יש להתפלל במדה ובמשורה כדרכם של תלמידי חכמים.

ומה שכתבו בשם בעל הדברי תיים מצאנו (**בספר בית שלמה**) שאמר: "אם היה לי באפשרותי למצוא ולהצטרף אתי תשעה אוהבים וידידים נאמנים אשר לבבם כלבבי... היינו הולכים לשוח בשדה ולהפציר בתפילות ובתחנונים, ולא נשוב אל בתינו עד אשר ישראל נושע בה' תשועת עולמים בגאולת עולם, בביאת משיח בן דוד". והוסיף "אחד יש לי - מחותני ר' שלמה מסטריזוב, וחסר עוד שמונה", עכ"ל.

ותמוה, להביא ראיה מזאת. וחזינן שמשמיה לא חפצו בזה להפציר הרבה וחתוננים, ועל כן לא הצליח למצוא עשרה. וכי לענין גדול בזה היה קשה להשיג עשרה ל אלא ראיה מזאת שאין להפציר הרבה.

ובספר בית אלקים איתא: "ועוד, כי להיות הענין גדול הערך צריך ריבוי תפילות דור אחר דור כדי שתקובל תפילת הגאולה. ובהיות נשלמות תפילות הצריכות... אז בדור ההוא תקובל תפילתם". ובודאי שאין מזה ראיה לריבוי והפצרה יותר מדאי, אלא רק שהצטרפות התפילות של כל הדורות בכל דור ודור תפילות לפי המידה הראויה. ואכן בזכות התפילות תלוי ביאת הגואל. וכתב רבעו בתיי (**שמות ב, מ**): "ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה... כי אף על פי שהגיע הקץ כבר, לא היו ראויים לגאולה, אלא מרוב שצעקו אל ה' מן העבודה קיבל תפילתם... לרמוז כי [בזה] תלוי ביאת הגואל".

וכן בזכות הציפיה. שבילקוט שמעוני איכה (**רמז תתקצז**) כתב. "**דור שהוא מצפה למלכותו**"⁷⁸⁸ **מיד הם נגאלים**, שנאמר ויש תקוה לאחריתך ושבנו בנים לגבולם". וכן בילקוט תהילים (**רמז תשל"ו**): "אפילו אין ביד ישראל אלא הקיווי כדאי הם לגאולה בשכר הקיווי". עכ"ל.

וזהו הביאור "את צמח דוד עבדך מהרה חצמיח וקרנו תרום בישועתך" בזכות "כי לישועתך קוינו כל היום". כלומר, הטעם להצמיח את צמח דוד עבדך, משום שלישועתך קוינו כל היום" ואם כן חזינן שצפיה וקיווי הם הסיבה לביאת המשיח. וכן ביאר מרן החיד"א (בספר מדבר קדמות, ערך קיווי).

ואם כן בזכות התפילה והקיווי יבוא המשיח⁷⁸⁹.

רבי משה אליעזר **עבדלחק**⁷⁹⁰ שליט"א, מאמר לכבוד פסח ה'תשע"ה⁷⁹¹

"בשכר האמונה שנאמין בה' נשיג את ידיעת ה'. והקב"ה יקיים את כל הבטחותיו שנאמרו לנו ע"י נביאיו"

המדרש אומר שרק בזכות האמונה אנחנו נגאלים וז"ל: **אין הגלויות מתכנסות אלא בשכר אמונה** וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא **בזכות האמונה**⁷⁹² שנאמר: ויאמן העם (שמות ד', ל"א) [ילקוט שמעוני הושע רמז תקי"ט].

ודבר זה נקבע בתורה באמרה: **ויהי ידיו אמונה עד בא השמש** (שמות י"ז, י"ב) כלומר שבאותה מלחמה נגד עמלק האמונה היא שנתנה הנצחון וההתגברות כמו שאמרו וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך בזמן שמסתכלין ישראל כלפי מעלה ומשעבדין לבן לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין. [ראש השנה דף כס.]. ובאותה מדה של אמונה נבער עמלק מן העולם באחרית הימים וזהו אמרו: **בא**

⁷⁸⁸ דייקא ל'מלכות ה' הכוונה ולא ל'מלכות של מינות'.

⁷⁸⁹ תפילה וקיווי - כן; אבל לא ע"י דחיקה ותחנונים יותר מדי, ק"ל.

⁷⁹⁰ רבי משה אליעזר **עבדלחק** שליט"א - יליד במרוקו. עוד מצעירותו למד אצל רבי **אלעזר מור יוסף** זיע"א, ר"י נוה שלום בקזבלנקה. ובארץ למד בישיבת פורת יוסף וזכה לשמש את רבי **יהודה צדקה** זיע"א (ראש ישיבת פורת יוסף). לימים יסד תלמוד תורה 'פתח הדביר' בבית שמש. בעה"מ של הספה"קים: שו"ת **ידו עלמ"א** ג"ח; **דברי עלמ"א** על עה"ת ומועדי השנה; קונטרס **פסולי קהל** - מובא בח"א של שו"ת; וכן את הרבעון **ידו עלמ"א** בענייני הלכה ומוסר.

⁷⁹¹ מובא מתוך חוברת **דברי עלמ"א**, (בית-שמש, התשע"ה), פסח ה'תשע"ה, עמ' 3-8.

⁷⁹² דהיינו שהאמינו שיגאלו, אבל לא עשו שום השתדלות לצורך כך, כי האמינו שהשי"ת יושיע אותם בזמן הראוי

השמש.

ועל פי פירוש זה אפשר ליישב דקדוק גדול כי בריש הענין נזכרה רק **ידו אחת** כמו שנאמר: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל (שמות י"ז, י"א) אבל אחר כך כתיב: ויהי **ידיו אמונה לשון רבים**, אולם לפי דברינו אתי שפיר, דהיינו כשהכתוב כתב לשון רבים הוא רצה לכלול גם ימות המשיח. ומצאתי דגם הכלי יקר רמז בפסוק זה ענין נפלא הקרוב לדברינו וז"ל: אמרו רז"ל [דברים רבה ב', ט"ז] ה' בסופה ובסערה דרכו (נחום א', ג') 'בסופה' זה משה שנאמר: ותשם בסוף, ו'בסערה' זה אליהו שעלה במערה, **ולמדו מזה שגם משה יבוא עם אליהו כשיבוא עם משיח** שנאמר בו: וכסאו כשמש נגדי לכן נאמר: ויהי ידיו אמונה עד בא השמש **עד שיבוא משיח וכאור בוקר יזרח שמש** עכ"ל.

ודברי קדשו אלו כבר נאמרו בפירושו לשה"ש של **בעל הרוקח** זיע"א, פרק ב' פס' ז'

עד שתחפץ בגי' עד שיבא קץ משיח.

וזהו מה שמבשר הנביא: וארשתיך לי באמונה וידעת את ה' (הושע ב', כ"ב) ופירש המלבי"ם: ואחר שתביא הארוסה בידה מתנה הזאת **שהיא האמונה, יביא לה כנגדה מתנה מצידו שתדע את ה' שיגלה לה אותותיו ומופתיו והשראת שכינתו בתוכם עד שידעו את ה' בידיעה ברורה בדבר המושג בחוש** וכו'... ע"כ. יוצא שבשכר האמונה שתהיה לנו בה' שהוא יקיים את כל הבטחותיו שנאמרו לנו ע"י נביאיו, נשיג השגה גדולה שהיא ידיעת ה' והיא **מדרגה יותר גבוהה מאשר האמונה.**

והשתא יתבאר לנו היטב למה תמכו בידיו של משה חור ואהרן שהם סמל למלוכה וכהונה. כי הן המעלות שזכינו אליהן במתן תורה **ובעוונותינו נלקחו מאתנו בגלות** אבל אנו מאמינים באמונה שלימה שתחזורנה אלינו **ולכן תמכו הידים בלשון רבים** דהיינו גאולה ראשונה וגאולה אחרונה. וזהו מה שכתב הגר"י אייבשיץ זצ"ל על הפסוק: כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה (ישעיה מ"ט, ח"י) וז"ל: כתר מלכות שהיו חירות מן השיעבוד והיה כל אחד מלך בפני עצמו וגם חירות מן מלאך המות וזהו כתר כהונה מפני דבמקום שמלאך המות שולט שם הוא טומאה וכהן אסור לטמא ובשעת מ"ת לא היה להם טומאה כלל והיו כולם ראויים לכהונה וכאשר חטאו פרחו שני כתרים האלה ולעתיד יהיו כמו כן בני חורין משיעבוד וממלאך המות וילבשו את עדים אשר התנצלו בהר חורב וז"ש כי כולם כעדי תלבשי ר"ל כעדי של הר חורב עכ"ל. [אהבת יהונתן פרשת עקב].

מכל מקום יזכו עם ישראל, ע"י משיח צדקנו שהוא משה רבינו ע"ה, למעלה שאין כדוגמתה כמאמר הזוהר הקדוש [סוף דף כו:]: דבהוא זימנא (דיפקון ישראל מן גלותא) אתמר במשה וישראל "אז תתענג על ה'" בענג דאיהו ע' עדן, נ' נהר, ג' גן. ואתקיים קרא: אז ישיר משה 'שר' לא נאמר, אלא 'ישיר'. ואהתפך לערב רב ענ"ג לנג"ע ולאומין דעלמא עובדי עבודה זרה, כגוונא דפרעה ומצראי, דפרח בהון שחין אבעבועות, אבל לישראל יהיה ענ"ג ע"כ. ולזה קוראים עלמא דחירות שיתגלה רק בזמן ביאת הגואל והוא סוד שער החמשים וכן כתב הגאון כי להסטרא אחרא אין רק מ"ט שערי טומאה ושער החמשים אין לו. וכאשר יתמלאו כל המ"ט שלו אז יתבער מן העולם ויתגלה שער החמשים. והביא רמז מן הפסוק: כל⁷⁹³ (חמשים) פעל ה' למענהו וגם⁷⁹⁴ (ס"ט) רשע ליום רעה (משלי ט"ז, ד').

"עמלק בא להילחם עם ישראל משום רפיון באמונה ולכן מחיית עמלק תלויה באמונתנו"

מכל מקום על רפיון האמונה בא עמלק להילחם בישראל כדכתיב: ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו או אין, ויבא עמלק וגו'... [שמות י"ז; ז', ח'] ופירש האבן עזרא: שיעשה כל צרכנו ע"כ. ונחקק ענין זה בתורה כמו שנאמר: לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה [דברים ו', ט"ז]. לכן מחיית עמלק תלויה באמונה דהיינו להאמין באמונה שלימה שהקב"ה עושה צרכינו בלי יוצא מן הכלל וביניהם גם לגאול אותנו ולהחזיר מלכות ישראל ובניית בית המקדש.

⁷⁹³...עולה בגימ'...
⁷⁹⁴...עולה בגימ'...

"האמונה שיש לנו היא האמונה המתבקשת למחיית עמלק"

ואם תאמר איך יודעים שהאמונה שיש לנו היא האמונה המתבקשת למחייתו של עמלק. וי"ל על פי המדרש שכתב רש"י בפרשו את הפסוק: ויבוא עמלק וגו'... וז"ל: **לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם**, ואתם אומרים: היש ה' בקרבנו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני עכ"ל. **וידוע דהעונש שמביא הקב"ה על האדם הוא לא לנקמה אלא כדי שיתעורר מתרדמתו ויחזור בתשובה** לכן חייב שיהא מזכיר פגמו של האדם, כדי שיבין קשר של הדברים. וכבר אמרו [ביצה דף כה:] שהכלב: הוא העז שבחיות דהיינו מדת החוצפה, יוצא שכל זמן שיש מדת מה של חוצפה משמע דאמונתו רופפת ואינה האמונה הנדרשת והמביאה לגאולה.

"מדת החוצפה אינה ניתנת לתיקון אלא ביעורה הוא תיקונה"

ומדה זאת אינה ניתנת לתיקון וביעורה הוא תיקונה וכן ראיתי להמכתבי אליהו [חלק ב', עמוד רי"ז] וז"ל: הנה כל האומות, אם יכוונו את מדתם המיוחדת לטוב, בכחם לשמש את ישראל, ולהיהפך על ידי זה לכלים לקדושה, לשרת לתכלית הבריאה אמנם סיועם הוא חיצוני בלבד, אך על כל פנים יש להם שייכות מה אל התכלית. וזוהי זכות קיומם. אך כח הגאווה והחוצפה כולו רע ממש. ואין לו אחיזה בקדושה כלל. **הוא ניתן רק לנסינו כדי להתגבר עליו ולבטלו**, וביטולו הגמור הוא תכליתו ותיקונו עכ"ל.

ולתיקון זה כיוונו חז"ל באמרם [סוטה דף מט:] "בעקבות משיחא חוצפא יסגא" ופירשו המפרשים בשם רש"י: בסוף הגלות לפני ביאת המשיח תרבה החציפות. כי ידוע שלפני זריחת האור יתגבר החושך ובה שאנחנו צריכים לאמונה שלימה יתגבר ההיפך שלה שהיא החוצפה.

"טעם איך מדה זאת של חוצפה התפשטה בעם ישראל"

ואם תאמר איך אפשר למדה זאת שתתפשט בעם ישראל הא כבר אמרו שאחת מהמדות המאפיינות עם ישראל היא מדת הבושה. וי"ל לפי מה שכתב הזרע יצחק דהעולם היה ראוי להבראות תתק"ד דורות קודם אלא שראה הקב"ה שיהיו רשעים גמורים לכן לא בראם ועמד ושתלן בכל דור ודור והן עזי פנים שבדור. וז"ש "אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות" שעלו במחשבה להבראות ר"ל אותן התתק"ד דורות שיהיו בכל דור ודור. וז"ש "בעקבות דמשיחא" דצריכין להבראות כל אותן הנשמות שעלו במחשבה והן עזי פנים שבדור ולכן חוצפא יסגא עכ"ל, ודפח"ח.

"בחינת עמלק היא התקררות והעדר חיות בעבודת ה'"

אולם לפי פשט הדברים יש לומר על פי המדרש דהביא רש"י על הפסוק: אשר קרך בדרך (דברים כ"ה, ח"י) לשון קור וחום, צננך והפשיך מרתיחתך שהיו כל האומות יראים להלחם בכס ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה אף על פי שנכוה, הקרה אותה בפני אחרים עכ"ל. **יוצא דבחינת עמלק היתה בדיוק הפוכה מבחינת ישראל, כי הוא היה התקררות והעדר חיות לעבודת ה'**, וישראל דשרשו בקדושה, התלהבות וחום נחלתו כמו שאמר דוד המלך ע"ה: חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש (תהלים ל"ט, ד') הרי לפנינו כשהאדם מתקרר בעבודת ה', נכנסה בו מדת עמלק שגוררת האדם עד כדי גאווה וחוצפה, וזה מרומז בסופי תיבות: בעמלקי מדרי דרי (שמות י"ז, ט"ז) אותיות "קדר" מלשון קר ותיקונו הוא התלהבות בעבודת ה' וזה רמז בראשי תיבות: מ'לחמה ל'יה' ב'עמלק מ'ידר ד'ר אותיות "דם מלב" כלומר חמימות כי הדם מורה על החום הנובע מהלב.

והאמת היא שאין לאדם להתחיל אפילו בעבירה הכי קטנה כי כבר חז"ל לימדונו יסוד חזק בעבודת ה' שהוא "עבירה גוררת עבירה" ועיקרא דמילתא הוא שלא להתחיל כי אם האדם מתחיל יכול להגיע אפילו לדברים הכי חמורים וכמו שמשמע מפירוש רש"י על הפסוק: ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם (ויקרא כ"ו, ט"ו) הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן לא למה, לא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצוות וכופר בעיקר ע"כ. עיי"ש.

"כל מעשה שאינו משקף אמונה פשוטה הוא בסופו של דבר הרחקת הגאולה"

ואם כנים אנחנו בהגדרה זאת של האמונה הצריכה לגאולה, דחיית להיות משוללת מכל מעשה שיכול להתפרש כ"כחי ועוצם ידי", נבין למה החמירו חז"ל שלא לעשות שום מעשה שכביכול יכול להביאנו לגאולה. כי בעצם כל מעשה שאינו משקף אמונה פשוטה הוא בסופו של דבר הרחקת הגאולה ולכן דברו על עונשים מאוד כבדים כמו שאמרו בכתובות (דף קיא.) "שלוש שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שלא ימרדו באומות העולם וכו'... אמר רבי אליעזר אם אתם מקיימים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות כאיילות השדה" ע"כ. וכתבה הרמב"ם בתוך אגרת תימן והזהיר את העם וז"ל: ואתם אחינו אהובינו קבלו עליכם שבועתו ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ, ובורא עולם במדת רחמים יזכור אותנו ואתכם לקבץ גלויות נחלתו וחבלו לחזות בנועם ה' וכו'... עכ"ל.

ושם הוא הביא כמה דוגמאות מכמה מקומות שכל פעם שקם איזה אחד והכריז על עצמו שהוא משיח וגרר אחריו כמה מקהל ישראל, זה הביא רק צרות לעם ישראל והרג בשונאיהם של ישראל.

ועוד כתב כנבואה ממש וז"ל: שבקרוב לימות המשיח האמיתי ירבו הטוענים והחושבים שכל אחד מהם משיח ולא תעמוד טענתם ולא תתאמת ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים עכ"ל.

והאריך בענין זה המהר"ל בספרו נצח ישראל פרק כ"ד ופירש שם כל עניני השבועה וסיים בה בחידוש גדול: אף אם יהיו רוצים להמית אותם בעיני קשה לא יהיו יוצאים **ולא יהיו משנים בזה** ע"כ.

וכן מצאתי להגאון מוהר"י אייבשיץ [אהבת יונתן על ואתחנן]: כנסת ישראל צוחה באלה ובשבועה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה נגד קיבוץ ישראלי באם שהכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים **אפילו הכי צווחה** שחלילה שתלך שמה כי הקץ סתום ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית חס ושלוש ואחרון קשה מן הראשון, ולכך **ביקשה שלא ילכו עד שתחפץ** ר"ל עד שיגיע הזמן שימלא כל הארץ דעה ומשם והלאה הבטיח עילת כל העילות שלא יהיה נעדר מן האומה ישראלי כלום, עכ"ל.

וכן ראיתי להגאון הקדוש האדמו"ר רבי דוד הכהן סקלי זצוק"ל דכתב גם בזמן הזה אין לדחוק את השעה דשמא עדיין לא הגיע עת הזמיר והחכם עיניו בראשו שלא לדחוק האומות יושבי הארץ כי חביבין ישראל לפני המקום ולפני כל המלכים מלכי ארץ ונוהגים בהם כבוד ונותנים בהם כבוד ונותנים להם ממשלה וכו'... ובכל יום נגה אור עליהם הולך ואור עד נכון היום, **על כן צריכים אנו שלא להרהיב עוז בנפשנו ולגול את האור בכחנו עד שיגיע זמנו לצאת כפי גזירת היוצר והגוזר** עכ"ל. [ילקוט דוד דף ח: ועל זוהר הקדוש דף רלג.].

וגדולה מזאת כתב רבינו יעקב מליסא בפרשו את האגדה: "אמר רבה בר חנה פעם אחת הפלגנו בספינה וראינו דג אחד שהיה חול נקבץ על גבו וגם גודלים עליו עשבים וחשבו שזה היה אי ועלינו עליו ואפינו ובישלנו על גביו וכשהדג הרגיש את החום התהפך ואם לא היתה ספינה בקרבתנו היינו טובעים" [בבא בתרא דף עג: וז"ל: נראה לפרש שראה ברוח הקודש שקודם ביאת המשיח יגבה ישראל על שאר אומות וחשבו שכבר יבשה תקותם היינו שרצה הישראל להגביה עצמם עליהם ולמשול עליהם, וכד חס גביה אותהפוך כלומר נהפכו ונתחזקו עליהם ודבר זה יהיה קרוב לגאולה מחמת כשנותהפך ונתגברו מאוד על ישראל ואילו לא היה קריבת הגאולה היינו טובעים עכ"ל.

הא קמן, מחמת שעם ישראל רצו לקחת את גורלם בידיהם, ועברו על השבועות, זה יכניס בסכנה כל עם ישראל חס ושלוש ורק בחסדי ה' יהיו ישראל ניצולים כי הזמן הגיע. ועיין שם בפירוש המהרש"א וגם בפירושו של הכותב.

ועוד הוא גופיה כתב דאין ישראל אלא אחרי נפילת מלכות ישמעאל וז"ל: הנה ישמעאל כאשר השליכה אותו הגר תחת אחד השיחים ושם עשה תשובה. ובזכות התשובה שעשה

שם ישמעאל הבטיח מהקב"ה כי לגוי גדול אשימנו, וגדול היינו באיכות ובשכר זה ניתן לו ארץ ישראל כל ימי היותן ישראל בגלות עד ימות המשיח וכן פירש בעל הטורים דכאשר יפול ישמעאל יבוא משיח. ורב פפא אילו לא היה רואה ברוח הקודש שלישמעאל היה ארץ ישראל עד ימות המשיח לא הימניה שיהיה כח התשובה גדולה כל כך עכ"ל.

ובאותה נימה כתב התרגום בשיר השירים (ח', ד') מלך המשיח עתיד לומר משביע אני עליכם עמי בית ישראל, למה אתם מתגרים בעמי הארץ לצאת מן הגלות ולמה אתם מורדים בחיילות נוג ומגוג. המתינו מעט מזעיר עד שיכלו העמים שפעלו לערוך הקרב בירושלים, ואחר כך יזכור להם רבון העולם אהבת הצדיקים, ויהי רצון מלפניו לגאול אתכם ע"כ.

והשתא אתי שפיר למה עם ישראל היו צריכים מימן מובהק כדי לדעת מי הוא הגואל שיוציא אותם ממצרים, **כי אם לאו הכי זה יכול לגרום אסונות כבדים על שונאי ישראל בהליכתם אחרי משיח לא אמיתי**. וכן אמרו בפרקי דרבי אליעזר [פרק מ"ח]: רבי אליעזר אומר, כל אותן השנים שהיו ישראל יושבין בארץ מצרים, היו יושבים בטח ושאנן, עד שבא יגנון מבני בניו של אפרים ואמר, נגלה עלי הקב"ה להוציא אתכם מארץ מצרים. בני אפרים בגאות לבס שהם מזרע המלוכה וגבורי כח במלחמה, עמדו ולקחו נשיהם בניהם ובנותיהם ויצאו ממצרים, ורדפו המצרים אחריהם והרגו אותם שנאמר: מאתים אלף גבורים וכו'... עכ"ל. ורמזהו בקצרה בש"ס דילן בסנהדרין (דף צב:): ובמדרשים בכמה דוכתי ולכן יוסף הצדיק מסר סימנים לעם ישראל כדי שידעו מי הוא הגואל האמיתי כדאמרו חז"ל על הפסוק: פקד יפקד אלהים אתכם, והעליתם את עצמותי מזה (בראשית ג', כ"ה) סימן מסר להם יוסף, כל גואל שבא בלשון הזה הוא גואל אמת שנאמר: פקד יפקד וכן נאמר: וילך משה ואהרן ואמרו כך אמר הקב"ה: פקד פקדתי (שמות רבה ה', י"ג).

"גאולת עם ישראל תלויה בקבלת עול מלכות שמים ודביקותם בה' יתברך"

ואם תאמר מהו מימן זה וי"ל כדכתב השם משמואל [פרשת ויחי סוף שנת תרע"ד] בפרשו מהו השינוי המהותי בין גאולת ישראל לבין גאולת שאר אומות העולם: כל אומה יש לה מהות בפני עצמה, אלא שלפעמים תתגבר אומה על זולתה, ואם כן כשתסיר כחה של האומה השולטת, תחזור האומה הנכנעת למהותה. **אולם בני ישראל מהותם היא דביקותם בה' יתברך ואין להם מצד עצמם מהות כלשהי ולכן אף אם מסירים מעליהם כח אומה השולטת, אין להם הגדרה עצמית וכדי לקבל צריכים נתינתה מה' יתברך** וזהו מה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה: בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. **כלומר שגאולתה לא תלויה רק ביציאה ממצרים ומניתוק עול מצרים מעל בני ישראל אלא דצריכים לקבל עול מלכות שמים ודביקות בה' יתברך כדי שיקראו גאולים**.

והשתא אתי שפיר סימן זה של גאולה כפולה, אחת להוציאם מתחת סבלות מצרים, והשנית שיתן להם הקב"ה מציאות והגדרה וזה היה מתן תורה. וכן נאמר באחת מלשונות הגאולה: ולקחתי אתכם לי לעם שהוא מתן תורה, משמע שמתן תורה הוא תהליך בלתי נפרד מהגאולה. וזהו הסימן המובהק שנתן יוסף הצדיק לעם ישראל כלומר **אם בא אדם ומבשר לכם רק המרת העול של המצרים זה בודאי אינו גואל אבל אם מחוץ מהסרת העול הוא גם מבשר שתהיה דביקות בה' יתברך זהו סימן מובהק שהוא גואל אמיתי**.

יוצא לנו, כדי שנקבל מציאות והגדרה צריכים אנו שמירת התורה והמצוות כי אין חירות לאדם אלא בקבלת עול מלכות שמים וכבר רמזו ענין זה חז"ל בדבריהם הקולעים: "אל תקרי 'חירות' אלא 'חרות'", ולזה התכוונו בירושלמי ברכות: "רבי סימון בשם ריב"ל אמר לא הזכיר תורה בארץ מחזירין אותו מה טעם ויתן להם ארצות גוים וכו'... מפני מה בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו" ע"כ. ופירש הכותב: והכוונה בזה לומר שהתכלית האחרון לפנינו יתברך בתת לנו הארץ הטובה היא לשמור תורה ומצוות, ואם כן הארץ היא במדרגת מה שקודם התכלית. והתורה היא התכלית האחרון, וכיון שגם היום הזה בהיותנו בארץ אויבינו, הנה אנחנו מחזיקים בתורה ובמצוות כמו שהבטיחנו השם יתברך כי לא תשכח מפי זרעו, ראוי ומחוייב אצלנו להודות על הארץ כמו שהיתה כדמות גבול אמצעי להגיע אל התכלית אחרון שהוא

לשמור לעשות תורה ומצוות, וברכת הודאה זו כוללת שתיהן ואם לא הזכיר תורה מחזירין אותו עכ"ל.

ושם הוא מאריך טובא בענין זה להסביר שתכלית חיי ישראל ללמוד תורה, לקיים מצוותיה ולהיות דבוקים בה' יתברך ומסיים בדברי חיזוק המשקפים תכלית זאת אלה אשר ארצות גוים היו ארץ מולדתנו ואבותינו ואבות אבותינו שם נקברו, **וגם הם גם אנחנו לא השתדלנו בחזקת היד לגור בארץ הקדושה.** ותהי זאת נחמתנו שקיום תורה ומצוות בכל ארצות מגורינו כפי כוחנו היא שעמדה לאבותינו ולנו בהיות עיקר תלמודנו בעיון ובמעשה בכל המצוות שהם חובת הגוף ובאמונת חובת הלבבות במצוות עשה ובמצוות לא תעשה ועל הכל בצפיתנו צפינו לישועת נפשונו **באמצעות משיח צדקנו** כפי מאמרו ז"ל צפית לישועה אבינו אב הרחמן ימהר יחישה נבואת נביאיו ע"ה אשר עין בעין נראה בש"ב ה' ציון עכ"ל.

"תכלית ביאת משיח צדקנו הוא להביאנו למדה זאת, שהיא דביקות בה' יתברך"

וזהו יסוד מוצק דאין עליו עוררין דהמציאות וההגדרה היחידה של עם ישראל היא להיות דבוקים בקב"ה, ללמוד תורה ולקיים מצוותיו ולכן כל צפייתנו ואמונתנו בביאת המשיח לגאול אותנו תלויה בהאי מילתא וגם תכליתו של משיח צדקנו היא להביאנו למדה זאת וכמו שכתב הרמב"ם בהדיא בנועם דבריו בחתימתו לספרו משנה תורה וז"ל: לא נתאו הנביאים והחכמים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בגוים, ולא כדי שישארו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח. אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמה ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא. ובאותו זמן לא יהיה שם לא רעב לא מלחמה ולא קנאה ולא תחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויים כעפר. ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו חכמים גדולים ויודעים הדברים הסתומים העמוקים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר: כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים עכ"ל.

חז"ל חייבו את האדם לבזבז כל ממונו ללימוד התורה משום שהוא תכלית האדם"

ולכן חז"ל חייבו את האדם לבזבז כל ממונו כדי ללמוד תורה ולעסוק בה, אף שהדין אומר: "אל יבזבז אדם יותר מחומש", זהו דוקא למצוה אבל לתורה מותר ומצוה קעביד לבזבז יותר מחומש וכדאיתא במדרש תנחומא פרשת צו ריש פרק י"ד: ראו כמה חביבה קריאת התורה לפני הקב"ה, כי יש חיוב באדם לתת כל ממונו ללמוד תורה לעצמו ולבניו ע"כ. וכמובן מסיבה פשוטה התירו חז"ל זאת כי איכא הבדל גדול בין אמצעי ובין תכלית כלומר לאמצעים התירו לבזבז מממונו עד חומש אבל לתכלית התירו לבזבז את הכל כי מבלעדי התכלית מהו טעם מעשינו. רצוני לומר דאין מעשינו נחקקים ולוקחים חלק מה בבריאה הזאת שעשה הקב"ה רק אם הם מכוונים לתכלית שגדר הקב"ה בעולמו דאם לאו הכי יגיעת האדם לריק חס ושלום. ועל זה אנחנו מתפללים כל יום בקדושה דסידרא שהיא חתימת התפלה: "הוא יפתח לבנו בתורתו, וישים בלבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו, ולעבדו בלבב שלם, למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". וכן דייקו המפרשים בגיטין (דף נח.) לגבי רבי יהושע בן חנניה דאמר לגבי אותו תינוק שבוי, "העבודה שאיני זו מכאן, עד שאפדנו בכל ממונו שבעולם". ודבריו מדויקים באמרו כל ממונו שבעולם כי הכיר באותו תינוק חכמה יתירה ושהוא עתיד להיות מורה הוראות בישראל לכן מותר לבזבז עליו יותר מחומש שקבעו חז"ל בשביל המצוות דהיינו שבשביל התורה מותר לתת כל הון ביתו.

ולעניות דעתי זאת הכוונה של התנא רבי שמעון במשנת חסידים [אבות ג', ג'] באמרו: "שלשה שאכלו על שלחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו משלחנו של מקום" ע"כ. ולכאורה לא מובן למה צריך לומר דברי תורה על השלחן כי גם עצם האכילה מקיימים בה רצונו של מקום כי מבלעדיה אל לאדם יכולת לחיות והרצון לחיות בעולם הזה הוא רצונו של הקב"ה ולכן מהו ההבדל ביניהם כי בשניהם מקיימים רצונו יתברך ויתעלה.

אלא דחייבים לומר שצריך האדם להזכיר לעצמו מהו תכליתו בעולם הזה כי בלי לקיים את התכלית אין טעם למעשינו, ויתירה מזאת לא האמצעי שמקיים את התכלית שהיא התורה אלא אדרבה קיום התורה הוא שמקיימנו ונותן לנו מציאות ולא האכילה שאנחנו אוכלים מגדירה אותנו.

וזהו מה שפירש בזכות אבות על האי משנה: דיעקב ועשו חלקו העולמות, יעקב נטל עולם הבא, ועשו עולם הזה, ומה שאוכלים ישראל בעולם הזה, הוא בזכות התורה, והוא כמציל מזוטו של ים. **ולכן אם אכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, הנה המזון שאכלו הוא מחלק עשו שנקרא זבחי מתים מסטרא אחרא שהם דוגא דמותא ע"כ.** ולאמיתן של דבר, לימוד תורה אינו חיוב פרטי להשגת תכליתו של האדם שהיא דביקות בה' יתברך, הוא גם חיוב כללי לפתיחת השערים ומקורות השפע המעניקים איזונו של עולם והטבת הכלל והפרט.

"חז"ל דימו את התלמידי חכמים לשמש שמטיבים לעולם כמו השמש"

וכדי לקבוע תמונה זאת במודעות שלנו באו חז"ל ודימו תלמידי חכמים לשמש, כדאמרין בבבא בתרא (דף ח.) "ורבנן מאי? אמר רבינא: ואהביו כצאת השמש בגבורתו" (שופטים ה', ל"א). ומיותר לציין שהשמש מביא אור וחיים לעולם, ובאותה מדה התלמידי חכמים מטיבים לעולם. וכבר אמרו בסנהדרין (דף קא.) "נענה רבי יהושע ואמר טוב אתה [רבי אליעזר] לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ולעולם הבא" ע"כ. ודוד המלך ע"ה לימד אותנו וחיידש לנו שאותה שמש נשפעת ומקבלת חיזוקה מלימוד תורה כדאמר קרא: לשמש שם אהל בהם (תהלים י"ס, ה') כי אם נלך רק לפי פשוטו של מקרא, לא מובן איך השמש נמצא בתוך אוהל, אלא כדאמרנו דתועלת השמש והשפעתה בעולם הזה תלויה באהלה של תורה. ולכן כשאנחנו אומרים שהתורה היא חיינו זה לאו דוקא מבחינה רוחנית אלא כפשוטו כמו השמש כדפירש שם על הפסוק רבי אברהם בן עזרא. וטעם להזכיר השמש כי הוא גדול מכל גוף. והתנועות העליונות כולם קשורות בו. והוא מוליד הזמן השנה והיום והלילה והמתכות והצמחים, וכל החיים תלויים בשמש ע"כ.

יוצא לנו דהחיים תלויים בשמש, והשמש תלויה בתורה. וזהו המעלה הגבוהה של תלמידי חכמים דעיסוקם מחשבתם וגופם בתוך ימה של תורה כי הם המקיימים ומשפיעים לעולם כולו פשוטו כמשמעו. וחיוכם זה צריך להיות בכל רגע כי בסופו של דבר כל החיים והיקום תלוי בתורתם.

מכל מקום, בין ארבע לשונות של גאולה איכא: **ולקחתי אתכם לי לעם** ופירשו המפרשים: בבואכם אל הר סיני ותקבלו התורה כי שם נאמר: והייתם לי סגולה ע"כ. והוא כמובן לשון ליקוחין שממנו דרשו חז"ל דהוא לשון אירוסין וקידושין. משמע בפשטות שכל הלשונות האחרים שקדמו לו והוצאתי, והצלתי, וגאלתי מתקיימים רק בלשון החותמת ולקחתי. ולכן נבין מה שקבעו חז"ל בהאי הילכתא דבין כוס ראשון לכוס שני מותר לשתות ביניהם אבל בין כוס שלישי לרביעי לא שותים.

וכתב השם משמואל (סדר בשלח שנת תרע"ב) **שאם מפסיק בין השלישי שהוא כנגד 'וגאלתי' לרביעי שהוא כנגד 'ולקחתי' הוא מורה ששני ענינים הם, ואינו כן שקשורים זה בזה, ואם לא ולקחתי שהוא כנגד מתן תורה לא מתקיים ואין לו חשיבות לשון וגאלתי ופירש בו הספורנו בטביעת המצרים בים, כמו שהעיד באמרו ויושע ה' ביום ההוא וגו' כי אחרי מות המשעבדים לא היו עוד עבדים בורחים ע"כ. והשתא גם מתברר לן למה שלש לשונות הגאולה מראשונים כתובים כולן בפסוק אחד ולעומתם הלשון ולקחתי נכתב יחיד בפסוק אחר ומסיבה פשוטה כי הראשונים מורים רק על גאולת הגוף אבל ולקחתי שהוא מורה על גאולת הנפש הוא החותם והמקיים את הגוף ומבלעדיו לא נקראים עם ישראל בעלי חירות.**

ואם כנים אנחנו בהאי טעמא, נבין גם כן למה משה רבינו ע"ה לא נזכר כלל בנוסח של ההגדה שאנחנו אומרים בליל פסח. כי איך אפשר להעלות על דעתנו גאולת מצרים בלי משה רבינו ע"ה הא כבר אמר לו הקב"ה אם אין אתה גואלם, אין אחר גואלם ולכן קשיא טובא האי ענין דלא נזכר משה רבינו ע"ה בכל ההגדה. אולם לפי הקדמתנו יש לומר דהיו תרי גאולות אחת של הגוף שנעשתה ע"י משה רבינו ע"ה ואחת של הנפש ע"י נתינת התורה בהר סיני שנעשתה אך ורק ע"י הקב"ה ולכן כדי להדגיש שבלעדי קבלת התורה אין ערך לגאולת מצרים ולא נחשבת, מסדרי ההגדה לא הזכירו משה רבינו ע"ה

כדי שנתעורר בשאלה ונשיג האי טעמא שבלי 'ולקחתי' אין קיום וחשיבות ל'והצלתי', והוצאתי' וכו'... והוא כפתור ופרח. ועיין בהקדמת ספר כלי חמדה על התורה דשאלו אותו שאלה זאת ותירצה בטוב טעם ודעת. ואכמ"ל.

ואני אל א-ל אתחנן, בימין צדקו יסמכני, ובמעגלי צדק ינחני, ויתן לי לב רחב ונפש טהורה ללמוד דללמד לשמור ולעשות את כל התורה. ותמלא הארץ דעה כמים לים מכסים. ויהפוך כל העמים לעבדו שכס אחד ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ויהא רעוא דזכות התנאים והאמוראים דרבנן סבוראי וכל החכמים תהיה למגן וצנה בעדינו ושא נס לקבץ גלויותנו, ותבנה בית המקדש במהרה בימינו. אמן כן יהי רצון. ונזכה בפסח הבא עלינו לשלום לאכול מזבחי ה' בירושלים הבנויה אמן. ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו ויתגדל ויתקדש שם י"ה רבא בעגלא ובזמן קריב אמן כן יהי רצון.

חכמי טנג'יר

רבי מנחם ב"ר יצחק עטיאה 'נסיך הזהר'⁷⁹⁵ זיע"א, נר מערבי, חלק ג'⁷⁹⁶, ערך יוסף ואחיו, אות ג'

פרשת ויחי "וישבע יוסף את בני ישראל פקוד פקוד" וכו' נתקשיתי טובא באמור "וישבע פקוד" וכו' דהשבועה היא "והעליתם את עצמותי" לא "פקוד פקוד" וכפי האמת כך היל"ל "וישבע יוסף כי יפקוד אתכם והעליתם את עצמותי" לא "וישבע פקוד פקוד" לכן נ"ל ע"פ מ"ש רז"ל פה קוד'⁷⁹⁷ ירצה שהגואל שיבא **ופיו יקוד שפיו ושפתותיו**

שרופות הוא הגואל האמתי וזולתו שקר דבר ואין להאמינו והיינו משה ששפתותיו שרופות אש משום מעשה שהיה⁷⁹⁸ כשנטל הכתר מעל ראש פרעה ובקשו להרגו עד שאמר שאינו מדעת ושמנו לפניו מטב' של זהב וגחלת אש ונטל גחלת ושמנו בפיו, ונשרפו שפתותיו ומחמת כן לא היה איש דברים עד מת"ת וזה הסוד גילה יעקב ליוסף וא"ל **שהגואל האמיתי שפתותיו שרופות אש וכל זולתו שקר ענה** ויוסף גילה סוד זה לאחיו ואמר וישבע יוסף וכו' **שבועות הללו אחת מהנה שלא ימהרו את הקץ**

דכוותה בנדון דידן וישבע יוסף את בני ישראל **השביעם שלא ימהרו את הקץ לאמר לכם כדי שלא תטעו לצאת קודם הזמן** אתן לכם סימן והיינו פקוד אותם שיבא לגאול פקוד אם הוא 'פה קוד' שפיו קוד כי קוד אש הוא הגואל האמתי יפקוד אלהים אתכם ואמר להם ואז דוקא והעליתם את עצמותי וזולת זה לא תעלה כי לא

תצלח כי לא מאת ה' היתה זאת בענין שהשבועה לא היתה על עליית העצמות אלא על שלא ימהרו את הקץ והטעם שאירע זה למשה לפי שבת פרעה כשחמלה עליו שלחה בעד נשים מצריות ולא רצה לינק מפני שהיה עתיד לדבר עם השכינה⁷⁹⁹ כמשרז"ל ולפי שדדי המצרית נגעה בפיו של משה להכשירם בהכשר באש לשרוף אותה וזהמא וז"ש ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכו' דאין כאן מקומו אלא בפרשת בא וע"ק תיבת עמו:

אלא יובן במ"ש חן טוב דגם ישראל היה דעתם שה' לא שלח משה אלא להקל מעליהם קושי השעבוד ולכן הניא עליהם המכות אלא שמשה הוסיף מדעתו לשלחם יעו"ש בד"א וז"ש "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" עמו דייקא משום לעם משה עצמו היה ראה שהגיע זמן הגאולה והיינו הסוד שגילה להם פקוד יפקוד 'פה קוד' והראה אתו עמו שהגיע זמנם לצאת וכבר נשלם הזמן ואמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם וקשה "מזאת" היל"ל לשון נקבה שכן הוא או' ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה ארץ אשר אבניה ברזל וכו' וכן הרבה:

אלא הכוונה ע"פ מ"ש בב"ר משכס גנבתוני לשכס החזירוני וכן שתיתם את היין החזירו הקנקן למקומו וכן במכירה נסעו מזה ובעל החלומות הלזה והכוונה עליכם מוטל העצמות מחמת זה שיש אתכם שאתם הגורמים כנז' וז"ש במדרש שעמד משה על נילוס ואמר ליוסף הגיע השבועה שנשבע הקב"ה וגו' והגיע השבועה שהשביע יוסף לאחיו פקוד וגו' דתרתני למ"ל. אלא מעיקרא א"ל הגיע השבועה של הקב"ה יען הגלות התחיל משנולד

⁷⁹⁵ רבי מנחם ב"ר יצחק עטיאה 'נסיך הזהר' זיע"א – מהעיר טיטואן, רבו של רבי אליהו צרפתי זיע"א (ה'תע"ה) –

ה'תקס"ג)

⁷⁹⁶ ירושלים, ה'תרצ"ב

⁷⁹⁷ המקור היחידי שמצאתי, אבל מאוחר יותר הוא לרבי ???? זיע"א, ראש דוד, פרשת בא ושבת הגדול וקוטב דרוש זה ינהלני נפשי יסוב"ב ינחני לפרש פסוקי שמות, ויאמר משה אל האלהים, מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ויאמר כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, ולא אעלה ארוכ"ה בדקדוקים, רק נקדים מאמרם ז"ל, למה משה ואהרן, אתם למה ודבריתם למה, וכבר דשו ביה רבים בתורה, ואפשר במה שאמר המפרשים דיש שני פירושים בפסוק יפקוד אלהים אתכם, שהפירוש פקוד כמו **פה קוד**, כלומר על משה רבינו שנכחו פיו בגחלת והיה כבד פה, הוא הגואל ויפקוד אתכם, ויש פירוש אחר, פקוד גימטריא ק"ץ, יחסרו ק"ץ שנים מארבע מאות של הגלות, וזהו פקוד יפקוד, ואפשר זה כונת פרעה, אתם, למה שהוצרכתם שנים, ודאי הטעם כי משה כבד פה, כי הוא הגואל **פה קוד**, וזהו פירוש פקוד יפקוד, ואם כן דבריתם למה להוציאם ק"ץ שנים קודם, דזה פירוש אחר בפסוק פקוד יפקוד, וממה שאני רואה כי אתם באים אלי, שמע מינה דפירוש פקוד יפקוד אתם סוברים **פה קוד** יפקוד, ואם כן דבריתם למה, דאין כאן הפירוש שני, דק"ץ שנים יחסרו מגלות הארבע מאות שנה, וממה נפשך בא עליהם:

⁷⁹⁸ ילקוט שמעוני, שמות, פרק ב, רמז קסו

⁷⁹⁹ ועד כמה יש לדקדק בענייני מאכלות כשרים ע"מ שכל אחד יוכל לזכות לדבר עם השכינה ולכן הכשרות של בעלי הדעות המשובשות היא כ"כ רפויה וכשרותה מוטלת בספק גדול, לכן כל בעל נפש יזהר ויזהיר אנשי ביתו ע"מ שיוכלו לזכות לאותה מעלה נפלאה של לדבר עם השכינה הק'.

יצחק וכבר נשלמו הת' שנה. וא"ת מנלך דילמא משירדו למצרים ואין כאן אלא רד"ו
לז"א **שנית הגיע השבועה שהשביע לאחיו פקוד יפקוד כנז' שהשביעם שלא**
ימהרו את הקץ ואמרתם להם סימן לדבר עד שיבא איש פה קול ואני הוא ומכאן ראה
ראיה שהגיע הזמן ולכן עלה מהתהומות:

חכמי אליג'ריה

רבי שמעון לביא⁸⁰⁰ זיע"א, כתם פז - חלק ב'⁸⁰¹, פר' וישב, דף שנא ע"ב

⁸⁰⁰ רבי שמעון לביא זיע"א – נולד בשנת ה'רמ"ה, בספרד. בילדותו בעקבות גירוש ספרד בשנת ה'רנ"ב שכונה גם 'גירוש קאשטיליה' הגיע, יחד עם מגורשים רבים, למרוקו. באותה עת שלט במרוקו מולאי שייך (ה'רנ"ב-ה'רס"ה), מייסדה של שושלת שליטים מבני וואטס, הידוע באהדתו ליהודים. הוא קיבל את המגורשים בזרועות פתוחות, והם נקלטו היטב בארצו. משפחתו התיישבה בעיר פאס, שם נתגדל אצל חכמיה ולמד את תורתו, לרבות את תורת הסוד. כמיהתו לארץ-ישראל וכיסופיו לגאולה לא נתנו לו מנוח, והוא החליט לעלות ארצה. בשנת ה'ש"ט, ויש אומרים בשנת ה'שי"א, החליט לעלות לארץ ישראל, אך בהגיעו לטריפולי החליט להישאר בה ולהתמנות לרב הקהילה היהודית עקב מצבה הקשה באותן השנים. ככדי להבין היטב את סיבת הישארותו של רבי שמעון לביא בטרפולי, יש לעקוב אחר סיפורה העצוב של קהילה זו החל בשנת ה'ר"ע כאשר עלה המצביא הספרדי פדרו נבארו, בראש צי של חמישים אניות ו-11,000 חיילים מאומנים היטב ומצוידים בתותחים, על טריפולי. קרב מר ניתש בין הצבא הספרדי לבין מגיני טריפולי, והוא נסתיים בנצחון הספרדים. ששת אלפים ממגיני העיר נהרגו ו-15,000 תושבים הלכו בשבי. טריפולי נותרה חרבה ושוממה. רבי חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א מספר בספה"ק שם הגדולים, חלק גדולים, מערכת ש אות קסו

ואני שמעתי דהרב הנזכר היה דעתו ליסע לא"י וכשבא לטריפולי ראה שלא היו יודעין דת ודין ואפילו תפלה וברכות כתקן, ואמר בלבו כי טוב לו לקרנם לתורה וללמדם תורה וליראה את ה' וזה יותן מהליכת א"י, וכן עשה והצליח כמעט לגיירם והרביץ תורה שם והיה זה שנת ש"ט.

ולכאן ראוי להאיר ולהעיר 'מעשה רב' שללכת לאר"י (ואין לומר שעלה משום מצות ישוב אר"י, כך משמע מלש' החיד"א) נדחית משום מצבו של יהודי

השלמה לידיעה זו מוצאים אנו בדברי רבי מרדכי הכהן זיע"א בשנת ה'ש"ט החכם רבי שמעון לביא יצא מעיר פאס אשר במרוקו, והיו רגליו הילוכו עבר טריפוליה וימצא את היהודים אין להם ראש ומורא, אזי בחר לו לשבת בטרפולי לתקן את אחיו היהודים מלהעלות לארץ-ישראל.

יהודי טריפולי שעלו לקברו, הזכירו עניין זה בשיר לכבודו:
עיני עורים פקחת...
לתועים בשימון הראית דרך סלולה...

אמנם אך תמיד נשא את נפשו לארץ ישראל וקויה, שביום מן הימים יזכה לחיות בה. תקוה זו באה פעמים אחדות לידי ביטוי בספה"ק "כתם פז", וכן כתב בענייני מנהגי שבועות:
אנחנו נוהגין בכל ליל א' שבועות בל"ב פיוטים המיוסדים אצלינו עפ"י סוד החכמה, אל אלקי ישראל יעזרנו לאומרם בארץ הקדושה...
הוא חוזר על משאלה זו גם בסיום פירושו לזוהר:
אחילה לאל יקימנו ואחיה לפניו עד השלימי כל ספר הזוהר בארץ הקדושה.

מאז כיבושה על-ידי הספרדים נתונה היתה טריפולי תחת שלטונה של ספרד עד שנת ה'שי"א, שעה שנכבשה בידי התורכים ונשתלבה בתחומה של האימפריה העות'מנית. גם כיבוש זה הביא אסון על יהודי טריפולי. רבי יהושע צונצין זיע"א (מגדולי חכמי קושטא) העיר על שבייתם של ארבעים משפחות מיהודי טריפולי בשנת ה'שי"א:
ששלח המלך האדיר (שולטן סולימאן)...ספינות רבות ולכדו את טראבולוס (טריפולי) ונשבו בתוך העיר הנ"ל כמו מ-40 משפחות של יהודים...

בהיותו על כס הרבנות בטרפולי תיקן הנהגות לאחר מלחמות הספרדים והתורכים עליה. וכך כותב רבי אברהם חיים אדאדי זיע"א (אב"ד טריפולי, לאחר כ-300 שנה)
דארץ הלזו טראבלס (טריפולי) יסדה על מכונה הרב המקובל האלוקי כמוהר"ר שמעון לביא.

במשך ל"ט שנים, הורה להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון.
תקן להם סדר תפילות... כמנהג הספרדים כי הוא מגרושי קשטיליא... תקן מורים לנערי תלמוד תורה ומהגדיים נעשו תישים...

מספרים שבבואו לטריפולי מצאם מתפללים שמונה-עשרה של חול בשבת. כדי למנוע טעות זו תיקן שבתפילת ערבית של שבת ויום-טוב יאמר הש"צ "כל השבעה ברכות בקול רם". אף פיוטו "בר יוחאי" השתלב בחייה של הקהילה. שרו אותו בלילות שבת ובל"ג בעומר, בנעימה שהלחין הוא עצמו. עם היותו מורה-הוראה שימש גם כדיין. בתפקיד זה "שם להם (לבני טריפולי) חק ומשפט" והניח את היסודות לביה"ד שבטריפולי, שנעשה ברבות הימים אחד מבתי-הדין המפורסמים בצפון אפריקה. בהשפעתו תפס הזוהר מקום חשוב בחיי הקהילה בטרפולי ונחשב לספר קדוש, דומה לתנ"ך ולתלמוד, ובני הקהילה החלו לקרוא בו בימות החול, בשבתות ובאירועים חברתיים מיוחדים. מתוך חיבתו לספר הזוהר והתנהגותו לפילוסופים השכלתניים שדיברו סרה בתורת הקבלה ובלומדיה, חיבר רבי שמעון לביא בערך בשנת ה'ש"ל את פירושו לספר הזוה"ק על סדרי בראשית ושמות. באמצעותו הוכיח לפילוסופים ולמתנגדים, כי הביקורת באותה הם מותחים במקובלים, מקורה באי-ידיעה ובחוסר הבנה של תורת הקבלה ואף במדעי הטבע.

...עד"ס פעמים שלש עם גבר ואין ספק בדבר כי קבלה בידם ע"ה איש מפי איש עד
מרע"ה שהנשמות באות ומתגלגלות שנית לעולם על כמה פנים כאשר יתבאר בפי'
משפטים בהוא סבא ע"ה **בסוד העיבור וכמו שמצינו שהזהירו רז"ל לבלתי גלות**
סוד העיבור אמרו בסוף כתובות השביע הב"ה לישראל שלא יגלו סוד העיבור לפי
שהוא סוד ממדות הבריאה ואין אדם יכול לעמוד על פרטיו כי הם רבים לא מעט כי
מי יוכל לשקול בדעתו כל פרטי הגלגול כי פלס ומאזני הדבר ביד מ' לבדו יתברך ואין
לאחר עמו.

וכאן מקום שראוי לתקן הבנה משובשת שהשרשה ע"י בעלי הדעות המשובשות, שחשבו
לעצמם שמצאו להם מקום להתגדר בו לעניין של מלחמות וקרבות בחינת 'עמים ביזר
קרבות יחפצון', ע"פ בית אחד שמופיע בפיוט הק' "בר יוחאי נשמחת אשריך"

בר יוחאי נאזרת בגבורה / ובמלחמת אש דת השערה /
וחרבת הוצאת מתערה / שלפת נגד צורריך

ולא מצינו שום מקום בו התנא הק' רשב"י ע"ה הלך להלחם עם חרבות, אלא אדרבה
אחז בדרכו של יעקב אבינו ע"ה

בר יוחאי **מושב טוב ישבת** / **יום נסת יום אשר ברכת** /
במערות צורים שעמדת / **שם קנית הודך והדרך**

דהיינו שבזכות בריחתו מהרומאים זכה להגיע להשגת נפלאות שאותם
הנחיל לנו בזוה"ק

אלא הכוונה היא של 'ובמלחמת אש דת' דהיינו נגד הכופרים בתורת ד', מלחמה למען
תורתנו הק'

בחיבורו נסתייע בדברי מקובלים כגון: הרמב"ן, ורבי יוסף ניקטיליה, רבי מנחם ריקאנטי, רבי יהודה החסיד
מאשכנז, ועוד נסתייע בכתבי-יד של מקובלים שחיו בזמנים קדומים יותר (אולם לא הכיר את כתבי האר"י הק')
זיעועכ"ה. כמאתיים ושלושים שנה היה פירוש גנוז בכתב-יד, ורק בשנת ה'תקנ"ה, ראה אור הפירוש על
סדר בראשית (בשני חלקים), בהשתדלותם של עשירי טריפולי. נראה שהשם "כתם פז" לא נקבע על-ידי המחבר
עצמו שטרם סיים את פירושו לכל הזוה"ק, אלא נקבע על-ידי רבי חיים יוסף דוד אזולאי 'החיד"א' זע"ה.
כמו"כ חיבר פירוש ל"מלות זרות" שבזוה"ק, פירוש זה נדפס בסוף הספה"ק "יד נאמן" לרבי חיים אברהם
מיראנדה זע"ה, מה שמעיד על בקיאותו של המחבר בשפות ערבית וספרדית. מלבד הספה"קים שחיבר, הי' ידוע
כן כפייטן, פיוטו הידוע היינו 'בר יוחאי נמשחת אשריך' הפיוט חובר על-פי הסגנון האיטלקי, דהיינו בשיטת
התנועות. משובצים בו ביטויים מקראיים, מאמרים ורעיונות מדברי חז"ל, וכן ביטויים מן הזוה"ק ומעולם הקבלה.
השיר בנוי עשרה בתים, כמניין עשר מעלות הקדושה שנתעלה בהן **הרשב"י** ע"ה. בראשיתו של כל אחד מהם מופיעה
אות אחת משמו של המחבר. נדפס לראשונה ע"י רבי יששכר בער מקרעמניץ זע"ה (פראג, ה'שע"א)
בראש ספה"ק "אמרי בינה", ביאור על "מלות זרות" בזוה"ק, בשל היותו "שיר שבח להרשב"י זצ"ל, שהובא מארץ
הקדושה". שנה לאחר מכן נדפס בקראקא בספה"ק "תיקוני שבת". כשנדפס בליוורנו בשנת ה'תקנ"ה ספה"ק "כתם
פז" כונסו בסופו שירו "בר יוחאי" ופיוטים נוספים שחיבר. משום מה לא נכלל הפיוט "בר יוחאי" בין ממורי השבת
שנתקבלו על-ידי יהודי מזרח-אירופה, אך חכמי קבלה שם נהגו לשיר אותו לעתים מזומנות, ובל"ג בעומר היה מושר
גם שם בפי כל. בצפון-אפריקה, לעומת זאת, נכלל הפיוט בכל המחזורים, ונהגו "לאומרו בכל המערב בליל שב"ק על
השולחן, קודם הסעודה". אצל יהודי פרס מקובל לשיר את "בר יוחאי" במקורו העברי בשבתות, ואלו בל"ג
בעומר שרים אותו בתרגומו הפרסי. בסידור "תכלאל" נאמר: "פזמון נאה מארץ-ישראל, שמסדרין בכל ערב
שבת וסדר קבלת שבת על קבר רשב"י". על מנהג ארץ-ישראל בעניין זה למדים אנו מדברים המקובל רבי ישעיהו
אשר זעליג מרגליות זע"ה

ופה בארצנו הקדושה, הספרדי נוהגים לשירו בכל לילי שבת קודש אחר קבלת שבת. ובצפת ת"ו ובמירון
נוהגים לשירו גם אצל האשכנזים כל בתי-כנסיות ובכל לילי שבת קודש קודם אמירת "כגוונא" לפני
"ברכו", ובשאר ערי ארץ הקודש נוהגים האשכנזים החסידים לשירו בליל שבת קודש קודם ל"ג לעומר
קודם "כגוונא", וכל שכן בל"ג לעומר שמזמרין אותו בכל תפוצות ישראל (ספרדים ואשכנזים כאחד)
החוגגים שמחת ההילולא דרשב"י, ומה גם במירון אשר אין לתאר גודל השמחה... והספרדים עוד מזמרים
אותו בניגון הידוע אשר עוד נגן בו הרה"ק המחבר השיר הקדוש הזה, ואצל האשכנזים נשתנה מעט ניגון
השיר...

נפטר בשנת ה'שמ"ה, מנ"כ בשכונת "אל-דאהרה" (שכונה שנודעה בשל היישוב היהודי שהיה בה עוד בתקופה
הרומית).
⁸⁰¹ ליוורנו, ה'תקנ"ה

רבי שמעון לביא זיע"א, כתם פז, פרשת ויחי, דף רלג ע"א, (ד"ה ויברכם, דף תטו ע"א)

ועוד שהיה ראוי לכתוב כפי הפשט בכס יבורך ישראל בלשון רבים כמ"ש ויברכם בלשון רבים אמנם הכתוב רמז למעלה אל המדות העליונות וכך דרכה של תורה ודוק ותשכח בלשון המאמר כי זאת כונתו ויבאר הסבה למה הקדים את אפרים באמרו ישימך אלקים כאפרי' וכמנשה וכו' ויאמר כי **לפי שנתחס בית ישראל לאפרים** ויביא ראיה מהעצמות אשר החיה יחזקאל ע"ה שקבלו חז"ל **שהם עצמות בני אפרים שדחקו את הקץ ויצאו ממצרים ל' שנה קודם זמן הגאולה לפי שטעו בחשבון הקץ** שהם חשבו משעת הדבור לאברהם ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה וזמן הגלות היה משעה שנולד יצחק שכן נאמר לו כי גר יהיה זרעך ואמרו זה יצחק שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע וקבלו בסדר עולם שהי' ל' שנה בין הדיבור ללידת יצחק **ובני אפרים מנו משעת הדבור והקדימו לצאת מהגלות הנגזר ל' שנה והרגום אנשי גת** שנאמר בדברי הימים ובני אפרים שותלח ובכר ותחת בנו ואלדעה בנו וכו' והרגום בני גת מהנולדים בארץ וכו' וכתוב ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבואו אחיו לנחמו ונמצא מחלוקת בין רז"ל אם אמת היה שעמדו על רגליהם ואם משל וא"ר אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנית כדאיתא בפי' חלק עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם והללו תפלין שהניח אבי אבא מהם ולפי שנתחס בית ישראל לאפרים שנאמר 'העצמות האלה כל בית ישראל המה' לפי הקדים אפרים למנשה.

ומ"ש בגין כך מטולא דאפרים לסטר מערב ומטלנוי הוה פי' כי לרמז זה הושם דגל מחנה אפרים לפאת מערב שנאמר דגל מחנה אפרים ימה לרמוז על כנסית י"שאל שהיא במערב ויאמר הסבה למה יעקב הקדים ע"ה ברכת בני יוסף לברכת בניו לפי שבני בניו של אדם חביבין עליו בטבע יותר מבניו.

רבי שמעון לביא זיע"א, כתם פז, פרשת ויחי, דף רמב ע"א

פתח ואמר **השבעתי אתכם בנות ירושלם** אם תמצאו את דודי וכו' יקשה בכתוב כי אחר שירושלם היא רמז לירושלם העליונה היא כנסת ישראל ובנות ירושלם הם רמז למדרגות המקבלות ממנה והיא היא היותר קרובה אל המשפיע בה מכלם איך תבקש מהם ותאמר אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, וגם כי הענין ידבר בכנסת ישראל למטה יקשה כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אלין כ"י אלהינו בכל קוראינו אליו כי יאמרו לאומות העולם אם תמצאו את דודי והכל כוונת אחת למטה ולמעלה, **ויאמר כי בנות ירושלם הם בשמות הצדיקים בנים אשר תלד הם הם סבה לחבבה על בעלה הם הם המודיעים לו עסקי אמם ואהבתה ותשוקתה אליו לקבל ולפרנס אוכלוסיה הם הם המחבלים את האה"ל להיות א' ומהם היא מבקשת שיביאו לה בחשאי כי בהם תלוי הדבר**, וביאר היאך הדבר תלוי בהם ואמר ובמה בגין דחיובא על בר נש ליחדא שמא קדישא בפומא ונפשא ולקשרא כלא כשלהבת הקשורה בגחלת וביחוד ההוא הוא גורם שיתפייס המל"ך עם המל"כה והוא סוד מה תגידו לו שחולת אהבה אני אהבת מדתו של אברהם החס"ד והרחמים לרפות כח הדין המשפיע בה תחלה וצריכה היא להשקאת מימי החס"ד ע"י הצדיק ונשמות הצדיקים הם הגורמים ההמשכה הזאת ומבואר הוא, ד"א בנות ירושלם אלין תריסר שבטין דתני' ירושלם וכו' הענין הזה כבר נתבאר בכמה מקומות במאמר רבי יוסי במס' חגיגה הארץ על מה עומדת שהרמז על העטר' היא ירושלם הנז' בכאן העומדת על י"ב תיקוניה ויש אומרים על ו' הרמז על הנחלים היורדים אל היכליה ויש אומרים על צדיק א' והסוד ידוע אין צורך להאריך בו אלא שהעמיד החכם הזה הענין בסוד הי"ב שבטי יח עדות לישראל והכל אמת ובהשלים דבריו א"ר אבא זכאת חולקהון וכו' ור' אבא גרסי' ולא ר' יהודה כי לא נמצא שם רק ר' אבא ור' יוסי ואושפיזא ובריה.

רבי מסעוד חי רקח⁸⁰² זיע"א, מעשה רקח על הרמב"ם, הלכות תפילה ונשיאת כפים, פרק יג הלכה ט'⁸⁰³

העצמות היבשות. הכל שם ופי' רש"י בעצמות היבשות שיצאו ממצרים לפני הקץ ע"כ והלבוש ז"ל כתב דטעמא משום שיש לנו קבלה מפי חז"ל שתחיית המתים עתידה להיות בניסן.

רבי אברהם ב"ר רפאל כלפון⁸⁰⁴ זיע"א, חיי אברהם⁸⁰⁵, טעם שיט, דף מו ע"א

טעם למה מפטירין הפטרת של סכות של שבת וחה"מ בגוג ומגוג, הטעם לפי שמלחמת גוג ומגוג עתידה להיות בתשרי, וטעם שבשבת וחה"מ של פסח מפטירין בהפטרת היתה עלי יד ה', כתב רב האי גאון לפי שעתידיה תחיית המתים להיות בניסן, ועוד לפי שאלו העצמות היו מיוצאי מצרים שיצאו קודם הקץ...

⁸⁰² רבי מסעוד חי רקח זיע"א - נולד בשנת ה'ת"נ, באיזמיר. למד תורה אצל רבני איזמיר רבי חיים אבולעפיה (בעה"מ הספה"ק מקראי קדש) ומהר"י הכהן (בעה"מ הספה"ק בתי כהונה) זיע"א. בשנת ה'תק"ט עלה לארצה"ק ויצא כשד"ר לצפון אפריקה, בגמר שליחותו התיישב בטריפולי שבלוב והתקבל שם לרב, שם הקים ישיבה והשפיע השפעה רוחנית עצומה על כל יהודי לוב. חיבר את הספה"קים: מעשה רקח חלק א - על הרמב"ם, נדפס בחיי המחבר (ויניציאה, ה'תק"ב-ה'תק"ד) עם הסכמות רבני ויניציאה; מעשה רקח חלק ב - על הרמב"ם, נדפס ע"י בן בתו רבי חיים אברהם אדאדי זיע"א, עם הסכמות רבני טבריה, ליורנו, טריפולי ורבי חיים פאלאג'י (ליורנו, ה'תרכ"ב); מעשה רקח חלק ג - על הרמב"ם, נדפס ע"י (דור חמישי למחבר) רבי יעקב רקח זיע"א (ה'תק"ס-ה'תרנ"א), (ליורנו, ה'תרכ"ג); מעשה רקח חלק ד - על הרמב"ם, נדפס לראשונה בירושלים בשנת ה'תשכ"ד ע"פ כתי"ק שהועתק ועוטר בהערות על ידי רבי שמואל עקיבא יפה - שלזינגר זיע"א; חידושים על הש"ס - נותר בכת"ק; ביאורים על חמש מגילות - נותר בכת"ק; דרושים - נותר בכת"ק. נפטר ביום י' מנחם אב ה'תקכ"ח, ומנו"כ בטריפולי (נוסח מצבתו נדפס בראש "מעשה רקח" חלק ד').
⁸⁰³ רמב"ם זיע"א, יד החזקה, הלכות תפילה ונשיאת כפים, פרק יג הלכה טז

שבת שחלה להיות בחולו של מועד בין בפסח בין בסוכות קורין באותה שבת ראה אתה אומר אלי ומפטירין בפסח * העצמות היבשות, ואם חלה בתוך החג ביום בא גוג.

⁸⁰⁴ רבי אברהם ב"ר רפאל כלפון זיע"א - נולד בשנת ה'תצ"ה (או ה'תק"א) בליורנו איטליה. אביו היינו הגביר ר' רפאל כלפון זצ"ל, ממשפחת גבירים שהנהיגו את יהדות טריפולי במשך תקופה ארוכה. מסופר עליו שנימול על ידי רבי חיים אבן עטר 'אור החיים הק"י זיע"א שביקר באותה עת בליורנו. בצעירותו למד אצל רבי משה לחמייש זיע"א. כמו כן הוא ניהל קשרים והתכתבות עם החיד"א זיע"א, הפיץ את ספריו בלוב, ופגש אותו בליורנו מאוחר יותר בחייו בסביבות שנת ה'תקס"ד-ה'. זכה להנהיג את קהילת יהודי טריפולי בשנים ה'תקל"ח-מ"א ובין השנים ה'תקנ"ב-נ"ב, תקופה בה חוותה הקהילה מספר זעזועים קשים. בשנים ה'תקנ"ג-נ"ה יהודי טריפולי סבלו רבות עקב סכסוך בין השליט הקרמאנלי של לוב לבין מורד מוסלמי בשם עלי ברעיול שהגיע בראשות צי קורסארים מאלג'יריה. כחלק מהסכסוך, גם הקהילה היהודית הייתה מטרה לאללימות, ובנו רבי דוד ב"ר אברהם כלפון הי"ד זיע"א, הועלה באש על המוקד ביחד עם אישים נוספים. על כך חיבר קינה רוויית כאב, לבסוף גורשו המורדים מטריפולי והקהילה היהודית ניצלה מסכנה קיומית, ועל כך חוגגים יהודי לוב פורים שני מדי כ"ט בטבת המכונה "פורים ברגול". בשבת של לפני כ"ט בטבת נוהגים יהודי לוב לשיר את הפיוט "מי כמוך" שחיבר לזכר הנס של הצלת הקהילה היהודית. נהג לכתוב שירים ופיוטים. עניין רב הוא מצא בכתבי קורותיה של קהילת יהודי טריפולי וקורות מנהיגיה בדורות שקדמו לו, וכתביו מהווים מקורות היסטוריים חשובים אודות הקהילה. ספה"ק "סדר הדורות" עוסק בהיסטוריה של יהדות טריפולי. רק חלקים ממנו השתמרו עד ימינו, אך אלו מהווים את אחת מהכרוניקות היחידות אודות הקהילה. ספה"קים 'מחנה אברהם' ו'מעשה צדיקים' מספרים את סיפורם של רבנים ודמויות חשובות בתולדות הקהילה והיהדות. בנוסף הוא חיבר ביוגרפיה על מכרו החיד"א זיע"א. מלבד ספ"קים אלו חיבר ג"כ את הספה"קים: חיי אברהם - על עשרת הדיברות; לקט אברהם - מדרשים, סיפורים וחידות; לקט הקציר - על או"ח (ה'תקע"ב); ירושלים, ה'תשנ"ב; מליצי יושר - אתיקה; בנוסף לאלו ישנם עוד חיבורים רבים בכתב יד שטרם יצאו לאור. בשנת ה'תקס"ו עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת, שם חי ופעל בעשור וחצי האחרונים לחייו, נפטר בשנת ה'תקפ"כ.
⁸⁰⁵ ליורנו, ה'תקפ"ו

רבי מסעוד זג'ביב 'אל-חסידי' זיע"א, זרע אמת⁸⁰⁶, פרשת בא, כד ע"ב

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אראה לבנים מה שלא הראיתי לאבות כתיב
נורא תהלות עושה פלא ונסים ונפלאות שאני עתיד לעשות עם הבנים כתיב אראנו
נפלאות וכן הוא אומר לעושה נפלאות גדולות לבדו ואומר ברוך ה' אלהי ישראל עושה
נפלאות לבדו ע"כ.

ידוע הוא מ"ש רז"ל שבעולם הזה אין אנו מושפעים כי אם על ידי שבע ספירות ובמהרה
בימינו בגאולה העתידה להיות נזכר להשפע מעשר ספירות ולזה הבראה בששת ימים
כנגד שש ספירות ויום שביעי שבת כנגד המלכות שהיא ספירה שביעית ולזה יום השבת
מנוחה לכל בר ישראל וזה נבין מ"ש שלמה המלך השבעתי אתכם בנות ירושלים
בצבאות וגו' קשה למה קרא לאומה ישראלית בנות ירושלים, ב' כפל אם תעירו אם
תעוררו, והחכם הכולל בוצינא קדישא בעל הפרדס כתב בשם רשב"י זכות שניחם יעמוד
עם בני יחידי נשמתן של צדיקים נקראים בנות ירושלים מפני שהם נשפעים
מירושלים העליונה, או נאמר, ע"ד מ"ש רז"ל אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או
בדור שכלו חייב כשהם זכאים נקראים בנים וכשאינם זכאים בעתה וידוע, הוא שבעולם הזה
וכשהם זכאים יתקיים בהם אחישנה וכשאינם זכאים בעתה וידוע, הוא שבעולם הזה
אין אנו מושפעים כי אם ע"י שפע ספירות כדאמרן וכ' החכם הכולל הנזכר צבאות הם
האבות שהם גדולה גבורה תפארת נקראו צבאות וג"כ נצח והוד נקראו צבא והיסוד
נקרא אות כפי זה השש ספירות נקראו צבאות אילות השדה היא המלכות
ולמה נקראת אילות לשון רבים מפני שלפעמים נקראת איילת אהבים ולפעמים נקראת
איילת השחר והטעם שנקראת באלו השמות כמו שכתב החכם הנז' בספרו הקדוש ולזה
קראה אילות ל' רבים ומפני שאין בנות ירושלים שהם כנסת ישראל מושפעים כי אם
משפע ועל ידם נשיגו להיות נשפעים משלשה ראשונות ע"י ביאת משיחנו לזה לא
השביעם כי אם בשבע צבאות הם שש, ואילות השדה היא המלכות כאמור ולזאת הכונה
כפל אם תעירו אם תעוררו אם תעירו על המלכות ואם תעוררו על השש את
האהבה עד שתחפץ⁸⁰⁹ דהיינו בעתה מאחר שאין אתם זכאים קול דודי⁸¹⁰ הנה
זה בא מדלג על ההרים ע"ד מה שדרשו רז"ל בפסוק אני ה' בעתה אחישנה שדרשו רז"ל
זכו אחישנה לא זכו בעתה כונתם היא ע"ד מה שדרשו רז"ל ארבעה ראשי שנים הם אם
גזר ה"ית שנסבו בגלות דרך משל ארבע מאות אם נזכו הארבע מאות הם מאת שנה וז"א
אני ה' שם הרחמים אם זכו אחישנה בעתה שייך אחישנה ובעתה כאמור ואם לא זכו
בעתה בלא אחישנה דהיינו השנה מתשרי לתשרי ויהיה בעונות השנה מתשרי לתשרי כפי
זה אם נהיו צדיקים יש כח ביד השכינה שהיא אמנו להליץ בעדנו ולדלג ולחשוב ולקפוץ
בכל שנה ארבעה שנים וז"א קול דודי הנה זה בא במהירות ומדלג על הקץ לחשוב ד'
שנים בשנה על ההרים שכתב החכם הכולל הנז' שהר סתם הוא היסוד, והיסוד הוא צדיק
יחיד עולם דהיינו מדלג על הקץ בשביל הצדיק שנקרא יסוד ומקפץ על הגבעות בינה
ומלכות כל א' מהם נקראת גבעה שהם מליצים עלינו כדי לדלג ולקפץ הקצים...

רבי מסעוד זג'ביב "אל-חסידי" זיע"א, זרע אמת, פרשת אחרי מות, דף מה

...שנשבעת לאבותינו שאמרת עושה חסד לאלפים ואמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכאלו
נשבעת לאבותינו ג"כ מה שאמרת שתגאלם ובפרט שנשבעת בפירוש שאין השם שלם ואין
הכסא שלם עד שתכרית זרע עמלק וזאת השבועה היתה במתן תורה דהיינו מימי קדם

⁸⁰⁶ רבי מסעוד זג'ביב "אל-חסידי" זיע"א - יליד העיר קצונטניא (קונסטנטיין), באלג'יריה יצ"ו, נפטר בח' אייר. מנהג
יהודי אלג'ירי לערוך לו מדי שנה הילולא, מכיון שהי' מלוב"ן.

(בקונסטנטיין שנקראה בעבר בוריון או סירט, היה בית כנסת מפואר שעל פי המסורת נוסד בזמן שלמה המלך ויש
אומרים שהיה מעין מקדש. על פי מסורת זו, ספקו יהודי בוריון ברוזים לשלמה המלך. בקונסטנטיין הייתה קהילה
יהודית מהחשובות באלג'יריה, זכתה לכינוי "ירושלים הקטנה". בראש הקהילה היו רבנים חשובים דוגמת סידי
פרג' חלימי זיע"א).

⁸⁰⁷ ליוורנו, ה'תרי"א

⁸⁰⁸ בנות דהיינו שמושפעים (ע"י אה"ע) ולא משפיעים.

⁸⁰⁹ עד שיבוא משיח בן דוד

⁸¹⁰ דודי אותיות דויד

כפי זה אם אין אנו זכאים יש לנו זכות אבות ובוה נבין מ"ש שלמה המלך השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' קשה א' למה קרא לאומה ישראלית בנות ירושלים, ב' מהו כונתו להשביעם בצבאות או באילות השדה ורש"י ז"ל פירש שתהיו הפקר ומאכל כצביים ואילים.

ג' כפל אם תעירו ואם תעוררו והרב בעל הפרדס כתב בשם הזוהר שנשמטן של צדיקים נקראים בנות ירושלים **מפני שהם נשפעים מירושלים העליונה** או נאמר ע"ד הפשט כמו שאמרו רז"ל אין בן דוד בא אלא בדור שכלו זכאי או כלו חייב כשהם זכאים נקראי בן **וכשאינם זכאים נקראים בת ולא יגאלו אלא בעתה** ואם יהיו זכאים יגאלו בעת שירצו ישראל **וידוע הוא שבעו"הז אין אנו מושפעים כי אם ע"י שבע ספירות** וכתב הרב הנז' שצבאות הם גדולה וגבורה ותפארת שהם אברהם יצחק ויעקב **וג"כ נצח והוד נקראו צבא והיסוד נקרא אות** כפי זה הששה ספירות נקראי צבאות אילות השדה **המלכות נקראת שדה** ונקראת אילת ולמה קראה אילות ל' רבים מפני שלפעמים נקראת אילת אהבים ולפעמים נקראת אילת השחר והטעם כאשר מפורש בס' הנז' **ולזה קראה אילות ל' רבים ומפני שאין ישראל שהם בנות ירושלים מושפעים כי אם משבע לזה לא השביעם כי אם בשבע שעל ידם נזכו להשפעות**,

הג' ומפני שפירשתי אלו הפסוקים בפ' בא לא נאריך בהם אלא כונתי למה שאמר שלמה מציץ ומשגיח מן החלונות שהם אבותינו הקדושים כדפירש הרב הנז' **שחלון היא התפארת** שהוא יעקב דהיינו זכות אבות לא תמה ובוה נבין מ"ש רז"ל ר' עקיבא היה יושב ודורש והצבור היה מתנמנם אמר מפני מה זכתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה אלא תבא אסתר שהיא בת בתה של שרה שהיתה קכ"ז שנה ותמלוך על קכ"ז מדינה ע"כ קשה מה שייכות יש שהם מתנמנם ולא בקש לעוררם כי אם במה שזכתה אסתר למלוך וכו' **אלא הכונה היא השינה דרכה בלילה וביום השינה על ידי ההכנה** ואדם יושב בצבור ומתנמנם מוכרח על ידי המחשבות שיש לו ואפי' שאותם הצבור שהיה ר' עקיבא דורש עליהם **היה להם מחשבה של רוב הגלות וכמעט ח"ו נתיאשו מהגאולה** וקפצה עליהם תרדמת השינה לזה בא ר' עקיבא לעוררם ולדבר על לבם כדי שלא יתיאשו מן הגאולה אמר להם מפני מה זכתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינה וכו' נ"ל המחשבות שיש לכם שעל ידם נפלה עליכם תרדמת השינה **מפני שאין אתם זכאים ונתיאשתם מן הגאולה, הרי יש לכם זכות האבות והראיה מפני מה זכתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינה אלא בזכות זקנתה שרה...**

ועיי"ש עוד בדברי קדשו הנפלאים... ואני הבאתי רק מה שקשור לענייננו.

אבל ראוי לציין שאחד מה'חפצא' שהשביענו היינו 'האבות והאמהות', כדאיתא במדרש **שיר השירים רבה**, פרשה ב פסקה כ

השבעתי אתכם בנות ירושלים **במה השביען...** ר' חנינא בר פפא ור' יהודה ברבי סימון ר' חנינא אמר השביען **באבות ובאמהות** בצבאות אלו אבות **שעשו צביוני** ועשיתי צביוני בם

מאי שעשו צביוני דהיינו שעשו רצוני שאם אמרתי לאברהם אבינו ע"ה לעקוד את בנו עקד אותו, ואם אמרתי לכנס"י שיש 'איסור השבועות' אזי שיש 'איסור השבועות' ולא חפשו דרכים להתחבר לעוברי עבירה שלא רק על איסור השבועות עוברים אלא גם מחללים שבתות בועלים נידות וכיו"ב ואין מקום להאריך... ולא רק ישנם בעלי דעות משובשות שמלמדים זכות על העוברי עבירות ומלמדים חובה על הצדיקים שמחזיקים בכל התורה כולה ובקיומה, דהיינו תורה ה' תמימה משיבת נפש דייקא כאשר היא בתמימות ובפישטות אזי אז היא משיבת נפש לאבינו שבשמים, והשי"ת יעזרנו על דבר כבוד שמו...

רבי **כלפה ב"ר אליהו גיג' כלפה**⁸¹¹ זיע"א, כג"ץ הירק על תקוני הזהר⁸¹², תיקון תרין ועשרין

השבעתי אתכם וכו' דאומאה איהי וכו' דחלל תרין אתון דאינון י"ה מפקין מן מיל"ה
מ"ל י"ה ובג"ד כי יד על כס י"ה דא **א'** המאמר הזה להקדמות ממוז"ל להבינו א' היא
מ"ש לעיל ממוז"ל דף ט' ע"א **י"ד ה'** מימינא ואתמר בה וירא ישראל את היד הגדולה
י"ד רמה מסטרא דת"ת דאתמר בה ובני ישראל יוצאים ביד רמה **י"ד חזקה**
באמצעיתא דאיהי י"ד הוי"ה וכו' וג' י"ד הם מ"ב כנודע מכוון עמ"ש לעיל מניה שם דף ו'
ע"ב **ת"ת נקר'** ו' גדולה בבחי' ו' פיר' שיש בג' זר' ו' זעיר נקר' יסו' בסוד ו"ו כפולה
בסוד וקרא זה אל זה י"ב פ' ומתחלקת לבי' ווין לכן **ת"ת נק'** זה בסו' וקרא זה אל זה
ועוד שם ע"ב וז"ל **אחד וממעל** אשר על ראשם וכו' התחיל לדרוש באות **א** בכל זה
שנרמז לו בצור' וכו' **ותחת** רגליו כמעשה לבנת הספיר כו' ו' כפולה באלף כזה
א' ר"ל נדרשת למע' ולמט' וכו' עש"ב ענין ז' הכילות כפולות וג"כ נודע כי העש"י שהיא
שם אדנ"י המו' שלה הם י"ה כי בנוק' כ"א תרין מו' חו"ב ואדנ"י עם **י"ה** של המו' הם
פ' כמנין כ"ס כמ"ש מוז"ל שעי' הכו' דף ס' סו' ע"ד וז"ל בענין כוונת נועם **ידינו** הוא
נתינת מו' בעש"י והנה העש"י היא שם **אדנ"י** והמו' הם שם י"ה כי העש"י היא נוק' ואין
בנוק' רק תרין מו' חו"ב **י"ה** אדנ"י הוא בגמ' פ' בגי' ידינו וכו' עש"ב גם שם דף מ"א
סוף ע"ד בענין כוונת עמידה דרוש ד' דב"ה ונחזור וז"ל אח"כ הצייר שני אלפין שיש
במלוי וא"ו ה"א האלף הראשונה בציור **י"י** ואלף שניה בציור **י"ד** והיא גמ' מ"ו וכו'
עש"ב מכוון עמ"ש בע"ח דף נ"ד ע"ד שעי' י"ו שעי' הולי' או"א פ' ו' דב"ה אחר וז"ל **ב'**
ת"ר הח' והי"ג שניהן נקר' מזלזל והענין כי ב' מסוג' א' כי הם יורדים תרין בשיקול' עד
טבו' כנז' באד"ר דף קל"א ואלו הב' מזלז' מהם יונק' או"א השפע הנ"ל מכת"ר ומ"ס כי
או"א אתכלילו במזל' ושיעו' או"א הם עד טבו' של א"א נמצאו אלו הב' מזלז' חפ"ין
עליהו ואב' עיק' יניק' ממזל' הח' ואי' מן הי"ג ולפי שמזל' ח' עליון מן הי"ג לכן אב'
דינ' ממנו הוא גדול מאי' אך בערך דתרווי"ו נפקי ונחתי בשיקו' עד טבו' לכן גם
או"א כחד' נפקי וכחד' שריי' והנה בזה ידעת איך או"א כחד' שריי' ואיך אב' גדלה מעל'
מאי' וראוי שתדע כי מזל הח' הוא סו' **א'** ציורו **י"י** ומזל י"ג צור' **א'** **י"ד** כנז' בתיקו'
שיש ב' מיני **א'** והנה להיות שמאלו הב' מזלז' הם יונק' או"א לכן א' שצור' **י"י** הוא
באב' וא' שצור' **י"ד** באי' כי הד' היא מקב' וכו' עש"ב ועתה יבוא על נכון **לפי**
שעמלק גרם מיתה וכל הפגמים אשר פגם כנז"ל בסמוך לכן נשבע קב"ה
בכל מה שפגם ומשם נוטל נקמה מעמלק והיינו השבעתי אתכם בנות ירושלם

⁸¹¹ רבי **כלפה ב"ר אליהו גיג' כלפה** זיע"א - מגדולי רבני אלג'יר, חי בקונסטנטינ' יע"א בסביבות שנות ה'תר"מ, בתקופה אשר בה החלו בעוה"ר רבים מבני ישראל לצאת מן הדת, לפיכך בהרבה מקומות הוא מוכיחם על פניהם, מכנה אותם בשם מתפלספים או penseurs libre (חושבים חופשיים או חופשיים מכל). בספריו הק' מתגלה במלא הד' יקרת חכמתו, בכישרונותיו הנפלאים בדרכי הדרוש, בקיאותו העצומה בכל מכמני התורה, במקרא ובתלמוד, בזוהר ובספרי המקובלים, כשהוא שולט בהם שליטה מלאה ללא מיצרים. בכמה מקומות ניכרת ענוותנותו הרבה, כגון בספר הק' כגן הירק, כותב בדף צח, ב': "אנכי הפחות שבערכיך, בדברים שאין להם שיעור להיותי נערך עם גדולים ח"ו לדבר כזה נגד מלכים ולא אבוש, ואם שגיתי אתי תלין משוגתי, וה' יכפר בעדי, הוא יודע תעלומות לבי ומצפוני".

דרכו בקודש של הרב המחבר זצ"ל, בדרך כלל, לפתוח כל דרוש באיזה מאמר חז"ל או בלשון הרמב"ם ביד החזקה וכיו"ב, עליו הוא מקשה כמה קושיות ומדקדק כמה דקדוקים. כדי ליישב את קושיותיו, הוא מקדים להביא מאמר אחר, שבדרך כלל אין לו שום קשר למאמר שקדם לו, וגם עליו הוא מקשה כמה קושיות ומעיר כמה הערות. וכן על זו דרך, הוא מביא כמה מאמרים והדקדוקים שיש בהם; עד שלבסוף הוא מיישב את קושיותיו על המאמר האחרון, בדרך ארוכה ומבוארת לפרטי פרטים. מאותו תירוץ הוא מוציא איזה יסוד הנצרך לענין הדרוש ההוא ועל פי אותו יסוד, הוא חוזר לתרץ אחת לאחת את כל קושיותיו על המאמרים הקודמים. וכך נמצא כשהוא חוזר ממקרא למשנה, ממשנה לתלמוד, מתלמוד לזוהר ומזוהר לדברי המקובלים וכו', בפלפול עצום וחרף. כאשר מתחדש איזה חידוש או הערה תוך כדי העתקתו איזו הקדמה מדברי חז"ל, הוא כותב אותו בתוך אותה הקדמה ומקיף אותה בסוגריים עגולים ופותח אותה בראשי תיבות כג"ץ שכנראה פתורו כלפא גיג' נ"י. חיבר את הספה"קים: **כגן רוח** - פירושים ודרושים על יסודי התורה ועל משנה תורה לרמב"ם לאור תורת האר"י ז"ל והתיקונים; **כגן ירק** פירוש על תיקוני הזהר הקדוש אותו לומדים בקביעות בשיבת המקובלים - בית אל בירושלים; **כגן עדנים** על הש"ס והרמב"ם.
⁸¹² ירושלים, (י"ט סיון) ה'תרס"ט.

הסכמות מאת: רבי **רפאל מאיר פאניז'ל** זיע"א; רבי **אליהו סלימאן מאני** זיע"א; רבי **חכם באשי משה הלוי** זיע"א; רבי **חיים ב"ר הנצי"ב ברלין** זיע"א; רבי **יוסף חיים זוננפלד** זיע"א; רבי **יעקב קובו** זיע"א; רבי **יעקב מאיר** זיע"א; רבי **אליהו זרח** זיע"א; רבי **יוסף חיים זוננפלד** זיע"א; רבי **מסעוד הכהן** זיע"א; רבי **אליהו מ' פאניז'ל** זיע"א; רבי **ליבוש אריה מאיר ב"ר אתר נח הכהן** זיע"א; רבי **יוסף בוימגארטען** זיע"א; רבי **רפאל אהרן בן שמעון** זיע"א; רבי **מנחם מענדל היילפרין** זיע"א; רבני **תוניס** זיע"א; רבני **ישיבת המקובלים בית אל** זיע"א; רבי **עקיבא סופר** זיע"א; ועוד...

בצבאות פגם באות א אשר בתוך צבאות אשר היא כפולה ונדרשת למע' ולמט' וכו' עד דנטל נוקמא מעמלק יען דחלל תרין אתיין דאינון י"ה דנפקין מן מיליה מ"ל י"ה מ"ל פרושה סליק י"ה מן מילה ובג"ד כי י"ד שהם ג' ידות י"ד ה' י"ד רמ"ה י"ד חזקה שהם שם מ"ב שהוא בת"ת שנק' ו' כפולה וגדולה בת"ת ו' זעי' ביסוי' בסוי' יוקר' זה אל זה וכל מה שנרמז באות אלף כנז' אחד וממעל וכו' ועוד פגם באדני ובמו' שלה שהם י"ה שהם פ' כמנין ידינו תרין מו' חו"ב והיינו כי יד על כ"ס י"ה ודא א כל הפגמים הם באלף תרין תיקו' דיקנא דא"א כנז"ל:

רבי כלפה ב"ר אליהו גיג' כלפה זיע"א, כגן הירק (כג"ן) על תקוני הזהר, תיקון חמישאה

ואית חובין דנשמטא דגבין מנייהו בכל אתר כגון 'ומקלל אביו ואמו' דאתמר ביה מות יומת מב"ד דלעילא ומב"ד דלתתא ולית פקודא דלית לה רשו לאגנא עלה ר"ל אלא אית לה רשו לאגנא והיא מצות תפילין המקיים אותה בכל יום תמיד אגינת עליה ופרישת גדפהא עליה יען כחה גדול יתר על כל המצות אפי' בדינים חמורים היא מגנא ומצלח ולית רשו למקטרג לקרבה תמן דאי לא תימ"ה הלשון אינו מובן אלא מן המסלול ווי ליה לדיינא לתתא דאשתני מדיינא דלעילא וכו' והורה ענשו וכו' ואח"כ הורה זכותו אם דן דין אמת כאלו אפיק לשכינתא ולישראל מגלותא ואוקים לון מארעא וכיון דנתגלגלו הדרושים הנז' עד שבאו לדרוש בענין נדר ושבועה כנז"ל משוכבת חיקך וכו' אם אין לך לשלם וכו' נתגלגל הדבר לענין גלות שכינא וישראל באורך גליות וסמך תפלת רשב"י על השכינה שאתארך גלותה **אם מצד גדר ושבועה** ואמר ⁸¹³ **קס רבי** שמעון על רגליו וכו' עביד בגין שכינתא דאיהי בגלותא ואם איהי באומאה הא אבא ואימא דאינון חכמה ובינה דהם חשובים רב לגבי ז"א ויכולין למעב' התרה הה"ד ה' צבאות יעץ ומי יפר אם התלמיד אומי וכו' נדר ונשבע בן דאיהו ו' דלא יפרוק לה ושבועתו היתה בי"ה ואין מי שיכול להתיר לו נדרו והוא אתחרט הא תלת בני נשא וכו' ואם לא אתחרט אנא בעינא מנך וכו' ואם הוא נדר מסטרא דאבא ואמא ולא בעי אנא סליק לגבי ההוא דאתמר ביה במופלא ממך אל תדרוש שהוא למעלי מאו"א וכו' דאיהו יפריש וכו' דאוקמוהו איכה ישבה בדד בגלותא כמצורע וכו' לבר מארעא דישאל מושבה דאת ה' ואי מקורא לא יכיל למפתח עד דיפתח ליה ההוא דסגיר לה אנא מפייסנא ליה **משני טעמים ראשון** בעבור שהשם אינו שלם בגין יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו יחודא ובגין לבושין שהם הכנויים דאתלבש וכו' ועוד **טעם שני** שהוא בעבור צריך ליבטל הנדר מעיקרו וכמ"ש מסכת בתרא דף ע"ד ע"א **אמר רבה** בר בר חנה אמר לי ההוא טייעא תא אחוי לך טורא דסיני אזלי וחזאי דהדרן ליה עקרי וקיימן כחמרא חורתי **שמעתי בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי** כי אתאי לקמיהו דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא וכל בר בר חנה סיכסא (רשב"ס פי' לעיל מיניה סיכסא שיטה כדאמרין בסנהדרין ע"ב דק"ו סכסן) הוה לך למימר מופר לך מופר לך והקשה תלמודא ורבה בר בר חנה (ר"ל למה לא התיר לו) סבר דילמא משבועתא דמבול ולכך לא התיר לו והדר מקשה לרבנן ורבנן למה קרו סיכסא ואפשר אמת עמו דלא מפיר מטעם שבועת המבול ותריץ א"כ אוי לי למה (רשב"ס פי' אלא משום בכל צרתם לו צר) וקשה האיך יכול להפיר לו והא קיימ"ל המודר הנאה מעיר אחת צריך להביא לו מעיר אחרת להפירתו דהא כולם נוגעים בדבר וא"כ כיצד אמרו ליה היה לו לומר 'מופר לך' והא כוליה עלמא דיליה הוא ורבה בב"ח נוגע בדבר אי לזאת נטעם מטעם דכוליה עלמא וכו' השבועה מעיקרא אינה חלה דהא כתוב כמה וכמה רמזים שהקב"ה עתיד לבנות ביהמ"ק זאת האחרונה ולא ע"י אחר, כמש"ה בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס וזאת המצוה מוטלת עליו ונעשה ח"ו **נשבע על המצוה לבטלה ואין שבועתו חלה** ⁸¹⁴ דמ"מ צריך התרה לגלוי מלתא בעלמא כמ"ש שעי' יו"ד סי' רל"ט ס"ק ד' וז"ל **שבועה אינה חלה על דבר מצוה**, בין שהוציאה בלשון שבועה שאמר שבועה שלא אשב בסוכה, בין שהוציאה בלשון

⁸¹³ ד"ה קס רבי שמעון וכו'

⁸¹⁴ ומכאן יש לדקדק שאין מצות ישוב אר"י שהרי אם היתה לא הי' אפשר להשביע ב'איסור השבועות', אלא מכאן אתה למד שאם השביעו על כך שלא יעלו בחומה הרי שאין כאן מצוה ויכול להשביע שלא יעלו. ומה עוד שלפי המאן דאמר הראשון של רב יהודה עובר על לאו...

נדר שאמר 'ישיבת סוכה עלי בשבועה' ובס"ק ה' ⁸¹⁵ הנשבע על דבר מצוה דרבנן, כגון שלא להדליק נר של חנוכה או שלא לקרוא המגילה, השבועה חלה. וכן אם נשבע לקיים מצוה דרבנן, חייב משום שבועה אם מבטלה וכו' באר היטב חלה ומ"מ כופין אותו שישאל על שבועתו ולא יעבור מהרש"ל וב"ח וכן דעת הלבוש והש"ך עשב"א ומכ"ש בנדון שהשבועה נוגעת להקב"ה כמש"ה בכל צרתם לו צר ולכך קרו ליה סיכסא יען הוא ראוי להתיר לו מטעם דנגלה לו הענין ולא לזולתו ורמז לו הגאולה האחרונה ולא לאחרים והקב"ה רוצה בהתרת כל דהו מאחד הראוי כמו רבה בב"ח כמו שאמר לו התיר לי יען אמר מי מפר לי כמו הניחה לי האמורה למשה מפי הקב"ה שרמז לו לענין תפלה ולכך ויחל משה כן הדבר הזה ומעתה יתפרשו דברי התיקונים קס רשב"י וכו' עבד בגין שכינתא דאיהי בגלותא וכו' וכיון שהגלות נוגע לך אתה הוא שמוטל עליך להתיר הנדר או השבועה וכמו שסיים ואמר דאיהי חשיבא שכינתא בגלותא כמצורע דאתמר ביה בדד ישב וכו' ואי מקורא לא יכיל למפתח מצד מושיעו ודאי ההוא דמקורא דמקוה בידיה כמש"ל במופלא ממך וכו' והיינו טעמא שתקנו בכל תפוצות ישראל חז"ל לומר ענין זה בליל יוה"כ בשעה שכל ישראל חוזרים בתשובה בהתרת כל נדרי לעורר אהבת דודים ליחדא קבה"ו ביחודא שלים לקרב הגאולה בבימ"א ועיין בספ"ק כג"ן רוה ח"א דף ל"ב ע"ב דב"ה הרמב"ם וכו' עשב"א ולעיל דף ל"ו ע"ב דב"ה ראשית נקודה באות ב' :

רבי **כלפה ב"ר אליהו גיג' כלפה** זיע"א, כג"ן הירק על תקוני הזהר, מפתחות כג"ן הירק (ס"ח ע"א) השבעתי אתכם וכו' עמלק חלל תרין דאינון **י"ה** דנפקין מן **מיל"ה** מ"ל **י"ה** ובגין דא **השבעתי אתכם** בסו' כי **י"ד** על כס **י"ה** דא **א'** :

⁸¹⁵ בספרינו ס"ק ה'

חכמי טוניס

משנת ה'ת"ק עד ה'תקצ"ט

רבי שמואל שמאמא⁸¹⁶ זיע"א, קרן הצבי, אות ח'

ואמר⁸¹⁷ וקבלה אשכנזית קבלתי וכו' האי איהו סובר למגרס אלהא דמאי ענני כלא כפל ענני כ"פ אלא חד ענני הוא דאיכא בצד האחד דבהכי סלקי למנין רש"ת ד"ס ולומי דלא הוה ר"מ מוכח שמבטל אלא להכלכים עזי נפש אבל להכלב הרע וכל אנון שתחיתיה כל עוד ימי הגלות לא יכיל שום איניש לבטלו⁸¹⁸, ואם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ שבו ותער משיח דחושבניה עם ד' אותיות איהו שס"ב לקבל קליפת כל"ב חצי"ר דחושבניה עם כללות ה' תיבות איהו שס"ב.

רבי אהרן ב"ר אברהם פרץ⁸¹⁹ זיע"א, בגדי אהרן⁸²⁰, משחת אהרן, מס' שבועות, דף סג ע"א
דף מט' ע"א מתני' היכן שורי⁸²¹ וכו', צריך להקדים מאז"ל שלהי כתובות השביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באוה"ע והשביע הקב"ה את ישראל שלא

⁸¹⁶ רבי שמואל שמאמא זיע"א – מחכמי טוניסיה. מעט ידוע לנו עליו רק פרטים בודדים שבמהדורה שניה של הספה"ק 'ספר קרניים' שיצאה באמסטרדאם בשנת ה'תקכ"ה, נוסף בה פירושו הנקרא 'קרן הצבי', והעיד על חיבורו: "והוא ביאור נכון לספר קדמוני". נוסף לכך חיבר ג"כ את הספה"ק 'פרח שושן' – על רפ"ח ניצוצי אורה שנעשו בגופא דשכינתא. וכן בנו הינו רבי שלמה בן שמואל שמאמא זיע"א בעה"מ של הספה"ק 'בגדי שש'.
⁸¹⁷ רבי אהרן ב"ר אברהם מקרדינא זיע"א, ספר קרניים, מאמר ו'

טבת הוא סוד הטובה והמת בו נדבק בשכינה הנקראת אתי כמו שמוכח בפסוק גדלו לה' אתי ומיתת האזרחי מוכיח והוא הבשורה טובה כמו שנרמז בו והוא המבטל קליפה שכנגדו מסוד הדין באת ונמתקנה בחסד, וכאשר בא לענפו אז נכנע מפני הקדושה בסוד האש המרמז בו ובקליפה נדבקים בו עזי נפש תשעה מאות וארבעים וארבעה והמה יונקים מהכלב הרע בעל צפון אשר תחתיו שלשה עשר מאות, וארבעה כלבים בשמו והתנא ר' מאיר מוכיח שמבטלו בסוד שם של ארבע, וענין הרמז אלף וששה והוא רותת בדמו וקבלה אשכנזית קבלתי בלחישת מסוד רשת דם והבן מאוד:

⁸¹⁸ כידוע ממעשה דיילא ריינא.
⁸¹⁹ רבי אהרן ב"ר אברהם פרץ זיע"א – נולד בג'רבה (טוניסיה). משפחתו מיוחסת עד לפרץ בן יהודה ע"ה, כדאיתא בהקדמה לספה"ק 'בגדי אהרן' "דכי אתה רבין ממערבא (מרקו) אשתכח (מצא) כאחמתיה (שראית) מגילת יוחסין הלא היא כתובה מקבלה ואילך דמר ניהו מיהודה קאתי (שהוא בא מיהודה) ואלה תולדות פרץ"

סבו וכל משפחתו החליטו לעלות לארצה"ק, וכן איתא בהקדמה לספה"ק, 'פרח לבנון' לרבי יהודה בן יוסף פרץ זיע"א (ה'תע"ב).

"ואדוני אבי זקני זלה"ה יצא ללכת אל ארץ צבי אבותיו האשורים ויהי אך יצאו יצא לדרכו ובניו ובני ביתו איתו... ואליו מקושרים, ויבאו עד עיר טולמשיין (טלמסין שבאלג'יר) וישבו שם. מפני חמת המציק סגורים, נסיבות המלחמות שנתעוררו אז בימים ההם בן מלך פי"ס ובן מלך הקדרים, ויוצאו כל הכסף הנמצא בידם בחקר השערים, ויצאו לעיר באשר ימצאו ויבאו עד עיר תוניס ויהיו שם".

בהמשך הוא כותב: "אתם בני יוצאי חלצו, קבלה זו תקבלו ויהא בידכם, דמבית פרץ קאתינא כולכם זרע אמת וטהורים" אביו רבי אברהם פרץ (ת"ח ומשורר ששיריו סימנום "אברהם פרץ" כמו שמופיע ב"ממלכת כהנים", נפטר בשנת ה'תקכ"ו), סבו מצד אביו הינו רבי שלמה פרץ זיע"א (הגיע לג'רבה ממרוקו בסביבות שנות ה'ת"ס, בעה"מ הספה"ק "דברי שלמה" (ה'תל"ח)). התחנך אצל רבי ניסים כייאט זיע"א (יחד עם רבי יצחק חזקיהו הראשון זיע"א). נודע במידת הענוה ובחסידותו, בקי בתורת הנגלה ובקבלה. בדרכו לארץ ישראל הגיע לעיר ג'רבה (טוניסיה) וכאשר נוכח בחוסר הידע של הקהילה היהודית במקצועות התורה החליט להישאר וייסד ישיבה אליה נהרו תלמידים רבים, מבין תלמידיו הרבים היה גם רבי צמח הכהן אבר"ש (השני) זיע"א (בעה"מ הספה"ק "מדרש הגדה" ו"חולת אהבה"). זכה להוליד 2 בנים: רבי חזקיהו ב"ר אהרן פרץ (בעה"מ הספה"ק "מכתב לחזקיהו" (הודפס יחד עם 'בגדי אהרן' ו'משחת אהרן')) ורבי מיכאל ב"ר אהרן פרץ זיע"א. אך מסופר כי מתו בניו בחייו ולא השאיר זרע אחריו, מפני שעסק בקבלה מעשית. (דבר זה נלמד מההסכמה לספה"ק 'בגדי אהרן' שכותב עליו רבי אברהם כלפון זיע"א (ה'תקמ"ד) 'הי"ו', ובהסכמה של חכמי ליורנו זיע"א (ה'תקס"ו) כתבו עליו 'נר"י', מזה נראה כי נפטר, וקיים בית כנסת על שמו בג'רבה "צלאת חזקיהו". בשנת ה'תע"ו חלה בעיניו ולאחר שהרופאים לא מצאו מרפא לחוליו נשא ר' אהרן תפילה לה' ונרפא. חיבר את הספה"ק: 'בגדי אהרן' – חידושים ופרשנות על התורה; 'משחת אהרן' – חידושים על התלמוד; קול יעקב – קובץ פיוטים, שביניהם ידועים לצבו"ר הרחב כ-14 פיוטים שחיבר, כגון: 'אהובי', 'אנוש נוצרי' ו'איילת חשק'; ערוגות הבושם – נושאים בלשניים ולשוניים. נפטר בשנת ה'תקכ"ו, מנו"כ בטוניסיה.
⁸²⁰ ג'רבה, ה'תקס"ו (י"ל ע"י נכדו רבי מימון ב"ר מיכאל פרץ זיע"א)

ימרדו באוה"ע והשביע הקב"ה את אוה"ע שלא ישעבדו את ישראל יותר מדאי וכי"ח⁸²² ערך גלות הביא מדרש חז"ל השביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו במלכות הרביעית בכל מה שיגזלו עליהם חוץ מלבטל שום מצווה וע"ז כתיב אני פי מלך שמור וגו' ואיתא במד"ר פ' בלק ע"פ כלחוך השור מה שור כחו בפיו אף אלו כחו בפיהם מה שור כל מה שמלחך אין בו ברכה אף אלי כל מי שנוגעים בו אין בו סי' ברכה וכו' עוד מצינו לר"זל שאוה"ע גונבים דעת העליונה כמ"ש בריש מס' ע"ז שלעת"ל אומרים אוה"ע עשינו גשרים ומרחצאות ושווקים בשביל ישראל שיעסקו בתורה והקב"ה משיב להם לא עשיתם אלא בשביל עצמכם וכו' ע"ש

והנה באורך גלותינו לתחלקו המלכיות לג' כתות יש מלכות שחושבים שישראל בעינם הפקירם ה' למלכי האדמה כל הקודם בהם זכה ולכן עושים בהם ברצונם די הוה צבי הוה מחי ודי הוה צבי הוה קטיל

ויש מלכות שחושבים שאינם הפקרן אלא שרוצה הקב"ה למרק עונם ואסור לחומסן וכ"ש להורגן אלא שלוקחין מהם מסים וארנוניות בשביל מה ששומרים אותם מכל הזק שהרי הם כשבה בין ע' זאבים ולכן הם מרחמים עליהם ושומרים אותם ואין עושין עליהם שום עול אלא המסים וארנוניות לוקחים מהם ואם אין פורעים אותם הם מענין אותם ואוסרים אותם לתת את חוקם ורואים היתר בזה לעצמם ואומרים שהיא כמו הלוואה אצלם וצריכים לפרוע הלוואתם אבל לפעמים אם אין להם מה ליתן ימותו ע"י העינויים ולפעמים ישבר גופו ע"י העינויים ולפעמים מוכרים אותו וילך למדינה אחרת

ויש כתה ג' כמו זאת אלא שאינם מקפידים בשמירתן אם יהרג או מהם או אם יגנב א' מהם דמוכח ממעשיהם שאומרים בלבם שהמסים וארנוניות אינם אלא שכירות קרקע שהם דרים בו אבל אינם מחוייבים לשמור אותם

ובזה אבוא לביאור המשנה היכן שורי וכו' ר"ל שהקב"ה דן למלכו' הרשעת שעשו בישראל כרצונם ושעבדו בהם יותר מדאי ואומר להם היכן שורי דהיינו ישראל כנז"ל והיא משיבה איני יודע מה אתה סח והוא שמת וכו' כלומר כבר הפקרת אותם לכל וא"כ מה אתה שואל היכן הוא יש מהם שמת ויש שנשבר וכו' והקב"ה משיב להם הרי אני השבעתי לכל אוה"ע ואמרו אמן שקבלו שבועה עליהם שלא לשעבדם יותר מדאי וכ"ש להורגן וא"כ חייב אותו העם עונשים גדולים ונקמו' גדולות וז"ש משביעך אני ואמר אמן חייב כד"א נצב לריב ה' וגו' אמר לנושא שכר דהיינו שומר שכל כמו שהוא גם כן בפשט המשנה דהיינו המלכות שסוברת שהם שומרים אותם ובזה הותר להם המסים וארנוניות והשוכר הם כת ג' שאינם מקפידין על שמירתם אלא הם חושבים היתר המסים מצד ישיבתם בארץ שלהם כנז"ל והקב"ה שואל לכל אחת מהם היכן שורי ושי"ש משיב מת וכו' והשוכר משיב נגנב וכו' והתנא פקח במאי דפתח וסיים במאי דסיים והענין כי מדרך האיש העומד למשפט לידון ורוצה להודות על חטאו לפני הדין שאינו יכול לכפור הוא עושה מרמה להודות על חטאו בלשון דמשתמע לתרי אנפי שהשומע סובר שהחטא שעשה אינו חמור כ"כ וכשהדין אומר לו יש עדים שעשית חטא גדול מזה הוא משיב גם אני כך נתכוונתי שלא ליתפס שקרן לפני הדין פן יענישנו וזה שאנו רואים שיש במת מה שאין כנשבר ונשבה שהמת חלף הלך לו אבל הנשבר דהיינו שירד מנכסיו או שהוא נשכר בגופו יש לו תקוה שישוב להיות עשיר או שתזדמן לי רפואה לגופו וכן הנשבה יש לו תקוה שיפדה ויש ג"כ בנשבר משא"כ במת, ונשבה שהנשבה אם היא עני אז"ל ימות אדם ואל יצטרך לבריות ואם גופו נשבר פשוט הוא שיבחר מות מחיים של צער ונוול משא"כ בנשבר שאפשר שיש לו ממון בארצו לפדות עצמו ולשוב כמו שהיה משא"כ כמת כנז"ל ויש בנשבה משא"כ במת ונשבר לפי שהוא בין אנשים נכרים

⁸²¹ ע"מ שיהי' מובן המתני' מסכת שבועות, פרק ה' משנה ה'

גְּנֵבֶת אֶת שׁוּרִי, וְהוּא אֹמֵר לֹא גְּנֵבֶתִי, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, חֵיב. גְּנֵבֶתִי אֲבָל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכְרָתִי, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, פְּטוּר. הַמֵּית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוּרִי, וְהוּא אֹמֵר לֹא הֵמִית, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, חֵיב. הַמֵּית שׁוֹרְךָ אֶת עֶבְדִּי, וְהוּא אֹמֵר לֹא הֵמִית, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, פְּטוּר. אָמַר לוֹ, חִבַּלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חֲבוּרָה, וְהוּא אֹמֵר לֹא חִבַּלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְּךָ חֲבוּרָה, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, חֵיב. אָמַר לוֹ עֲבָדוּ, הִפְלַת אֶת שְׁנֵי וְסָמִית אֶת עֵינִי, וְהוּא אֹמֵר לֹא הִפְלַתִּי וְלֹא סָמִיתִי, מְשַׁבֵּיעַ אֶנִּי וְאָמַר אָמֵן, פְּטוּר. זֶה הַכֵּלָּל, כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ, חֵיב. וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ, פְּטוּר:

⁸²² וכי"ח – ר"ת 'וכתב ילקוט חדש'

ונפל בין אדונים קשים עזי נפש וכ"ש אם היה גוי לועז אשר לא ישמע לשונו ומענים אותו בכל מיני עינויים ולכן מאחר שכל אחד מאלו יש בו צער יותר מן השנים **ולכן אפשר שתתחלק בזה סברת כל אומה ואומה וגונבים דעת העליונה** אחת אומרת מת ע"י מסים בגין שחבשיהו בבית האסורי וענו בכבל רגלו וכיוצא והוא לא מת ממש ולא נשבר או נשבה ואחת סוברת סברא אחרת שלנשבר יותר טוב מחברי ואחת סוברת שהנשבה הוא יותר טוב

והרי כל כג' שם א' מהם משתמע בו על שלשתן ד'מת' קרוי גם 'נשבר' ו'נשבה' כיון שהב' בוחרים מות מחיים וכ"ש עניות שאז"ל ימות אדם ואל יצטרך לבריות כנז"ל וגם נשבר כוללת גם הב' האחרים דמה ודאי נשבר ואיתרע מזליה וגם נשבה בידי מלאך המות ונשבה כוללת הב' האחרים דכיון שהוא מעונה בין אנשים נכרים נשבר יקרא וגם מת יקרא ולכן לא נז' בש"ס טענת נגנב או נאבד ומ"ש נגנב או נאבד קאי אשוכר דהשוכר צריך לידון גם על הגנבה שנגנב לשור דהיינו ישראל ועל האבדה שנאבד לו משא"כ ש"ש בין שהסברתי היא שומר מסתמא משגיח על גנבתו ואבדתו של ישראל לחפש ולחקור אחריה כפימ"ה שידה מגעת אבל השוכר בין שסובר שאינו שומר אינו משגיח על הגנבה יאבדם ולכן נידון הוא על הגנבה ואבדה מלבד מה שנידון על מה ונשבר ונשבה כמו ש"ש וגם השוכר גונב דעת העליונה במה שהוא משנה מנגנב לנאבד שיש סברא לחייבו על הנגנב יותר משנאבד לפי שכשיראו הגנבים **שאין המושל משגיח על הגנבה ירבו הגנבים** ויש סברא לחייבו על הנאבד יותר מנגנב לפי שהגנבה אף אם יחפש אחריה על הרוב לא תתפרסם לפי שהגנבים מחביאים גנבתם בסתר חדר בחדר להחבא אבל האבדה קרובה לפרסום לפי שאין בעל האבדה ירא לנפשו אם נמצא בידו האבדה ואינו נזהר להסתיר הדבר כ"כ ולכן פעם אומר על הגנב כאשר ופעם אומר על הנאבד נגנב ושניהם במשמע דנגנב היינו נאבד ממונו ונא' ג"כ תתפרי' על הגנב' שגם הוא נאבד ממונו ואמר התנא אעפ"י שהם מושבעי שלא לשעבד יותר מדאי הרי כל א' מאלו פטור מהעונש הנז"ל הכת ראשונה שהוא חייב עונשי גדולי אבל עונש מיהא חייב וזה דרך רוב פטור שבמשנ' שהוא פטור מהחייב הנז"ל אבל אסיר היינו ראויים לעונש במה שגרמו לישראל להיות מת או נשבר או נשבה ע"י המסים לומר שצריך אתה ליתן את הסך בע"כ ולפעמים מת ע"י זה מרוב צער או שיענו או שיכניס דאגה בלבו ונשבר גופו או שיברח לנפשו בדרכים מסוכנים ונשבה גם על הגנבה ואבדה של ישראל שלא השגיחו עליה ראויים לעונש כיון שנוטלים המסים ואין משגיחים על אבוד ממונם **ואחר שביאר עונש אוה"ע אם עברו על השבועה בא לבאר עונש ישראל אם עברו על השבועה ומרדו באה"ע וז"ש מת או נשבר או נשבה אבעל השור קאי כלומר אם בעל השור מת וכו' ע"י השור דהיינו ישראל שמרד על בעליו ונלחם עמו** והוא שנגנב וכו' ר"ל והטעם שמרד השור לפי שחשב שהוא כמו נגנב מארצו או כמו מי שאבד בדרך וכבשוהו לסטים **ודחק את הקץ לא קבל עליו גזרת השי"ת משביעך אני** וכו' **מאחר שהשביע אותו וקבל עליו שלא למרוד הרי הוא חייב עונשים גדולים שעבר על השבועה ודחק את הקץ כמו בני אפרים שמרדו במצרים ויצאו קודם הקץ**

ואם בעל השור נאבד או נגנב ר"ל שמרד עליו השור עד שנאבד בעל השור מעל השור ולא שאבד בעל השור בעצמו כד"א לבל אכרת אחיך אשר תאבד ממנו וגו' ודרשי' בפ"ב דמציעא אבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם לאפוקי ששטפה נהר הינו בעל השור אבד מעל השור **כמה שגירש אותו השור באיזה תחבולה** אבל עדין בעל השור במציאות במקום אחר או שגנב השור דעת בעליו עד שהרג אותו ע"ד משל **שקם עליו פתע פתאום בלילה והכה אותו לפי חרב דהיינו נגנב** והטעם שמת וכו' לפי שגזר עליו לעשות עבודה שחייב עליה כרת או מיתת ב"ד וזהו שמה או עבירה שחייב עליה מלקות והיינו נשבר שע"י המלקות מפרכים את גופו ושוברים אותו או שגזרו עליו לבטל מ"ע שעונשה גדול מל"ת כמו שהאר"ך הרה השלה"ק ז"ל בה' תשובה ד' רמ"א ע"ש לבאר זה ואחת מהראיות שאז"ל אתי עשה ודחי ל"ת ואמר שעונש מ"ע לא נתפרש אבל הוא עונשו גדול לעה"ב וזהו נשבה שהוא נשבה ביד מלאכי חבלה **בעה"כ משביעך אני** וכו' אעפ"י שהשביע את ישראל שלא ימרדו הכא מאחר שהיא לבטל מצוה פטור ומותר כדאשכחן בשבת כמה פעמים תנן פטור פירושו ומותר ואעפ"י שזה מצוה הוא לקדש את ה' אגב רישא דתרי פטור תנא נמי סיפא פטור ומאי דנקט במרד השור ברישא מה וכו' ובסיפא אבד וכו' **לפי שמרד דרישא הוא להשמיד אותם שלא לשלוט עליהם** אבל הכא אין הכוונה להשמידם בעצם אלא שלא לעבור על המצות ולכן אורחא דמילתא אם ימצאו שום תחבולה למרוד בהם אלא להשמידם בפרהסיא כיון שכל

כוונתם אינו אלא לקיים המצוה ואמר זה הכלל בענין המלך המכריח את ישראל לשנות בענין הדת המשנה מחובה לחובה ר"ל מחובה ויטא לחובא רבא כגון שגור עליהם שלא לצאת מבתיהם ביום השבת או מפיטור לפיטור דהיינו מאיסור לאיסור כנז"ל דריב פיטורא דמתני' פירוש פטור אבל אסור ר"ל מאיסור קל גזר עליהם לעשותו חמור כגון איסור שבות להעניש עליו הפסד ממון רב או ללקות עליו או מפיטור לחובה לעשות ההיתר חובה ופטור דהכל פטור ומותר דהכא פטור ומותר ר"ל לחייב עצמו במה שהוא מותר כגון שגזר עליהם לצום בימים שאינם מחוייבים לצום כל זה פטור המלך מלמרוד בו ואם מרדו הם יחטאו על נפשותם

אבל מחובה לפיטור שרצה לפוטרו מן המצות שהם מחויבים בהם הרי המלך חייב והמורדים בו כדין וכשורה עשו כנלע"ד :

הדרך עלן מסי שבועות, בעזר פועל ישועות.

כוונת קדשו היא לגבי שמתיר למרוד במלך כאשר הוא אומר להם לבטל מצות עשה או לבטל מצות ל"ת, וסברא זו היא דברי המדרש **במדבר רבה**, פרשה טו פסקה יד

כך מצינו לנבוכדנצר שאמר לחנניה מישאל ועזרי' לעבוד עבודת כוכבי' ולא שמעו לו אמרו לו (דניאל ג) לאלהיך לא איתנא פלחין ולצלם דהבא די הקימת לא נסגוד אמר להם נבוכדנצר הצדא שדרך מישך ועבד נגו אנטוס אתמול אתם אומרים כל מי שהוא מבקש ליקח לו עבודת כוכבים היה הולך לירושלים שנא' ופסיליהם מירושלים ומשומרון ועכשיו באתם לעשות עבודת כוכבים שלי צדו הצדא שדרך מישך ועבד נגו לא כך אמר לכם הקב"ה שתשמעו למלכות כל מה שהיא אומרת לכם שנא' (קהלת ח) אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים אמרו לו מלך אתה עלינו למסים ולארנונות **אבל לעבוד עבודת כוכבים נבוכדנצר את וכלב שוים**

דהיינו שכוונתו היא שאנו מחוייבים לשמור על כל מה שהמלך מצוה עד נק' בה הוא אומר לנו לעבור על חוקי התורה, כפי שבעצם מדינת ישראל עושה, אבל כאשר המשמעות של מרד היא לא להתחיל לאסוף כלי נשק ולהלחם נגדו אלא להתנגד אל המלך ששולט באותו זמן ולא להלחם נגדו ח"ו, **שהרי חנניה מישאל ועזרי' לא לקחו שום כלי נשק והחלו להלחם נגד נ"נ ש"ט אלא התנגדו לציווי שלו, דהיינו להשתחוות לצלם, ומסרו נפשם בכך שהושלכו לכבשן האש, וק"ל.**

וכל החילוקים הללו מצוים באגרת קידוש ה' להרמב"ם והמשכיל יבין.

רבי ברוך ב"ר שלמה פיתוסי⁸²³ זיע"א, מקור ברוך⁸²⁴, פרי וישלח, מג ע"ב

ואפשר עוד שירמוז אל מי שחננו ה' דעה גדולה עד שידע איזה יחודים או השבעות
אמתיים ויוכל לאבד השטן הוא י"צהר הוא מ"ה לקרב הגאול' בל יעשם בפועל אלא
יבקש דרך תפלה ותחנונים ולהחזיר דורו בתשוב' אולי יחנן ה' כי אם יעשה בהשבעות
וכיוצא מלבד שיעבור על מה שהשביע ה' את ישראל שלא ימהרו הקץ
כמ"ש בגמ' (כתובות ק"א) שנא' השבעתי אתכם וגו' אם תעירו וגו' עוד
גורם רעה לעצמו ב"מ כי יתאספו עליו כל המקטרגים עד שח"ו ילכדוהו ונמצא שמלבד
שלא הועיל כלום לקהל הפסיד עצמו וכמו שאירע ליוסף דילארינא וכיוצא בו כי אפי'
האדם מחוייב לטרוח ללמוד התורה פרד"ס בכל מאמצי כחו היינו ללמוד דוקא וכנודע
מדז"ל ע"פ לא תלמד לעש"ות אבל אתה למד להבין וכו' וע"י עסק התורה והמצות בלב
שלם ונפש חפצה השטן יכלה ויאבד מאליו וכבר נודע מדז"ל שא' מז' שמות השטן הוא
פסול וזש"ה לך מנגד לאיש כסי"ל ואל תתגרה בו שכבר אמר אביו החסיד אל תתחר
במרעים וגו' כי כחציר מהרה ימלו וגו' שיכלו מאליה' כנזכר ואפי' חננך ה' דעה
להכריתו ע"י השבעות היוצאים משפתיך מצד עומק ידיעתך עשה עצמך
כאלו לא ידעת שפ' דע"ת:

ראוי להביא את דברי קדשם של רבותינו לגבי עניין עסק היחודים והשבעות שמות

רבי נחמן מברסלב זיע"א, ספר המדות, ערך ממון, סי' נז

על ידי שמוש שמות הקדושים בא עניות ומיתה, ואפלו על מי שיש
בידו למחות ואינו מוחה:

רבי נחמן מברסלב זיע"א, ליקוטי מוהר"ן מהדורא בתרא, סי' קכ

אחד מאנשי שלומנו ספר לי, שהיה מדבר עם רבנו, זכרוננו לברכה, בעבודת
השם כדרכו, והבין רבנו, זכרוננו לברכה, שהוא עוסק קצת לכון כונות בתפלתו,
והקפיד עליו רבנו, זכרוננו לברכה, מאד ואמר לו, שלא יעסק עוד בזה, ולא
יתפלל עם כונות, רק יכון פרוש המלות כפשוטו. (אף - על - פי שזה האיש למד
כתבי האר"י, זכרוננו לברכה, על - פי פקדתו, אף - על - פי - כן לא רצה שיתפלל
עם כונות כלל). ואמר לו רבנו, זכרוננו לברכה, שמי שאינו ראוי לזה,
כשמתפלל עם כונות הוא כמו כשופ, כי בכשופ נאמר: "לא תלמד לעשות"
(דברים י"ח), ודרשו רבותינו, זכרוננו לברכה (שבת עה ראש - השנה
כד סנהדרין סח): 'לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין

⁸²³ רבי ברוך ב"ר שלמה פיתוסי זיע"א - חי בתוניס בין השנים ה'תס"א-ה'תקס"א (מה שמכונה בפי העולם המאה-
18). על שם הוריו אנו למדים מההקדמה לספרו "מקור ברוך":
"מספר הזוהר הקדוש והמקובלים ע"פ כה תברכו גם תיבות מקור"ר ברוך" במ"ק (במספר קטן) ע"ה (עם
הכולל) של ח' אותיות וכלל אחד לכולם הם גימ' (גימטריה) ברוך בן שלמה, וכן כדמות האמור הם גימ'
(גימטריה) ברוך בן לונא שהם שמות אבי ואמי ת.נ.צ.ב.ה."

בספה"ק "תולדות חכמי תוניס" כותב עליו המחבר
"מהר"ר ברוך פיתוסי מקובל מופלא.... והוא מכת המקובלים של תוניס אשר בראשם עומד רבי יוסף
סדבון.... הרב הזה היה תלמיד מהרב יעקב מהודר".

הספה"ק "מקור ברוך" הוא ספר דרושים ע"ס הפרשיות, בסופו קצת חידושים על הש"ס וכן קונטרס "הן חלום"
חלומותיו שחלם בזמן עילאין ויחודיו שהראהו בחלום. הדרוש לפרשת וזאת הברכה דרשו למנוח רבו רבי יעקב
מהדאר זצ"ל
"את זה דרשתי על מו"ר ועטרת ראשי החכם השלם רב ועצום כמה"ר יעקב מהודר זצוק"ל.

בספה"ק מלכי תרשיש כותב כי הוא דודו, כפי שכתב בספרו "רנו ליעקב" פ"ב ע"ד
"ובספר מקור ברוך למר דודי ז"ל בסי' האזינו". (אך אני לא ראיתי זאת).

⁸²⁴ בליוורנו, ה'תק"נ

**ולהורות'. כך הוא בענין הכונות להבדיל, שאין צריכין ללמד אותם
כי - אם להבין ולהורות, אבל לא לעשות עמהם, דהינו לכונס
בתפלה, מי שאינו ראוי לזה:**

ואמר כי עקר התפלה היא דבקות להשם יתברך, והיה טוב יותר להתפלל בלשון
לעז, שמדברים בו, כי כשמתפללים בלשון, שמדברים בו, אזי הלב סמוך ודבוק
מאד בדבורי התפלה, ויכול לדבק עצמו ביותר להשם יתברך. אך כבר תקנו לנו
אנשי כנסת הגדולה סדר התפלה (מחמת שלא כל אדם יכול לסדר סדר התפלה
לעצמו, כמובא), על - כן אנו חייבים להתפלל בלשון - הקדש כמו שסדרו לנו.
אבל העקר הוא רק לכוון פרוש המלות כפשוטו, שזהו עקר התפלה, שמתפללין
לפני השם יתברך על כל דבר ודבר, ועל - ידי - זה מתקרבין ומתדבקין בו
יתברך:

והנה מי שמדבר בלשון - הקדש תמיד, כגון ירושלמי, אין צריך לחשב בדעתו
פרוש המלות, רק שיטה אזנו מה שהוא אומר, וזה עקר כונתו בתפלה. ואצל
הצדיקים האמתיים הגדולים במעלה, אצלם כל הכונות של האר"י, זכרוננו
לברכה וכו' הם פרוש המלות, שבפרוש המלות שלהם כלולים כל הכונות:

רבי ישראל בערגער⁸²⁵ זיע"א, ספר זכות ישראל הנקרא עשר צחצחות, מערכת ז' מחו'
הרה"ק ר' אשר מרופשיטץ, משיחותיו הקדושים, אות ו', דף נא ע"ב
אמר מה שאנו רואין לפעמים **איש נמצא יודע בחכמת קבלה והוא אינו
ראוי והגון. הוא בחי' גלות השכינה**. כמו שהשכינה הקדושה הוא ממנו
בגלות המר הזה בין העמים בשוקא דבורסקי. כדאיתא בזוה"ק סוף בחקותי.
כן הדבר הזה. באיש הזה שאינו ראוי והגון לכך:

⁸²⁵ ראה הרחבה אודותיו בכרך ד'.

משנת ה'ת"ר עד ה'תרצ"ט

רבי צמח ב"ר סעייד הכהן⁸²⁶ זיע"א, נאווה קדש על שה"ש⁸²⁷, תורי זהב⁸²⁸, פרק ב' פס' ז'

...ופן יאמרו בא יש' מאתר שכן למה לא נגאלנו ומי מעכב על ידך לז"א השבעתי
אתכם בנות ירושלים הם ישראל ונקראים בנות ירושלים שנשמותיהם
משם באו גם בהיותם בארץ אויביהם ששם שער השמים.

או יאמר בנות ירושלים כנודע מציון וירושלים שהם יסוד ומלכות וכל יש' הם בנות וגם
נשמותיהם אינם באים אלא על ידה כנודע או יאמר לפי שיש' הם מתקנים ובונים אותה
במעשיהם בסוד תנו עז לאלהים וע"ד במאי ברא אתינא לגבך ובמה השביעם בצבאות
שהם מלאכי צבא מרום ע"ד שפי' אשר נשאתי את ידי הרימותיה לישבע בכסאי, או
יאמר בצבאות ולו יש' ע"ד והוצאתי את צבאותי את עמי כנ"י וכמ"ש בילקוט בנודר בחיי
בנו.

או בצבאות בסוד שרי צבאות שהם יסוד וכ"ה שמשם יניקת הנביאים כנודע ועל שם
ששלח להם ע"י עבדיו הנביאים לכן השביעם בהם והכל אחדות אחד.

או יאמר בצבאות בשמו הגדול שהוא צביונו של עולם או באילות השדה נשמותיהם של
הצדיקים ונקראו איילות ע"ש שהם חזקים בעבודתו ית' כשדה שדומה להם עו"הז כשדה
שהוא חרב ע"ד אומרם ז"ל אברהם קראו הר, ויצחק שדה או יאמר שהם מחזיקים
ובונים את העולם בסוד וכל בניך וכי' א"ת בניך אלא בוניך שהם בונים העולם כשהוא
חרב בשביל הרשעים מסתכל הקב"ה במעשיהם של הצדיקים ובונה אותנו.

או יאמר כאילות השדה שהם נשמות הצדיקים המתים שמשכנם ומושבם בשדה תפוחים
בג"ע או יאמר כאילות השדה שהם מחזיקים המ' שנק' שדה תפוחים הבו עז לאלהים וכל
חפצם בעו"הז אינו אלא לחזקה וליחדה עם בעלה ע"י מצות ומע"ט לקשט את הכלה **אם**
תעירו את הגאולה ואם תעוררו ע"י שלוחכם ע"י השבעות למלאכים וכיוצא
או ע"י תפלות ובקשות וייחודים את האהבה היא הגאולה שהיא אהבתנו
ואהבתי ית' שהיא תכלית האהבה.

או ירמוז לאהבה רבה ותקיפה שני' אהבת עולם עד שתחפץ עד שיעלה החפץ לפניו לפי
בחירתו ית' או עד שתחפץ שכל זמן הגלות שאני שוכן בתוכם ושמאלי תחת ראשכם
וימיני מחבקת אתכם אין זה אלא מצד האהבה ממני לכם ואולם אין הגאולה באה עד
שתחפץ שיעלה החפץ לפני מצד מעשיכם.

או עד שתחפץ חוזר לאהבת עולם שתעלה באותם החפצים והקשויים שעושים לה בניה
על ידי מעשיהם וכן יאמרו נא כנ"י שהדבר תלוי בקץ לז"א משנולד יצחק ויצאו למלחמה
ונפלו, קול דודי הנה זה בא כלומר כשיעלה ברצונו לגאול את בניו כא' מן הפירושים
שפירשנו מדלג על ההרים וכי' כמ"ש בילקוט מדלג על הקצים מדלג על החשבונות:

⁸²⁶ רבי צמח ב"ר סעייד הכהן זיע"א - נולד בשנת ה'תצ"ט, בחארה הזגירה. מיוחס עד עזרא הסופר ע"ה, אביו
היינו רבי סעייד ב"ר שלמה הכהן זיע"א "סעייד בר שלמה-עד יצחק הכהן הבא מן הגולה" (מובא מתוך מגילת
היוחסין המופיעה בספה"ק "נאווה קודש"), אמו מרת חנינה הכהן זתע"א. למד תורה מרבי אהרן פרץ זיע"א
(בעה"מ "בגדי אהרן" ו"משחת אהרן"). התגורר בעיירה הדיגת באי ג'רבה (טוניסיה) והקדיש את כל ימיו
ללמוד תורה וללמדה. שימש כמו"צ בחארה הזגירה. מתלמידיו רבי שאל הכהן אברי"ש
'מוהרש"ך' זיע"א. מצאצאיו הנכד (מבתו) רבי חי הכהן זיע"א. חיבר את הספה"קים: **בנין אבות** - על מסכת
אבות; **חולת אהבה** - ביאור על התורה, מגילת אסתר, רות, איכה, משלי ודרושים; **מדרש הגדה** - על הגדה של פסח;
צפנת פענח - על פירוש רש"י והרא"ם; **תורי זהב** - על שיר השירים (הודפס בספה"ק נאווה קודש (ליוורנו),
ה'תרל"ב); **תרומת הדשן** - על סדר זרעים, מועד, נשים ונזיקין. נפטר בערך בשנת ה'תק"ע.
⁸²⁷ ליוורנו, ה'תרל"ב

⁸²⁸ מתוך הכריכה הפנימית
והקריב מן התוררים תורי זהב למר זקנינו הרב המופלא, וכבוד ה' מלא כמהר"ר צמח הכהן זלח"ה זיע"א
צמח ה' לצבי:

רבי צמח ב"ר סעייד הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, תורי זהב, פרק ג' פס' ה'

בקשתי את שאהבה נפשי שאהבנו אותו בכל נפשנו כמ"ש ואהבת את ה' אלהיך וכו' בכל נפשך והוא ע"ד כי עליך הורגנו וכו' ועכ"ז בקשתי ולא מצאתי שירחם עלינו להוציאנו מן הגלות או יאמר שבקשתי על משכבי בלילות כלומר עד מתי קץ הפלאות ואני שוכב בגלות והיינו בקשתי את שאהבה מי שיגיד לי הקץ בקשתי ולא מצאתי מי שיגיד לי⁸²⁹ אקומה נא ואסובבה בעיר וכו' אם יש מי שהוא יודע קץ הפלאות בקשתי ולא מצאתי ולפי"ז יהיה פ"י בשווקים וברחובות בתי מדרשות של סופרים ומשנים ובסיבובי בהם מצאוני השומרים אלי החכמים נטורי קרתא כההיא⁸³⁰ דרבי שלח לר' אמי ולר' אסי לתקן קרייתא דא"י אזלו להם לקרייתא א"ל אייתי לן נטורי קרתא איתון לון רישא מטרתא וסנטריתא א"ל אלין נטורי קרתא, א"ל⁸³¹ אמר לון הסופרים והמשנים אינון נטורי קרתא ע"כ והיינו מאמרם מצאוני השומרים הסובבים בעיר שזכותם סובב את העיר מגנבים וחומסים ושאלתי מהם בדרך שאלה את שאהבה נפשי ראיתם בשום ראה מן התורה או רמז או תשכון אמיתי עד מתי יגיע הקץ ונעדר מהם התשובה לפי שהיא סתום ונעלם מהם ועכ"ז מרוב התשוקקותי עדין אני מבקשת אמרתי שיש מי שידוע יותר מהם או יש לו קבלה כאשר היה בגלות הקודמים ולכן לא הארכת עמהם מרוב המהירות לבקשתי וזהו כמעט שעברתי מהם לבקש עד שמצאתי את שאהבה נפשי להגיד לי ואז אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתי אל בית אמי ואל חדר הורתי כלומר שאף אומר לי שזה סוד גדול ואיני מגלה לך אלא בסתר אני מביאתו אל בית אמי ואל חדר הורתי שהוא מקום סתר ואחר כל אלה הדברים מה השיבו לי השבעתי אתכם וכו' כלומר מה היעלה לך כבר נשבע הקב"ה ואמר השבעתי וכו' עד שתחפץ שיעלה החפץ לפניו או יאמר כמעט שעברתי וכו' כלומר בתחילה לא השיבוני דבר ואולם כמעט שעברתי מהם לבקש כדלעיל אמרו לי כבר נשבע הקב"ה והיינו השבעתי אתכם וכו' עד שתחפץ ואז מביא את הגאולה אבל אנו אומרים לך מי זאת עולה באיזה זכות עולה מן הגלות עליה בלי ירידה מן המדבר מן התורה שניתנה במדבר ובלבד שלא תהיה לשום פניה וריח רע אלא כתמרות עשן של המערכה שכל רוחות שבעולם אין מזיזות אותו מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל :

רבי צמח ב"ר סעייד הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, תורי זהב, פרק ח' פס' ד'

תחבקני באין מונע משיב להם הקב"ה ככר השבעתי אתכם בנות ירושלים שהם הצדיקים הבונים ירושלים של מטה ושל מעלה בסוד ת"ת בניך אלא בוניך א"כ בנות ירושלים הם ישראל שנשמותיהם באים ממלכות עוזם הנקראת ירושלים או נקראים בנות ירושלים שאע"ג שהיום קרוב לייח מאות שנים בגלות והם זוכרים בנין ירושלים ע"ד אם אשכח ירושלים תשכח ימיני מה תעירו ומה תעוררו את האהבה אהבת ישראל לאביהם שבשמים בזמן הגאולה עד שתחפץ כמאמרן ז"ל בכמה מקומות שהשביע את ישראל שלא יעוררו ביאת המשיח עד שיעלה חפצו ית'.

אי ירמוז האהבה אהבה זוטא א"כ האהבה רבה בסוד נשבע שלא יכנס לירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה והמשכיל יבין שאין התעוררות למעלה אלא באתערותא דלתתא א"כ מה תעירו ומה תעוררו ירמוז לז"ן והיינו את האהבה בין שניהם במעלה שביעית הנודע מכתבי האר"י החי זצ"ל לימות המשיח וזהו מה תעירו ומה תעוררו כנגד שניהם לעורר שניהם לזווג שלם ויתכן מה תעירו ומה תעוררו שיתעורר שם מ"ה לקבל ולהשפיע לבת זוגו והיינו שני

⁸²⁹ כי מושבעים על כך, כדאיתא במס' כתובות, קיא ע"א

שלא יגלו את הקץ

⁸³⁰ מסכת חגיגה ירושלמי, דף ו ע"א

⁸³¹ השלמה לצורך הבנה :

...לית אילין אלא חרובי קרתא אמרין לין ומאן אינון נטורי קרתא...

התעוררות שיעלה לבית אמו לקבל ויורד לבת זוגו להשפיע וכל זה

בהתעוררות התחתונים או ⁸³² יאמר מה תעירו למלכות שדי בקבלה מעשיית ומה תעוררו, תעוררו לבעלה כדי למהר יחשה ביאת הגואל כההיא דרבי יוסף דילארינא אלא לעשות סתם וסוף הכבוד לבא וזהו אומר מי זאת עולה מן המדבר כלומר אני מייצג אתכם עצה נכונה כרי לזכות לביאת הגואל והשכינה עולה מן הגלות הלא הוא מן המדבר שבני אדם עושים עצמן כמדבר ואז כנסת ישראל מתרפקת על דודה :

ועי"ש עוד דברים ערבים, ואני הבאתי רק מה שקשור לענייננו

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' ⁸³³ זיע"א, לחם הבכורים ⁸³⁴, סלת למנחה, חמש מגילות, שיר השירים, פרק ב', קד ע"א

כי חולתי והבי' שחולתי וסי' כי שוקד. 'תחת לראשי' נ"ב קדמאה לראשי תניינא ראשי וסי' למ"ד קודם לרי"ש. 'ואם תעוררו' הוא"ו בגעיא ומקף במ"ם ואינה אלא להרחיב הקריאה אבל קריאתה נוטה לחירק כאל"ף שאחריה שהיא בחירק. 'שתחפץ' התי"ו בסגול. 'הסתוי' הסמ"ך בדגש. 'הלך' לוי' הטעם בלמד אע"פ שהיה ראוי להיות בה"א בדין נסוג אחר מפני מלה זעירא. 'הנצבים' הצד"י בדגש תמורת הנח. 'קומי' לך' עמ"ש ז"ל ונ"ב יו"ד יתירה לקבל יו"ד הדברות רש"י ז"ל ע"כ. 'שעלים' שעלים' אע"פ שחסר קריאתו כמו בוא"ו. 'עד שיפוח' העי"ן בטעם עפ"ה :

לצורך השלמה נוספת מענייני הדקדוק של פס' שה"ש, אביא כמו"כ מדברי רבי שלמה אבן מלך זיע"א מכלל יופי ⁸³⁵, חמש מגילות, פרק ב' פס' ז, דף מד ע"א

בְּצִבְאוֹת, שרשו צבה והומרה בו היו"ד של צָבִים באלף שמואל ב ב : או בְּצִבְאוֹת דרך משל :

רבי שלמה אבן מלך זיע"א מכלל יופי, חמש מגילות, פרק ג' פס' ה', דף מד ע"ב
אם תעירו ואם תעוררו, שניהם פועלים יוצאים ⁸³⁶.

⁸³² הקטע הבא מדבר על אתעוררתא דלעילא, ע"י השבעת שמות קודש.
⁸³³ רבי שאול הכהן אברי"ש "מוהרש"ך" זיע"א – נולד בשנת ה'תקל"ב, בגירבה. מצאצאיו של רבי ישמעאל כהן גדול ע"ה (לכן חתם שמו אברי"ש ר"ת "אני בן רבי ישמעאל"). מתלמידיו של רבי צמח הכהן זיע"א, (מח"ס "תורי זהב"). ידוע גם כי לרבי צמח הכהן היה ספר יוחסין של משפחתו ובו רשומים עשרים וחמש דורות עד "יצחק כהן הזקן הבא מן הגולה", בהמשך כתוב שהיה יחוס עד לעזרא הסופר ע"ה, "אלא שנמחקו ואין רישומן ניכר מרוב הימים". נפטר ו' אייר ה'תר"ח (עצמותיו הועלו לארץ, וביום ט"ו טבת ה'תש"ע, נטמן בחלקת הכהנים אשר במושב איתן). נחשב לראש רבני גירבה, לפני כ-200 שנים. הוא היה בקי בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר. הצטיין במיוחד בחכמת הדקדוק וחיבר את הספה"ק "לחם הביכורים" אשר עסק בחוכמת הדקדוק והיה מקובל כספר בר-סמכה בכל רחבי תוניסיה. כמו"כ חיבר את הספה"קים : שי למורא (שני חלקים) פרוש על תפילות ראש השנה ויום הכיפורים ; שפתי רננות פרוש על הסליחות ; קרני רמים על רש"י ורא"ם (נדפס ממנו על סדר בראשית שמות) ; בינה לעתים על חכמת העיבור והתכונה על הרמב"ם הלכות קידוש החדש ופרקי ר"א (חלק ממנו נדפס ויצא לאור) ; יד שאול - חידושים על פשטי התורה ; נתיב מצותיך - על האזהרות ומגילת רות ; דברי שיר וכלי שיר על שיר השירים (הובא) ; שפתי רננות - ביאור רחב על הסליחות ; ערבי פסחים על הגדה של פסח ; נוכח השלחן - על השלחן ערוך ; ועוד לו בכתובים חידושים על אגדות הש"ס. ידוע כידידו הנאמן של מוהר"י בסיס זיע"א, גדול רבני תוניס, שקרא לו "שאול בחיר ה"י". מסופר שכאשר היה בא אצלו היה זה קם לפניו, וכאשר נשאל על מה כל הכבוד הזה ענה להם : "מפני שהוא גדול ממני בחכמת הדקדוק", וכן נצטווה על-ידו להרביץ תורה בכל כוחו באי גירבה כי

"יגיע זמן ותוניס תתרוקן מחכמיה ונצטרך לכם"

ואכן, כפי שידוע לכל, נתקיימה נבואתו זו של רבי ישועה בסיס זיע"א. נפטר בשנת ה'תר"ח.

⁸³⁴ ליוורנו, ה'תר"ל

⁸³⁵ קושטא, הי"ש

רבי שמואל ארקולטי⁸³⁷ זיע"א, בערוגת הבשם⁸³⁸, משפטי עתיד בנין פעל
ובשבא'ן אס-תעוררו'

רבי אפרים זלמן ב"ר מנחם מניש מרגליות⁸³⁹ זיע"א, טיב גיטין - ביאור שמות הגיטין
של בעל ה'בית שמואל', אות צ'⁸⁴⁰ ס"ק ב'

היא תמוה למה ענין קריאת פתח לתוספת האל"ף וטפי הו"ל למתלי באם נרגש
הברת קמץ באמצע שלא תחת הו"ד כותבין אל"ף וה"א כמו 'לביאה' או
'נביאה' שהיא מגזרת 'לביא' 'נביא' לזכר ו'לביאה' לנקבה ובמה שלזכר קורין
'צבי' נמי אשכחן בחילוף אל"ף במקום יו"ד כאחד הצבאים ואף שהוא לרבו
הו"מ למימר 'צביים' וכן '**השבעתי אתכם בצבאות' שהוא נקבות לרבו**
שם וליחידה י"ל שקורין צביאה...

רבי יצחק שרים⁸⁴¹ זיע"א, הדר עזר – על פי ראב"ע⁸⁴², ישעיה מ"ח, דף יט ע"ב
בד"ה ושמתי כל הרי ובאה מלת ירומון שהוא לשון זכר עם מסילות שהיא לשון
נקבה כמו אם תמצאו את דודי שהיל"ל אם תמצאנה לי נקבה שקאי על בנות
ירושלים ואם תמצאו לי זכר. **והעיקר ר"ל תירוץ העיקר שעל ל"ר לא**
יחוש הפ' לאמר על נקבות רבות בלשון זכרים, וי"א וכו' שילכו על
ההרים ויפרשו ירומון ל"ז על השבים וכאלו כתיב ועל מסילותי.

⁸³⁶ פועל שמצריך מושא (מושא - השלמה מוצרכת לנשוא הפועל).

⁸³⁷ רבי שמואל ארקולטי זיע"א - נולד בסביבות שנת ה'ר"צ, באיטליה.

רוב ימיו התגורר בפדואה, בה שימש עשרות בשנים כרב הקהילה, כמזכיר וכגזבר של ועד הקהילות האזורי. במקביל
פרסם את יצירתו בוונציה, בה עבד כמגיה בשלושה בתי דפוס עבריים, ואשר עם חכמיה עמד בקשרי מכתבים.
נפטר בשנת ה'שע"א.

⁸³⁸ ויניציאה, שס"ב-שס"ג

⁸³⁹ רבי אפרים זלמן ב"ר מנחם מניש מרגליות זיע"א - נולד בי"ט בכסלו ה'תקכ"א. מצאצאיו של רבי
אלכסנדר סנדר שור זיע"א. אחיו הוא רבי חיים מרדכי מרגליות זיע"א (מחבר הספר שערי תשובה על
השולחן ערוך, מנותני ההסכמה על הספה"ק ליקוטי מוהר"ן) למד אצל דודו רבי אלכסנדר סנדר מרגליות
וכן בישיבתו של רבי יצחק אייזיק מקאריץ זיע"עכ"א. בצעירותו כיהן תקופה קצרה ברבנות אהנוב, לאחר
שהתעשר בעסקי היהלומים, התמסר ללימוד התורה אך סירב לקבל על עצמו משרה רבנית. עושרו נתן בידיו כוח
ותוקף להילחם בעיר ברודי נגד גבירים שהשתלטו מתשלום מיסים שלא כדין. הצטרף לחתם סופר זיע"א במלחמתו
נגד ההשכלה. מבין חיבוריו נפוצו בייחוד ספה"ק על דיני קריאת התורה "שערי אפרים" ויצירתו "מטה
אפרים" העוסקת בהלכות הימים הנוראים. ספ"קים אלה הפכו לספרי יסוד בתחומם ויצאו במהדורות רבות,
שלכמה מהן צורפו הערות ונספחים מאת חכמים שונים. בין היתר נודע חוקר עצי משפחה, כתב ספר לתולדות
משפחתו "למעלות היוחסין" ובו מייחס עצמו לרבנים חשובים, לרש"י ומשם לדוד המלך ע"ה. אחד
מהסמיכים להוראה של רבי חיים הלברשטאם מצאנז 'דברי חיים' זיע"א. אחד מחתניו הוא רבי יעקב יהושע
הורוביץ זיע"א (נכדו של רבי פנחס הורוביץ בעל ה'הפלאה' זיע"א). נפטר ב-כ"ד באב ה'תקפ"ח.

⁸⁴⁰ רבי שמואל ב"ר אורי שרגא פייבוש מווידיסלב זיע"א, (ה'ת-ה'תנ"ח) בית שמואל שמות אנשים ונשים שמות
נשים, אות צ'

[צביה] בה"א ואם כתב באלף כשר דהא מצינו בד"ה באלף רש"ל גם ה"א ואלף מתחלפים מיהו דוקא
כשא"י חתימתה כמ"ש כמה פעמים וכתב בס"ש אם נקראת בפתח [צביאה] כותבים באל"ף וה"א
[צאריט] כן יש לכתוב במדינות אלו שקורין הצדי"ק בקמ"ץ ויש לכתוב מסתמא ביו"ד [צריט] כן יש לכתוב
כשקורין הצדי"ק בפתח ויש לכתוב ביו"ד [צארטיל צורלין. צירד צערגיל] והכל תליא במבטא [צימפא]
והוא כינוי לשמחה [צימפא]. צימל צימל צומפא צארטל צינא ציפא ט"ז [צמה צימלא]:

⁸⁴¹ ראה הרחבה אודותיו לעיל 'חכמי מצרים'.

⁸⁴² אזמיר, ה'תרכ"ה

הסכמות מאת: רבי חיים מרדכי לבטון זיע"א; רבי משה סתהון זיע"א; רבי יצחק ענתיבי זיע"א; רבי רפאל שלמה
נחמד זיע"א; רבי אברהם לאניאדו זיע"א; רבי שאול עזרא דויך הכהן זיע"א; רבי שלום כאסבי זיע"א.

רבי זליג ראובן בענגיס זיע"א, לפלגות ראובן - חלק ו', חידושים ודרושים בהלכה ואגדה, עמ' נג

שם ד' ט' ע"א⁸⁴³ וסימניך ספרא בצירא תנא תוספאה, נראה להסביר אותו הסימן עפ"י שם בב"ב צ"ג ב', כל תנא בתרא לטפוי מילתא קא אתי, ובמקרא מצינו מקומות אין מספר ממש להיפוך שבאים בקצרה בעקום שבא בכפולים הנה השני מתמעט, כמו בתהלים קפ' כ"ד שאו שערים וגו' מי זה וגו' ס"ב, משגבי לא אמוט רבה, ואחרי' כתיב לא אמוט, ושם קפ' פ', והאר פניך - אח"ז האר פניך. ובקפ' צ"ו לפני ד' כי בא כי בא שם להלן בקפ' צ"ח כי בא פעם אחת ושם קפ' קמ"ד פצני והצילני ממים רבים וגו' ולהלן שם פצני והצילני מיד ב"נ בלא מים רבים, ובשה"ש השבעתי אתכם בצבאות או בא"ה ובפעם ה' ⁸⁴⁴ לא נזכר זה⁸⁴⁵, ושם בפסוק שמאלו תחת לראשי ובפעם הב' נכתב תחת ראשי.

וגם בתוה"ק מצינו כן, שבפ' תצוה כתוב את הכבש האחד ובפ' פינחס כתוב את הכבש אחד וכן מצינו גם גבי הני ד' דצריכי הכרזה ע"י סנהדרין פ"ט כתוב גבי מסית בפ' ראה באורך ובאונך בקצרה, וכן גם קראי דמצרכי דרישה וחקירה כתוב בפ' ראה גבי עיה"נ באורך ובאינך בקצרה, והרי מבואר, דספרא בצירא ותנא תוספאה וז"נ⁸⁴⁶ בעזה"ש.

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' זיע"א, דברי שיר⁸⁴⁷, פרק ב פסוק ז

בנות ירושלים. הם האומות:

בצבאות שתהיו הפקר. ומאכל כצבאים ואילות:

תעירו: וכו'. תשנאו כמו ויהי ערך ופשריה לערך שתרחיקו ותשניאו האהבה שביני לדודי לשנותה ולהחליטה באמרכם עלי כי ח"ו עבר קציר כלה קיץ ולא נושעתם ועוד לא יבוא הגואל אלא הניחו לאהבה עד שיהיה חפץ מה' לשלוח את הגואל:

תעוררו תערערו כמו העורר על השדה אי נמי לרוב גזרותיכם אני מתעוררת ומתפללת לדודי:

עד שתחפץ. בזכות הדור או לקץ הימין:

דהיינו שאוה"ע מנסות "לערער" את "האהבה" ע"י כך שאומרות שלא נגאלנו ואנו עונים להם שאנו מתחזקים בכך שאנו לא מתייאשים מהגאולה ומחכים לגואל צדק.

⁸⁴³ מסכת עבודה זרה, דף ט ע"א

וסימניך: ספרא בצירא, תנא תוספאה.

רש"י הק' זיע"א, שם

וסימנך - שלא תתחלף הי מבצר והי מטפי.

ספרא בצירא - מדקדק בתיבות וכותבן במסורה בחסרון אותיות.

תנא תוספאה - תני תוספתא.

⁸⁴⁴ פרק ה' פס' ח'

⁸⁴⁵ אולי לא נזכר זה, אבל כבר הוזכר לכן אין צורך להחזור על מה שמוכן בין כה וכה.

⁸⁴⁶ וז"נ - ר"ת 'זוה נכון'

⁸⁴⁷ ירושלים, ה'תרס"ד

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' זיע"א, כלי שיר, פרק ג פסוק ה
אם תעירו. פועל יוצא גם הוא כמו תעוררו :

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' זיע"א, דברי שיר, פרק ג פסוק ה
השבעתי אתכם. האומות.
אם תעירו אהבת דודי ממני ע"י פיתוי והסתה לשוב מאחריו:

ומכאן גם מוסר גדול לאלו ההולכים כיום עם המדינה עם מפלגותיהם, שמתרצים ע"י
פיתויים משלטון הערב-רב

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' זיע"א, דברי שיר, פרק ה פסוק ח
השבעתי וכו' האומות : אם תמצאו את דודי. בנפלאותיו אשר יעשה בקרבכם. כענין כבשן
האש וגוב האריות.
מה תגידו לו. לאומות בשבילו כמ"ש אתייה ותמהייה וכו' שפר קדמי לאחוייה :
שחולת אהבה אני כמ"ש והבו גשמיהון דלא יפלחון ולא יסגדון לכל אלה להן לאלההון כי
בזה תמהו כל האומות ואמרו מה דודיך מדוד מה טיבו של דודיך זה שאתם מוסרים
עצמכם עליו מה הבדל ביני לבין אלהי העמים :

רבי שאול ב"ר משה הכהן אברי"ש 'מוהרש"ך' זיע"א, ערבי פסחים⁸⁴⁸, קרבן פסח, דף לח ע"ב
...אמרי במדרש שישראל הכתוב כאן הוא אאע"ה שנקרא ג"כ ישראל ומפני בלבול
חשבון זה הוצרכו הזקנים לכתוב לתלמי המלך אשר ישבי במצרים ובשאר ארצות גם
אמרו חז"ל שבני אפרים מנו וטעו ויצאו קודם הקץ והרגום פלשתים...

וכתב שם עוד מעניין אי ידיעת הקץ וכיו"ב, ואמנם כתב שם בהמשך דבריו...
ולפ"ז הגאולה תהיה בע"ה בשנת תרל"ח לאלף הששי אשרי המחכה ויגיע

⁸⁴⁸ ג'רבה, ה'תרע"ז
הסכמות מאת רבני ג'רבה : רבי יוסף ב"ר ציון זיע"א ; רבי שושן כהן זיע"א ; רבי מרדכי כמוס אמיס ב"ר יצחק
הכהן זיע"א.

וע"ש פי הקצים האחרים עידן ועידנין ופלג עידן ואלף ומאתים ותשעים
ע"ש⁸⁴⁹ ואכמ"ל ובפרט במאי דליבא לפומא לא גלי וברוך ה' אמת
ודבריו והבטחותיו אמת ודבר אלקינו יקום לעולם, אולי מאז הציץ הישוב
בא"י תובב"א ע"ה המ"ך ס"ט):

אך ידוע הדבר שסיבת כך שכתב מה שכתב היא לפי מה שכתב הרמב"ם זיע"א
באגרת תימן

...ואנו דנים את רב סעדיה לכף זכות, ונאמר שמא מה שהביאו לעניין
זה ואע"פ שהיה יודע שהתורה אסרה זה, לפי שהיו בני דורו בעלי
סברות רבות נשחתות, וכמעט שתאבד תורת ה' לולי הוא ע"ה, לפי שהוא
גילה מן התורה מה שהיה נעלם וחזק ממנה מה שנדלדל, והודיעו בלשונו
ובכתבו וקולמוסו, וראה בכלל מה שראה בדעתו לקבץ המון העם
על דרך חשבון הקצים כדי לאמץ אותם ולהוסיף על תוחלתם.
והוא התכוון בכל מעשיו לשם שמים, ואין לטעון עליו על שטעה בחשבנותיו
כי כוונתו היה מה שאמרתי.

ולכן אין לחוש ולבנות מגדלים פורחים באוויר כאשר רואים אחד מחכמי ישראל
מצוין שנה זו או אחרת...

שהרי דאז בטוניסיה ידועה היתה תקופה זו כאשר נכבשה טוניס ע"י צרפת ורוחות
זרות החלו לנשב בה...

ובנוסף בוודאי שאינו מדבר כלל וכלל על פורקי עול תורה ומצוות אלא על אנשי
הישוב הישן שהתנגדו לאותם פרוקי עול תורה ומצוות עם דעותיהם הפרוצות...

מתוך הסכמת רבני ג'ירבא, על הספה"ק מאין יבא⁸⁵⁰ לרבי יעקב ב"ר אברהם הכהן מג'ירבא זיע"א
הסכמת הרבנים המובהקים, המאירים כבדקים, יושבי על מדין בק"ק ג'ירבא יע"א,
אתה ה' תשמרם וכצנה רצון תעטרם אכיר"א.

מה תעירו ומה תעוררו נשא לבבנו אל כפים, נעתר אל אלוה גואלנו מעולם אבינו
שבשמים, כן יוסיף שנית ידו יחיינו מיומים, ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה תוככי
ירושלים, ובאו האובדים ונדחים קרבו ויאתיו, עין בעין נראה בשוב ה' ציון, לשכון כבוד
בארצנו מקום מקדש ואפריון, ומלך מלך לבני ישראל ובני אדם בצל כנפיו יחסיון, וירד
מיעקב.

הלא כה דברי הבאים על החתום המעתירים ומבקשים רחמים בחדש הרחמים אלול
המרוצה שנית רנה וישועה לפי"ק, צוה ישועות יעקב.

ע"ה נסים ביתאן ס"ט ע"ה רחמים חדאד ס"ט ע"ה נסים הכהן ס"ט
ע"ה רחמים בוכריץ ס"ט
ע"ה זקן משה מאזוז ס"ט
ע"ה דוד הכהן ס"ט

⁸⁴⁹ חישובו של רש"י הק' שהביאו הרשב"ץ זיע"א בסוף ספה"ק אוהב משפט בקונטרס אחרון על הפס' 'יחשוב תהום'
⁸⁵⁰ טוניס, ה'תרנ"ג

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש⁸⁵¹, נקדוה הכסף, פרק ב', פס' ז'

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות ר"ת האבי"ב רמז למ"ש שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא ימרודו באומות עד שתחפץ עד שיעלה החפץ מלפניו ית' וכבר אמרו ז"ל ומוזכר בתרגום שלפנינו דבני אפרים דחקו את הקץ ויצאו קידם זמנם ונענשו וזהו הרמז הנז' בר"ת האבי"ב לזכרון קאתי לומר פוק חזי מה אירע בגאולת מצרים שהיתה בחדש האביב ומשם תראו וכן תעשו שלא תדחקו את הקץ כאשר עשו בני אפרים ביציאת מצרים א"נ טמן ברמז שלא ניחוש לאיחור הגאולה דעון רואה מה שאירע לאבותינו הקדושים בגאולת מצרים דבעת שהגיעה העת לצאת לא עיכבו אפי' רגע אחד והיא אות וסימן לגאולה העתידה כי בבא הזמן ימהר יחיש מעשהו בב"א:

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש⁸⁵², נקדוה הכסף על התרגום, פרק ח', פס' ד', סי' א' מה דין וכו' – עיין כתובות דק"א:

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, נקדוה הכסף על התרגום, פרק ח', פס' ד', סי' ב' מתגרין – ענינו התערב הריב מן אל תתגרו במ ותרגום וסכסכתי מצרים ואגרי מצראי:

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, נקדוה הכסף על התרגום, פרק ח', פס' ד', סי' ג' דגוג ומגוג – דבר זה נרמז בתורתנו הקדושה ב' להוריש גוים גדלים ועצמים ממך וכו'. ד"גוים "גדלים" ועצמים "ממך" ר"ת מגוג גם גוי"ם גדולי"ם ועצמי"ם עם האותיות הם עולים ממש כמנין ארמילוי"ס גוי"ג ומגוי"ג והדברים מגיעים למ"ש הרב ספר הקרנים ז"ל כמאמר הי"ד דבסוד זי"ת מבטלים לב' אחים תאומים וביאר עליה הגאון עיר וקדיש מוהר"ש מאסטרופולי זיע"א שיש זי"ת חדרים בעולם הבריאה מבטלים אחים תאומים והמה ארמילוס גוג ומגוג ולזה תמצא שמשם גימט' תי"ז כמנין החדרים ע"ש והוא הרמז הנזכר להוריש גוי"ם גדלי"ם ועצמי"ם וכו' שעולים כמנין ארמילוי"ס גוי"ג ומגוי"ג וכאמור:

⁸⁵¹ ליוורנו, ה'תרל"ב

⁸⁵² מתוך הכריכה הפנימית:

ובצל חכמתו ואור תורתו בחרתי הסתופף נקד"ה נפשי נקדוה הכסף הוא הסובב על דברי התרגום תנא דידן תרגמנא דסבי: הני מילי מחיים קאתי לפום צערא מכיר מקומו ושעתו, אנכי הדל, נבזה וחדל, קטנתי מכל כושל שבהן, מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן, והוא הצעיר חיים הכהן ס"ט ליפוש חיי סגי ומסגי המה מטיבי: כיר"א:

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, נקדות הכסף על התרגום, פרק ח', פס' ד', סי' ה' פון זעיר - תרגום כמעט שכב כזעיר פון שכיב לו יש חרב אילו פון לולי ה' צבאות וכו' כמעט כסדום וכו' אלולפון וכו' דכאבש סדום פון אבדנא וכתב הרב מוסף הערוך ז"ל שהיא מלה יתירה בלשון התרגום כמו קא בלשון התלמוד ע"ש ולפי"ז אין צורך לפתור מלת פוק והעולם רגילים לפתור אותה בלשון ערבי הנא ר"ל כאן ואין לו דמיון בתרגום אלא הכא או כא או הלכא דוק ותשכח :

רבי חיים הכהן זיע"א, נאווה קדש על שה"ש, נקדות הכסף על התרגום, פרק ח', פס' ד', סי' ה' ישתיצון – כצ"ל ולא ישיצון כמ"ש בספרים שבידינו רשיצון הוא פועל יוצא ולא זאת הכוונה בכאן ותרגום יכלו שוטני נפשי ישתיצון שטני נפשי וכן ועוזבי ה' יכלו ישתיצון ודכוותה כאן :

רבי רחמים ב"ר יצחק חורי 'השני'⁸⁵³ זיע"א, קרית ארבע⁸⁵⁴, שערי רחמים, פרשת ויגש, דף נ' ע"א

אי נמי בהק' למה קראם העם ולא כן לקמן כתיב 'וחמושים עלו בני ישראל' ונראה כמ"ש בזה"ק שכ"מ שני 'העם' הוא על 'ערב רב' וידוע שכל עון שהיו עושין ישראל הוא ע"י הע"ר.

גם נודע שבני אפרי' שיצאו קודם הקץ הרגום אנשי גת וזהו הטעם שלא נחם וגו' שמא יראו מיתת אחיהם ולפי"ז יתכן דלכן צווח וי ששלח פרעה את העם שהם הע"ר ונתן את טעמו מפני שלא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים **בעבור שאם הלכו דרך שם היו הע"ר חוזרין ויועצין גם לישראל לחזור** ואם הוא קרוב נוח לשוב כמ"ש לז"א כי קרוב אפילו קרוב פן ונחם העם הוא הע"ר ולזה היסב אלהים את העם דרך י"ם וי"ם מוכח שאע"פ שכמה נסים עשה אלהים אעפ"כ וימרו וגו' ועוד וחמושים עלו אחד מת"ק ואם כן שגם עליהם תעבר כוס בנקל יחזרו למצרים וא"כ גאולי זו דוקא לשעתה לז"א ויקח וגו' ואי לשעתה למה לקח ועוד 'פקוד יפקוד' תרי להורות שהיא גאולה עולמית ועוד (שנחסר) כמנין פקוד כמ"ש המפ' ועוד ממה שצף הברזל מוכח דגאולה עולמית דלא עביד קב"ה ניסא לשקרי ודוק :

ונראה לי בסייעתא דשמיא שכידוע שחז"ל בזה"ק, חלק ג', דף קכה ע"ב, אמרו לנו לגבי תקופתנו 'עקבתא דמשיחא' שהערב רב יקימו שלטון כאן בארה"ק ויצערו את הנשאי עול התורה

אמר ליה רעיא מהימנא, באומאה עלך בשמא דיהו"ה, לא תאחר בכל יכולתך, דהא אנא בצערא סגי, (שמות ב יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש, עוזר לי, לאפקא לי מהאי צערא, בהאי קבורה, דאתמר עלי (ישעיה נג ט) ויתן את רשעים קברו, ולא אשתמודען בי, ואני חשיב בעינייהו בין ערב רב רשיעייא, ככלב מת דסרח בינייהו, דחכמת סופרים תסרח בינייהו, בכל קרתא וקרתא, ובכל אתר דישראל מפוזרין בינייהו בין מלכוון,

⁸⁵³ רבי רחמים ב"ר יצחק חורי 'השני' זיע"א – נולד בגירבה שבתוניס, אביו רבי יצחק חורי זיע"א, ואמו הינה מרת ג'זאלה חורי זתע"א. מבין תלמידיו הינם: רבי מעתוק כהן, רבי חויתה שלי, רבי מעתוק חטאב זיעועכ"א. בעקבות פטירת בנו עלה לארץ ישראל, לעיר הקודש ירושלים. חיבר את הספח"ק דור רביעי - חידושים על התורה, ספ"ק זה נדפס בספח"ק קרית ארבע. נפטר ב-י"א אב ה'תרנ"ב.
⁸⁵⁴ תוניס, ה'תרנ"ו (דפוס וזאן וכסתארו)

ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל, עאנא דקודשא בריך הוא, דאתמר בהו (יחזקאל לד לא) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, ולית לון יכולת למעבד טיבו עם תלמידי חכמים :

ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרמין ערב רב ביניהם, ולא יהבין לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב, דלא יהא תקומה לנפילו דלהון, ואפילו חיי שעה :

וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא, חשיבין ככלבים, (איכה ד א ב) בנים המסולאים בפז, איכה נחשבו לנבלי חרש, בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא ביניהם, ואינון ערב רב, אינון עתירין, בשלוח בחדוה, בלא צערא בלא יגונא כלל, גזלנין מארי שוחד, דאינון דיינין רישי עמא, (בראשית ו יג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עליהו אתמר (איכה א ה) היו צריה לראש :

באומאה עלך זמנא תניינא, בחי יהו"ה צבאות אלה"י ישראל יושב הכרובים, דכל אלין מלין לא יפלון מפומך בכל יכלתך, למללא בהון קמי קודשא בריך הוא, ולאחזאה דוחקא דלהון. (ע"כ הרעיא מהימנא) :

וכן איתא בדברי קדשו של רבי **יעקב ריישר** זיע"א, העיון יעקב על ה'עין יעקב', מס' סוטה, דף מט ע"ב

יכלומר שיהיו עזי פנים כדכתיב (ישעיה נו) והכלבים עזי נפש המה כי פרנס לפי הדור שחוצפא יסגא ובזוהר ואיתא⁸⁵⁵ **שמנהיגי הדור יהיו מערב רב, כי ג' סימנים יש באומה זו**.

וצריך להבין אם כך שלפי דברי הגמרא שם במס' סוטה דף מט ע"ב, שכתיב 'מלכות של מינות'... דהיינו שהערב-רב בעקבתא דמשיחא מנסים להחטיא את האומה הישראלית ב-ב' עניינים

א. מלכות – דהיינו לעבור על 'איסור השבועות'.

ב. מינות – דהיינו שמפיצים את דעותיהם הכוזביות של כך שאפשר להיות יהודי ללא קיום תורה ומצות.

ונחזור לענייננו שאילולי הערב-רב אז ביציאת מצרים היו מחטיאים את האומה הישראלית בעזיבת הרועה הנאמן **משה רבנו** ע"ה, בכך שאם היו עוברים דרך עצמות בני אפרים, היו אומרים שזו גאולה של שקר כמו הגאולה שניסו לגאול את עצמם בני אפרים ע"י מנהיג של שקר.

לכן אנו רואים בהעברה על 'איסור השבועות' לא רק משפיע על החוטאים אלא ג"כ נמשך חטאם גם אז מכיוון שבגלל שעברו על הקץ ועל השבועה, גרמו לכך שלא נכנסו מיידית לארה"ק ושם לקבל תורתנו הק'.

ועוד נראה לי בסייעתא דשמיא שאם נלך לפי הפירוש של 'חמושים' דהיינו כלי נשק, אזי שכבר אז יש לומר שהערב-רב החטיאו אותם, בכך שלא שטענו שכביכול **משה רבנו** ע"ה הוא לא הגואל האמיתי, שהרי אם אחרי כל הניסים והמופתים שראו עדיין חשבו לעצמם שצראיכים כלי נשק דבר זה תמוה, ועוד שבקריעת ים סוף ג"כ

⁸⁵⁵ זוה"ק פרשת נשוא, רעיא מהימנא. קכה :

כלי הנשק שלהם היו ללא תועלת, אלא באמת יש לומר שהע"ר החטיאו אותם בכך וגרמו להם לקחת 'כלי נשק' בטענות מוזרות שאנו שומעים השכם והערב מדוע כביכול אנו צריכים ללכת לצה"ל, ר"ל.

ועוד יוצא לנו מכך עוד לימוד נפלא, שהרי בניסים מופתים של צדיקים תמיד הערב-רב מזלזלים, אך כאשר הניסים והמופתים נעשים מצד הסט"א ושלוחיו הם מיד מתפעלים וטוענים שצריך להלל מעשי רשעים... ודו"ק.

רבי **רחמים ב"ר יצחק חורי** זיע"א, קרית ארבע, שערי רחמים, פרשת ויגש, דף ס' ע"ב

'צדק צדק תרדוף, למען תחיה וירשת את הארץ'... עוד אפשר 'צדק וגומר' במה שאמרו ז"ל שעיקר קיווי ביאת המשיח הוא משום צער השכינה. וזה שאמ' 'צדק צדק' גימ' 'למשיח'. 'תרדוף למען תחיה' אתמהה ירצה שאתה רודף ומבקש ביאת המשיח, 'למען תחיה' ותצא מן הגלות שנקרא מות, ואינו האמת כי העיקר הוא בשביל השכינה, וזהו 'וירשת את הארץ' היא השכינה כמש"ל:

רבי **יעקב ב"ר מעתוק עזיזי חדאד**⁸⁵⁶ זיע"א, בית יעקב⁸⁵⁷, סדר בשלח, פיס' לא, דף סה ע"א
ויבא עמלק וגו' אפי' לרמוז במ"ש הרב שירי דוד נר"ו משם הרב שמע יעקב ז"ל דסיבת בא
עמלק להלחם בישראל **כדי להשתעבד בהם יען שיצאו קודם הזמן** ע"כ וזהו
וילחם עם ישראל ברפידים ר"ל **בעבור שרפו ידיהם מעבוד את מצרים קודם
הקץ**:

דהיינו ש'עמלק' הוא רצועת המלקות של הקב"ה בעת שישראל עוברים על 'איסור
השבועות' דהיינו שדחקו את הקץ, ואמנם טעו עמלק בחשבונם כי הגיע גואלם של
ישראל הוא מרע"ה אבל עדיין, אבל יש להבין הכיצד הדברים מסתדרים עם דברי רבנו
יעקב 'בעל הטורים' זיע"א, על שמות פרק יז פסוק ח
ברפידים - ברף ידים **שרפו ידיהם מן המצות**. 'עם ישראל ברפידים' בגימטריא
'רפו ידיהם מן המצות'.

הכיצד הדברים מסתדרים בין לבין אלא יש לומר **שבגלל שיצאו קודם הקץ, ורפו
ידיהם מן התורה והמצות אזי יש סיבה לעמלק לבוא**, דהיינו שאילו היו
שומרים תורה ומצות ויוצאים קודם הקץ לא הי' עמלק בא... כי כל יציאתם ממצרים
היא ע"מ לקבל תורה שרק ע"י יהי אפשר להכנס לארץ, כדכתיב ספר **תהילים**, פרק קה

⁸⁵⁶ רבי **יעקב ב"ר מעתוק עזיזי חדאד** זיע"א - מהעיר גאבס עשיר גדול ונדיב לב בעל צדקה וגומל חסדים רבים.
אחיו של רבי **יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי** זיע"א (בעה"ח של הפסה"ק **פתח השער** - על אגרת תימן).
בעה"מ של הספה"קים: **מודה ועוזב** (גירבה, ה'תש"ש); **בית יעקב** (גירבה, ה'תש"א); **שארית יעקב** (גירבה, ה'תש"א);
כנף רננים (ליוורנו, ה'תרל"א).
⁸⁵⁷ גירבה, ה'תש"א

**וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִיךְ שׁוֹ: בְּעֶבֶר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתָיו
יִנְצְרוּ הַלְלוּ יְהוָה:**

וכן איתא בשם רבי דוד קמחי 'הרד"ק' זיע"א, שם

בעבור ישמרו חוקיו ותורתיו. **על תנאי שישמרו חוקיו ותורתיו נתן להם את הארץ**, כמו שכתוב בתורה (דברים לא, כ), כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותי וגו', **שאם לא ישמרו חוקיו והיה לאכול ויגלו מן הארץ**. הללויה, אמר המשורר כנגד ישראל שהיו בדורו ובניהם הבאים אחריהם, שיהללו האל על הטובות שעשה עם אבותיהם, הללויה:

רבי יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי חדאד⁸⁵⁸ זיע"א, פתח השער⁸⁵⁹, מתוך כריכה פנימית

למבוא שלושה חלקים שחוברו שלשתן במחברת הזאת

הראשון הוא ספר תולדות הרמ"בם ז"ל ואגרתו הקדושה הטהורה אשר שלח לערי תימן בחזק הדת ואמונת התורה הקדושה והטהורה לבלתי ידח מהם נדח **אשר כל קוראה פעם אחת בשנה יהיה לבו בטוח בה' ובתורתו כל ימי חייו כאשר תחזינה עיני כל קורא אשר יכנוה בשם "פתח תקוה"...**

רבי יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי חדאד⁸⁵⁸ זיע"א, פתח השער, ספר תולדות הרמב"ם ז"ל, פתח תקוה

פתח תקוה, כשמה כן היא, היא שעמדה להם בחזק דת תורתנו הקדושה וטהורה, עת אשר גברה עליהם יד הישמעאלים להשמידם תחת אמונת דתם דת המחמדי המשוגע⁸⁶⁰, וכמעט נכשלו מהם להמיר את דתם הן מתוקף הגלות, הן מטעם שהורו להם איזה ראיות מזויפות מן התורה ח"ו שהתורה רמזה להם על דת נבואת המשוגע הזה, **וכשמוע הרמב"ם ז"ל את הדבר הזה, לבש שמלת קנאת ה' צבאות, ויאזור כגבר חלציו ויכתוב להם את האגרת הזאת פתח תקוה לאנשי תימן להקהל ולעמוד על נפשם ולחזק ברכים**

⁸⁵⁸ רבי יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי חדאד זיע"א – מיוחס לאחד המשפחות העתיקות ביותר בתוניסיה (ראה בספה"ק "חן טוב למרי נפש" לרבי נסים בר חנאני חדאד זיע"א), שמוצאם הוא מהכהנים בירושלים אשר התגוררו בחדיד, ולאחר חורבן בית שני עברו או הוגלו לאי ג'רבה אשר בתוניסיה ומשם פוזרו ברחבי העולם, הראיה להיותם כהנים הוא מציין כי יש מבניהם הנקראים כהן חדאד או כהן אלחדאד, וכן ההקפדה שלא לעשות לבנים חורים באווננים ולתלות בהם עגילים נגד עין הרע, שעל ידי זה היו נפסלים לכהונה. אביו רבי מעתוק עזיזי חדאד זיע"א מהעיר גאבס ידוע כתלמיד חכם וירא שמים עבד במסחר. אחיו הוא רבי יעקב ב"ר מעתוק עזיזי חדאד זיע"א (מהעיר גאבס עשיר גדול ונדיב לב בעל צדקה וגומל חסדים בעה"מ הספה"קים "כנף רננים" "בית יעקב" "שארית יעקב" היה גם משורר וחיבר מספר פיוטים). שימש כאחד מדייני ג'רבה. נפטר ב-ו' דחור"מ פסח (כ' בניסן). ⁸⁵⁹ תוניס, ה'תרמ"ח

הסכמות מאת: רבי אליהו חי בורגל זיע"א; רבי יצחק טאפאי זיע"א; רבי אברהם חיים בורגל זיע"א; רבי יהודה גרמון זיע"א; רבי מרדכי סמאגה זיע"א; רבי אליהו טייב זיע"א. ⁸⁶⁰ שמא יבואו ויגידו הערבים שאנו מזלזלים במי שהם קוראים לו נביא, והרי מצינו כבר שנאמר על הנביאים שהינם משוגעים, כדאיתא בספה"ק יסוד העבודה, חלק ב' פרק ד' והרי שתלמידי הנביאים שהם נקראים בני הנביאים היו כמשתגעים וכל העולם היו קוראים להם משוגעים

כושלות, והרס כל ראיותיהם וטענותיהם על הישמעאלים בתשובות נכוחות, ויקבלו עליהם כל דברי האגרת הזאת, **אשר כתב להם משה עבד ה'**, וישימוה **כתר בראשם**, ויענדה **ענק על גרגרותם**, כאשר יחזה **עין הקורא מישרים**, מבהלת רעיון כל שומעה, וכל אשר מעדו קרסוליו מן דת תורתנו הקדושה ח"ו בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד ב"מ בכל עת וזמן אשר יקרא את אגרת המגלה הזאת אז ישוב לאיתנו הראשון, ושב ורפא לו.

רבי יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי חדאד זיע"א, פתח השער, דף כא

אלה הספרים הנודעים אשר השאיר אחריו ברכה לשם ולתהלה בקרב ישראל:...

אגרת תימן. כתב להחכם די יעקב אלפיומי ז"ל לחזק עדתו באמונתם לעתות בצרה, ולהעמיד רגלם לבל תמעד משטף מרוצת הזמן בשוא גליו אשר כמעט נטו רגליהם, **הורה לעמו דעת כי לא לעולם יזנחם ה'**, בבוא חזות קשה הוגד לנו לאות כי עוד נשבע יעודי הטוב הבטיחנו, ועוד יבואו ימים טובים מאלה, כתבה בלשון ערבי והעתיקה החכם ר' נחום מערבי ז"ל. (וזמן כתיבתה נמצא במכתבו לחכמי עיר מרסיליה⁸⁶¹ כי היה אז כ"ב שנה מעת כתיבתה, ומזכיר שם ספרו מורה נבוכים אשר כבר נגמר בידו. לפי זה תהיה זמן כתיבתו בערך שנת ארבעים משני חייו):

רבי יצחק כמוס ב"ר מעתוק עזיזי חדאד זיע"א, אגרת תימן להרמב"ם זצ"ל, עמ' 47-48

...שבקרוב לימות המשיח האמת ירבו הטוענים והחושבים שכל אחד מהם משיח ולא תעמד טענתם ולא תתאמת ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים. ולפי שידע שלמה ע"ה ברוח הקודש שהאומה הזאת בארץ זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראויה ויאבדו בשביל זה ויבואו עליהם צרות, והזהיר מלעשות זה והשביע האומה על דרך משל ואמר השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ ואתם אחינו אהובינו קבלו עליכם שבועתו ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ. ובורא העולם במדת רחמים יזכור אותנו ואתכם לקבץ גליות נחלתו וחבלו לחזור בנועם ה' ולבקר בהיכלו ויוציאו מגיא הצלמות אשר הושיבנו בו. ויסיר מחשך עינינו ומאפל לבנו ויקיים בימינו ובימיכם העם ההולכים בחושך ראו אור גדול ישרי בארץ צלמות אור נגה עליהם. ויחשיך באפו ובעברתו על כל הקמים עלינו. ויאיר מחשכינו כאשר הבטיחנו כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. ושלוש עליך ידידנו יקירנו בעל החכמות אוסף התבונות ועל כל התלמידים אחינו ועל כל עם הארץ שלום באור וזרח ורב שלם עד בלי ירח אמן סלה. ואנה בבקשה ממך שתשלח העתקת האגרת הזאת לכל קהל וקהל לחכמים ולזולתם לחזק אמונתם ולהעמיד רגלם לבל תמעד. ותקרא אותה על הקהל ועל היהודים כדי שתהיה ממצידיקי הרבים אחר שתזהר ותשמר תכלית ההזהרה והשמירה משום רשע שלא יפרסם ולא יגלה הדבר לאומות הישמעאלים שמא יתחדש דבר שיצילנו השם ברחמיו ממנו. ואף על פי שכתבתי אותו הייתי מתירא מזה הרבה מאוד אבל ראיתי שהצדקת הרבים דבר שאין ראוי לפחד עליו מן הסכנה. ואף בכל זה ששגרתי אותו לכם סוד ה' אל יראו וכבר הבטיחנונו החכמים שקבלו מן הנביא עליו השלום ואמרו שלוחי מצוה אינן ניזוקין ואין לנו מצוה גדולה מזו ושלוש על כל ישראל אמן:

נשלם אגרת תימן

⁸⁶¹ לפי דבריו אלו סבר ככל הנראה בטעות לומר שהאגרת לחכמי מרסיליה הינה באמת מיוחסת לרמב"ם, למרות שידוע שאיננה מיוחסת לו כלל וכלל.

אך אילו באמת היתה מיוחסת לרמב"ם, לפי התיארוך שלה נכתבה בשנת חייו בגיל 22 לחייו, ואלו היד החזקה החל לכתוב בגיל 36, ואגרת תימן בגיל 40, אזי ניתן יהי לומר ששינה דעתו בענין מה שכתב בתחילת האגרת לחכמי מרסיליה, ודו"ק.

רבי שאול ב"ר דוד נחמיאש⁸⁶² זיע"א, ויגד לשאול⁸⁶³, לקוטים

בפרשת בשלח ויהי בשלח פרעה וכו' קשה למה תלה בשליחות פרעה למה לא אמר ויהי כצאת בני ישראל ממצרים כמו בכל התורה כלה שלא תלה בשליחות פרעה וכמ"ש בסמוך הוציאנו ה' ממצרים ועוד מה זו הטעם כי קרוב הוא ואדרבא מפני זה ראוי ללכת בו כיון שהוא קרוב ועוד מאי בראותם מלחמה והרי ראו ולא חזרו ורש"י ז"ל תירץ ב' קושיות אלו האחרונות ע"ש ולפי דרכנו יתורץ הכל בס"ד.

ו"ל לפרש עפ"י מ"ש חז"ל דבני אפרים מהרו את הקץ שלשים שנה ונפלו בחרב בארץ פלשתים והרגו אותם אנשי גת והם העצמות שהחיה יחזקאל בבקעת דורא והנה פרעה הרשע היה יועץ לישראל לפי דרכו והנאתו ללכת בדרך ארץ פלשתים שהיא קרובה להם וכוונתו לרעה כדי שיראו ישראל מה נעשה באחייהם שהרגו אותם האויבים ויתחרטו על אשר יצאו ממצרים אבל ה' יודע מחשבות אדם ותחבולותיו לא נהגם באותו הדרך וזה כוונת ויהי בשלח פרעה את העם כלומר שלחם ואמר להם בדרך זו תלכו ולכך כתב ויהי לשון צער אעפ"י שאין לך שמחה יותר מיום צאתינו ממצרים מעבדות לחירות עם כל זה ששלחם פרעה האותו הדרך היה יגון גדול שמא יראו ישראל מיתת אחיהם ויתחרטו אבל השם יודע מחשבות לא נהגם בדרך ארץ פלשתים, שאמר להם פרעה לכו בזה הדרך טוב לכם כי קרוב הוא ושמא תאמר וכפי האמת טוב הוא מאחר שהוא קרוב כמ"ש פרעה ומסיים כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה כלומר בראותם מלחמה שנלחמו פלשתים בבני אפרים והרגו אותם לפי חרב ויתחכמו וירך לבבם ושבו מצרימה:

ואפשר לרמוז ויהי בשלח פרעה אית ה'עם ו'לא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים ר"ת ובני אפרים בארץ פלשתים המה ובניהם נשיהם אבדו דקרו אותם פלשתים. כלומר דקרו אותם לפי חרב, וגם ויהי בשלח פרעה אית ס"ת תחי"ה לרמוז למתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא והם בני אפרים שיצאו ממצרים קודם הזמן ודו"ק:

רבי יהודה ב"ר יעקב חי גיז⁸⁶⁴ זיע"א, נחלי יעקב⁸⁶⁵, פרי תולדות, נחל יהודה, עמ' קעו ע"ב

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וא"ת למה יצחק התפלל על הבנים ולא אברהם שלא התפלל על הבנים כמ"ש בזוה"ק דקל"ז ע"ב ות"י לדרכם משם תקחנו ונ"ל לומר ע"פ מ"ש בזוה"ק בשלח דמ"ז ע"כ ע"פ ה' ילחם לכם ואתם תחרישון משמע שכל דבר שבהתערותא מתתא יהיה שוה לכל דין הוא רחמים משא"כ בלא אתערותא מתתא אז יכול לעשות דין לזה ורחמים לזה ולכן כיון שהקב"ה רוצה לעשות דין למצרים ורחמים לישראל לכן א"ל "תחרישון" וכן אמר למשה מה תצעק אלי **שאין אתה צריך לאתערותא דלתתא כלל כנ"ל ולכן בגאולה לע"ל כתי' לא תעירו וכו' מפני שהקב"ה לע"ל רוצה לעשות דין באוה"ע דכתי' מי זה בא מאדום חמוץ בגדים וכו' ורוצה לגאול ישראל ברחמים**

⁸⁶² רבי שאול ב"ר דוד נחמיאש זיע"א - מיוחס למשפחת נחמיאש ששורשיה נעוץ בספרד, משום גורשה בעת הגירוש הגדול (ניתן למצוא מענפי המשפחה רבנים ומחברי ספרים שחיו במרוקו ובטורקיה).

חיבר את הספה"קים: בית שאול (תוניס, ה'תרצ"א); גבעת שאול (טאנקיר, ה'תרס"ה); ויאמר שאול (תוניס, ה'תרצ"א); ויגד לשאול (תוניס, ה'תרס"ט); וישמע שאול (תוניס, ה'תרס"ט); קדש הלולים (תוניס, ה'תר"ע); בנו הינו רבי שלמה ב"ר שאול נחמיאש זיע"א (בעה"מ הספה"ק וישמע שאול (קזבלנקה, ה'תרצ"ט)).

⁸⁶³ תוניס, ה'תרס"ט

⁸⁶⁴ מחכמי טוניס, חיבר את הספה"קים: נחלי יעקב - בראשית (ירושלים, ה'תרע"ה); נחל יאודה - שמות ויקרא

(ירושלים, ה'תרצ"ג); ירושלים, ה'תרע"ה

שאם בהתערותא מתתא אז יהיו הכל שוין או רחמים או דינא **לכן צוה לא תעירו** וכו' ובוזה פי' מש"ה "אם החריש החרשי בעת הזאת" וכו' עש"ב **והנה אברהם לא רצה להתעורר בתפלה מלמטה שאז יבא הבן מעורב טו"ר שוה לו והוא רצה להיות בנו משרה נקי ובר קדוש מרחם עולה תמימה שאין בו פסולת כו"ע** דכתי' אשר קדש ידיד מבטן לכן לא נתעורר מלמטה בתפלה **כדי שיהיה התעוררות מלמעלה ויבא טוב לצד אחד לבדו** ורע באיש אחר לבדו ולא לו תוכן הענין כי יצחק קודש ואין בו שום סיגים כו"ע וא"כ יכול להתעורר מתתא כי אין שום פסול מצדו משא"כ אברהם שהיה בו סיגים לכן לא נתעורר כלל מתתא כי חש פן יתעורר ויגרום טו"ר כנז' משא"כ יצחק מצדו אין לחוש שיבאו טו"ר כי כולו טוב הוא...

'מפני שהקב"ה לע"ל רוצה לעשות דין באוה"ע – דהיינו שאם ישראל ח"ו עושים מלחמות ר"ל אזי לא יקיים הקב"ה את מאמר הפס' "מי זה בא מאדום וגו'"

ומכלל י'הן אתה שומע 'לאוי', שהשי"ת בא מאדום **ולא 'צה"ל'** ודפח"ח.

רבי יהודה ב"ר יעקב חי גיז זיע"א, נחלי יעקב, פר' ויצא, נחל יהודה, עמ' רה

ועי"ל דרך רמז ואסמכתא ויצא יעקב שיצאו ישראל ע"י עון עקבי יסובני שיצאו מבאר שבע א"י וילך חרנה בגלות עכ"ז אמרז"ל כל מקום שגלו שכינה עמהם וזהו ויפגע במקום אפי' בגלות וילן שם בגלות עד עת בא דברו וגו' **כי בא השמש עד שיבא משיח צדקנו** דכתיב בעתה אחישנה וכו' לכן עתה בגלות ויקח מאבני המקום וישם מראשתי שחבב אבני א"י **דכתיב ואת עפרה יחננו וישכב במקום המקום ההוא שיקבל הגלות ולה יעיר על הגאולה כדכתי' אם תעירו ואם תעוררו אח אהבה עד שיחפוץ הב"ה לגאלינו בב"א ובא לציון גואל אכ"ר:**

רבי פינחס רחמים חדאד⁸⁶⁶ זיע"א, ויעמד פינחס⁸⁶⁷, מזמור ל"ג ל"ד

...כי לעתיד לבא בו ישמח לבנו נגילה ונשמחה בישועתו וכל זה הטוב יען כי **בשם קדשו בטחנו בגלותנו ולא דחקנו את השעה** ועתה כאשר השלים המשורר ע"ה דבריו ע"ז הענין ברוח קדשו קם עוד להתפלל עלינו למחר לשלחנו מן הגלות המר הזה ואמר יהי חסדך ה' שם הרחמים והחסד עלינו למהר לגאלנו כאשר יחלנו לך כבר בכמה הרפקתי וצערי והצלתינו מהם וכמו כן הצלת לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ואתה נתת בלבו ויגרשהו וילך כן עתה תצילנו ותגאלנו בב"א וכאמור:

⁸⁶⁶ רבי פנחס ב"ר מעתוק חזקיה חדאד (הראשון) זיע"א - העתיק דירתו בסוף ימיו מג'רבה לעיר תוניס והיה דרשן, מחבר הספה"קים ויעמד פנחס; ליקוטי פרחים.
⁸⁶⁷ תוניס, ה'תרפ"ב

הסכמות מאת: רבה הראשי של טוניס רבי אליהו זרח זיע"א

רבי פינחס רחמים חדאד זיע"א, ויעמד פינחס, מזמור ע"ג ע"ד

...ואני בראותי גם בשמעתי זאת תהיה קרבת אלהים לי לומר ישועתך קרובה אלי ולא נדחוק את השעה כי טוב שתי באדני ה' מחסי ושברי לדון דיני גם מאלו הצרים לי וגוי ומעתה אין לי אלא לספר ללבי ונפשי עת יהמו עלי מרוב צרת גלותי כל מלאכותיך ונסיד אשר עשית לי מאז ואתנחם בהם לומר כי כזאת וכזאת יעשה לי אלהים וכה יוסיף ביום גאולתי העתידה לבא...

רבי פינחס רחמים חדאד זיע"א, ויעמד פינחס, מזמור ק"ל קל"א

...מ"מ קושי השעבוד של הגלות המר ישלים המנין של העונות ובוזה יכולני להשיג למעלות כיון שבקושי עניי וגודל צערי ה' לא גבה לבי לדחוק את השעה ולא רמו עיני ח"ו להתרעם על מה עשה ה' ככה ואפי' שדרכה של העניות להעביר את האדם על דעת קונו אפי"ה ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני ועת לחשות כי הנסתרות לה' אלהינו וכן ה"א מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ ולכן אני אין לי נחמה גדולה מזו אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי ובשבילה יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם דהיינו עד עת לחננה וכאמור :

רבי יעקב ב"ר רחמים חדאד⁸⁶⁸ זיע"א, גואלי חי על הגש"פ⁸⁶⁹, מבוא, דף ז ע"א

ואע"פ שהם בגלות דלים ושפלים וגולים ונדחים אל תתיאשו מן הרחמים שאחר טרחא אתנח ומתוך צרה רווחה, וירפא אותם מרוגשם ודוחקם וזהו רפה דגש ויהיו יושבים שוקטים ונחים ורצויים זל"ז וזהו יתיב תרצה, מל' רצו"ן, ויהיו אחדים באחדות אחת ולא יוסיפו עוד בני עולה לאמר להם אמור נא שבולת ויאמר סב'ולית כאשר היה בימי השופטים אלא יהיה שלום ואמת בימיהם ולא יהיו מקפידים בזה בין מפיך בש"ן ימנית לשמאלית כמו מפיך בהא לא איכפת לך, ולז"א המסדר לישראל שב=ה בגעגוע=י הזמן ובגעגוע=י הגלות שב=ה, עד שיערה עלינו רוח ממרום ויבא קץ הגאולה

⁸⁶⁸ רבי יעקב ב"ר רחמים חדאד זיע"א – בנו של רבי רחמים חדאד (איש חסיד וצדיק ונאמן רוח היה, וכל משאו ומתנו היה באמונה, והיו שולחים לו סחורות מכל העולם שימכור ויקח אחוזים רוח), בנו של רבי יצחק ז'אכ"י חדאד (מפורסם היה בצדקותיו ונדבותיו ועזרתו לכל כושל, והוא היה ראשון ממייסדי "חברת אור תורה"), בנו של רבי משה חדאד (ישב על כסא הרבנות אחרי פטירת אביו), בנו של רבי אברהם חדאד (ישב על כסא הרבנות אחרי פטירת אביו, והוא בנה בית הכנסת בשביל אביו, ואע"פ"כ נקראת על שמו עד היום "צלאת רבי אברהם"), בנו של רבי (אבי השושלת) רבי יצחק חדאד (מהעיר עונבה שבאליז, ונשתקע בגירבא. והוא מהרבנים הראשונים של קהלת גירבא, אשר אנו יודעים ומכירים את שמם) זיעונוכ"א. מתלמידיו של הראב"ד רבי יוסף ברבי זיע"א. ידוע תלמיד חכם ומקובל, סוחר ובעל בית דפוס בגירבא, מחבר הספה"ק "גואלי חי" פירוש על ההגדה על פי הסוד, לא רצו חכמי גירבא ליתן לו הסכמה, כי אמרו שאינם מתעסקים בקבלה, עד שהוצרך להביא הסכמה מטריפולי שבלוב שהיו בה רבנים מקובלים. מספרים שפעם רבו, הראב"ד רבי יוסף ברבי זיע"א, נפגש עם ראש העיר בגירבא, בשביל צרכי הקהל, וראש העיר צעק עליו, ולא נחה דעתו עד שסטר לו. ותיהום כל העיר, אבל לא יכלו לעשות כלום. כתלמידו, כששמע מזה רצה לשלוח מכתב לממשלה בבירה, לקבול על מה שעשה לרב העיר. אבל לא מצא מי שיכתב לו מכתב בשפת המדינה, שהיו יראים מראש העיר. בסוף כתב את המכתב בעברית, ושלח אותו לבירה. כשהגיע המכתב לממשלה, לא הבינו מה כתוב בו, ושלחו אותו למתרגם. אחר שקראו את התרגום, שלחו מכתב לממונה על ראש העיר של גירבא, לפטר את ראש העיר בגלל מעשהו, וצרפו עמו את המכתב של רבי יעקב והתרגום. הממונה שלח לקרא לו, ושאל אותו, איך זה שהמכתב ששלחת הוא חצי דף, ואילו התרגום הוא שני דפים. ענה לו הרב, אם תקח דינר זהב, ותפרוט אותו לדינרי נחושת, יהיו לך עשרות. נפטר ב-ט"ז סיון ה'תש"ט.

⁸⁶⁹ גירבא, ה'תרפ"ה
הסכמות מאת: (רבני לוב) רבי יצחק חי בוכבזא זיע"א (גאב"ד טראבלס); רבי רפאל דאבוש זיע"א (ראב"ד טראבלס); רבי יוסף גיעאן זיע"א (ראב"ד טראבלס); רבי ציון ביתאן זיע"א (ראב"ד טראבלס).

שפס"ק וגזר עלינו גזר דינו ית' עד סו=ף פסו=ק, ואח"ך יבא הגואל בלתי שום ספק, כמאה"כ אם יתמהמה חכה לו כי בוא יבוא לא יאחר בעגלא ובזקי"א כי"ר

רבי יעקב ב"ר רחמים חדאד זיע"א, גואלי חי על הגש"פ, מגיד, אם למקרא, דף מט ע"א
אנכי וגם יש גואל קרוב ממני, ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואמלא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר. ותשכב מרגלותיו עד הבקר וגו'.

ודע ליהוי לך בני ויקרא שמה רחובות כי גאולת מצרים מצד השכינה – וכמעט לא שמה גאולה שלא נשבתה הקלי, אבל הגאולה העתידה מצד הת"ת וזהו גואלנו ה' קדוש ישראל הוא גואל האמתי, יען הגאולה שקדמה מצד הנקיבה הוא דין ושלטה בה עה"ר מצד הקלי שלא נשבתו ומצד זה חזרנו בד' גליות אלו וכמאמר ז"ל בפ"ק דסוטה 'בשכר נשים צדקניות יצאו ישראל ממצרים' כדאית' בזה"ק והובא אצלי בהסכמה דנשי הדורות הצדקניות מתיחסים אל השכינה והשכינה - מתיחסת בשם 'צדק' כמבואר אצלי בפיסקא א' ב'אם כל חי', וזה אומרו 'בזכות נשים צדקניות' שהוסיפו כח בשכינה בצדקותם 'נגאלו ישראל ממצרים' מצד השכינה המתחסת בשם צדק. ואם רצונך לדקדק 'בזכות נשים צדקניות' לי רבים ביחוס - הכללי שכינתא תחאה 'צדקי ושכינתא עלאה צדק נשים צדקניות' דייקא ;

וזה אומרו 'ועתה' בגאולת מצרים, כי אמנם באמת 'כי גואל אנכי' המתחסת אל השכינה מצד הנקיבה. 'וגם יש גואל' העליון בבחי' דכורא שהוא גאולתו - שלימה 'קרוב ממני', וא"כ איפוא 'ליני הלילה' בזה הגלות המיוחס ללילה 'והיה בבקר' בזמן הגאולה 'אם יגאלך טיבי בבחי' דכורא 'יגאל ואם לא יחפוץ' יחפוץ דייקא בבחי' דכורא 'וגאלתיך אנכי' דייקא בבחי' נוקי ביצי"מ, אמנם גאולה העתידה בבחי' דכורא המיוחס בשם 'חי ה' שכבי עד הבקר' בגאולה האחרונה ואיה"ב כשאפנה אכתוב מזה בביאור הפסוקים במגלת רות בעה"ו ;

ועוד מעניין זה כתב כן בדף קז ע"א

...ועוד גאולת מצרים נק' ישוע'ה בל' נקבה לפי שיש אחריה גלות אבל העתידה נק' ישועות מיוחס לזכר תשועת עולמים שאין אחריה גלות...

רבי יעקב ב"ר רחמים חדאד זיע"א, גואלי חי על הגש"פ, מגיד, גואלי חי, דף נז ע"א
'בפרישות דרך ארץ' שהתנהגו עמנו שלא כדרך ארץ במה שגזרה חכמתו ית' כדאיתא בשילהי - כתובות שהשביע הקב"ה לאוה"ע שלא להשתעבד בישראל יותר מדאי. ולזה 'וירא אלהים' דייקא 'את בני' בצרותם ובדלותם ושפלותם בקוה"ש 'וידע אלקים' במה שעזרו והריעו לנו הסכימה גם מדה"ד שהיא בחי' אלהים בנתינת עדיהן ויצדקו :

רבי יעקב ב"ר רחמים חדאד זיע"א, גואלי חי על הגש"פ, מגיד, גואלי חי, דף קה ע"א

יה' זכרנו' ובזכרון טוב 'וברך את ישראל' **ועד מתי קץ הפלאות? ולזה רוח"ק**
מבשרת ואומרת ע"י אליהו ברוכים אתם בני לה' עושה שמים וארץ שהם כח"ב בחי'
שמיים, ומלכות בחי' ארץ, וגזרה חכמתו ית' שאחרי ההזדככות מי"א סיגים בשעבוד
מצרים בגזירת בה"ב מצד אביך האמורי ואמך חתית כדאמרנו לעיל בפיסקת מתחלה
ע"ש שהארץ שהיא המלכות נשפעת מבחי' שמים מבאר העליון כח"ב **ומצד שיצאנו**
קודם הזמן וחזרנו לסיגים מצד גלותינו אז נסתלקו העננים והשופע ההוא. וזה אומר
השמיים שהם כח"ב שמים לה' שנסתלקו למעלה בגלותינו 'והארץ' שהיא המ' שכינת
עוזנו 'נתן לבני אדם' בגלות 'ובפשעכם שולחה אמכם', וא"כ 'לא המתים יהללו יה ולא
כל יורדי דומה' שלא יוכלו לקבל הארות והשופע מלמעלה מצד הסיגים ההם **עד**
שתחפץ בנו ה' בהסרת הסיגים בגלותינו ויגאלנו, ואפילו ש'אנחנו' בגלות
'נברך יה מעתה' בגלות 'ועד עולם' הגאולה העתידה 'הלוליה' לישראל בצרותם
ובגלותם עונים ואומרים 'יה' הוא האלהים'...

ועי"ש עוד שמדבר מענייני גלות וגאולת ישראל, ואני הבאתי רק מה שקשור לעניינינו

משנת ה'ת"ש עד ימינו אנו

רבי שמעון הכהן⁸⁷⁰ זיע"א, מעשה חושב⁸⁷¹, ע' רעט

ידוע הדבר ומפורסם הענין שלא ישנה אדם ממנהג העיר מפני דמנהגנו להלביש חתימת המסכתות דרך רמז, על כן נקדים מאמרים ז"ל שלהי כתובות [דף קי"א ע"א] השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, והשביע הקדוש ברוך הוא את אומות העולם שלא ישעבדו את ישראל יותר מדאי. ובילקוט חדש אמרו השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו במלכות הרביעית בכל מה שיגזרו עליהם חוץ מלבטל מצוה מהמצוות, כדכתיב [קהלת ח' ב'] אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים. ואמרו [במדבר רבה כ' ד'] על פסוק [במדבר כ"ב ד'] כלחודך השור, מה שור כחו בפיו כך ישראל אין כוחם אלא בפיהם, מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף ישראל כל מי שנוגע בהם אין בו סימן ברכה.

רבי ציון ב"ר אבא⁸⁷² זיע"א, יושיע ציון⁸⁷³, חידושי פרי' מקץ, אות מא

נעוץ סוף הפ' לראשה כמ"ש ז"ל שע"י השלום יתגלה קץ משיחנו וכן ע"י התורה הנקי' שלום וכן ע"י שמירת ברית קדש הנקי' שלום וזהו ואתם עלו לשלום שיש לכם עילוי בשביל השלום וכנ"ל. ומה הוא העילוי ויהי מקץ שיהיה הקץ דהיינו שיתגלה קץ משיחנו:

רבי ציון ב"ר אבא⁸⁷² זיע"א, יושיע ציון, חידושי תהלים, מזמור פ"א, אות ז', דף צו ע"א

א"י אפ"ל ע"פ הידוע דכל קנאת האומות מישראל הוא כשיראו את ישראל בגדולה והתפארות בעושר וכבוד ודירה נאה ומלבושים נאים ע"י מתקנאים בהם וצרים אותם ל"כ אם לא יתראו ישראל בפניהם אלא כדלים וכרשים לא ישימו לב עליהם להתגרות בהם וז"ש כמעט כשיתראו ישראל בפני האומות כדבר מועט ושפל אז ע"י אויביהם אכניע שלא יתגרו בהם:

⁸⁷⁰ מדייני האי ג'רבא

⁸⁷¹ ג'רבה, ה'תש"ג (הובא כמ"כ בספ"ק דף על הדף, מסי' שבועות, דף מט ע"ב)

⁸⁷² רבי ציון ב"ר אבא⁸⁷² זיע"א – נולד בשנת ה'תרי"ח, באי ג'רבה יע"א. אביו רבי אבא⁸⁷² זיע"א היינו מצאצאיו של המקובל האלקי רבי רחמים הכהן זיע"א. לאחר כחצי שנה לאחר שנולד נפטר אמו ל"ע ונתגדל על ברכי אחותו הגדולה וע"י אשת אביו בתו של שם רבי כליפה עידאן זיע"א. כאשר גדל הוליכו מר אביו ללמוד תורה אצל רבי דוד הכהן 'מהרד"ך' זיע"א (ואח"כ מורו עקר דירתו מאלחארה אלכבירה לק"ק הדיגאת יע"א כי נמנה שם לדיין ומו"ץ) ואח"כ למד רבי רחמים חורי זיע"א לגמור לימודו (ולאחר מכן עלה מורו לארה"ק). ונשא לאשה נכדתו של ראב"ד רבי יוסף הכהן זיע"א. כמ"כ למד מלאכת הצורפים בה עסק במשך כ-45 שנה, לאחר מכן מונה ע"י רב העיר צפאק יע"א וע"י רבה של האי ג'רבה להיות למרביץ תורה בצפאק יע"א ועמד כן איזה שנים ולאחר מכן הסכימו למנותו סופר מתא ושם שימש קרוב לארבעים שנה והאריך ימים קרוב ל-85 שנים. נפטר בשנת ה'תש"ג, מנו"כ בצפאק יע"א.

⁸⁷³ ג'רבה, ה'תש"ח

מחבר הספר "יושיע ציון" ביאור תנ"ך ע"ד הדרש נלווה אליו "מלל לאברהם" מוסרים בערבית. ג'רבה תש"ח הסכמות מאת: רבי יוסף בוכריץ זיע"א; רבי כלפון משה הכהן זיע"א; רבי רחמים חי חויתיה הכהן זיע"א.

רבי מצליח מאזוז⁸⁷⁴ הי"ד זיע"א, שו"ת איש מצליח ח"ג, סי' די סעי' י', עמ' כז

שאלה. אם מחוייב אדם ללמוד חכמת הקבלה או לא?

תשובה... (י)... עוד מאמר אחר שם בתיקון ל' נתיב ב' והביאו גם רבינו מהרח"ו זיע"א שם בתחי' דבריו וז"ל ורוח אלקים וכו' מאי "רוח" אלא בודאי בזמנא דשכינתא נחתת בגלותא האי "רוח" נשיב על אינון דמתעסקין באורייתא בגין שכינתא דאשתכחת בינייהו, והאי רוח אתעביד קלא ויימא הכי, אינון דמיכין דשינתא בחוריהון סתימין עיינין אטימין דלבא קומו ואתערו לגבי שכינתא דאית לכון לבא בלא סכלתנו למנדע בה ואיהי בינייכו, ורזא דמלה קול אומר קרא, כגון קרא נא היש עונך וכו', והיא אמרת מה אקרא כל הברש חציר, כלא אינון כבעירן דאכלין חציר, וכל חסדו כציץ השדה, כל חסד דעבדין לגרמיהו עבדין, ואפי' כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד דעבדין לגרמיהו עבדין⁸⁷⁵, בההוא זמנא ויזכור כי בשר המה "רוח" הולך ולא ישוב לעלמא, ודא איהו "רוחא דמשיח", וי לוו מאו דגרמין דייזיל ליה מך עלמא ולא יתוב לעלמא, דאלין אנון דעבדין לאורייתא יבשה ולא בעאן לאשתדלא בחכמתא דקבלה, דגרמין דאסתלק נביעו דחכמה דאיהו יו"ד מניה ואשתארא ב' יבשה וי לוו דגרמין עניותא וחרבא וביזה והרג ואבדן בעלמא, והאי רוח דאסתלק איהו רוח דמשיח כמה דאתמר, ואיהו רוה"ק ואיהו רוח חכמה ובינה וכו' ע"כ (וע' לקמן אות יא), וחקר הרב ז"ל במ"ש ואפי' כל אינון דמשתדלין באורייתא כל חסד וכו', שאם כפשוטו שלומדים על מנת לקבל פרס והספקות יתרות וכו' (והרב שם דרך אגב עשה הרבה מוסר ע"ז וא"צ להעתיקו), הדבר קשה מאד מאד לומר וכי בשופטני עסקינן ולא בכללות כל הת"ת העוסקים בתורה (שהרבה מהם לומדים לשמה באמת) שהרי אמר בדרך כללות ואפי' כל אינון דמשתדלי וכו' ומקרא הוא דורש דכתיב וכל חסדו וכו' בדרך כללות. וכתב הרב ז"ל שזה מובן עפ"מ"ש שם אח"כ בתיקונים אחר שביאר דאית יראה ואהבה דאיהו ע"מ לק"פ, כ' וז"ל: ובגין דא אמר קב"ה השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ דאיהו רחמיו בלא פרס וכו' דיראה ואהבה ע"מ לק"פ איהי של שפחה ותחת שלש רגזה ארץ וכו' תחת עבד כי ימלוך ושפחה וכו' ע"ש...

...ומ"ש עוד ובגין דא אמר קב"ה השבעתי אתכם וכו', פי' כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלהים שלא יעוררו את הגאולה עד שתהיה אותה אהבה בחפץ ורצון טוב כמ"ש עד שתחפץ כבן העובד את אביו ועייל בכל פלטרין דיליה ובכל גניזין דיליה (לשון זה מיוסד על מאמר הזה"ק בח"ג דקי"א ע"ב שהעתיקתי לקמן בח"ג אות ד' ע"ש) ולא כעבד העובד במשנה ולוקח השפחה ע"מ לק"פ...
...היינו דקאי על שאינם עוסקים בקבלה

ועיין לעיל בביאורנו לדברי המהרח"ו זיע"א

⁸⁷⁴ רבי מצליח מאזוז הי"ד זיע"א - נולד בשנת ה'תרע"ב, בג'רבה שבתוניס' למשפחת רבנים. מתלמידיו של רבי רחמים חי חויתה הכהן זיע"א, הוסמך לדיינות והתמנה כדיין בבית הדין באי ג'רבה, מאוחר יותר עבר לבירה תוניס כדי לשמש כראש ישיבת "חברת התלמוד", שימש גם כדיין בבית הדין הרבני שם, עד לסגירת בית הדין בהוראת השלטונות בשנת ה'תשי"ח. לאחר מכן התמנה לשופט בבית הדין האזרחי המקומי, אך התפטר מתפקידו בשנת ה'תשכ"א לאחר שחויב לדון גם יהודים על פי חוקי המדינה ולא לפי חוקי התורה, לפרנסתו החל אז לעסוק בתיווך דירות, ובמקביל עסק בכתיבת חיבורים תורניים ובהוראה. סייע לשליח חב"ד בהקמת ישיבה, שבה הורה במשך כשנתיים. אך פרש לאחר שהחלו לימודי צרפתית בישיבה, בשל גישתו החינוכית-תורנית שלפיה אין מקום ללימודי חול בישיבה. בשנת ה'תשכ"ג הקים את ישיבת 'כיסא רחמים' שבה יישם את דרכם הלמדנית של רבני תוניסיה, שבה ניתן דגש הלכתי בלימוד הגמרא, תוך עיון בדברי הגמרא, רש"י ותוספות. הקדיש מקום נרחב גם לדקדוק עברי, המקרא וטעמיו. חיבר את הספה"קים: שו"ת איש מצליח, חלקים א'-ג'. בכ"א בטבת ה'תשל"א נרצח בידי מתנקש מוסלמי בשובו לביתו מתפילת שחרית. נקבר בתוניס, ולאחר שנה הובא לקבורה בישראל ונטמן בהר הזיתים (ירושת"ו).

⁸⁷⁵ דהיינו שרק העוה"ב שלהם מול עיניהם ואינם מחפשים ללמוד תורת הסוד שע"כ זוכים לצאת מהגלות ברחמים, ואז כל האומה הישראלית זוכה ולא רק הוא לבדו.

רבי רפאל כדיר ב"ר יעקב צבאן⁸⁷⁶ זיע"א, מגיד דבריו ליעקב על הגש"פ⁸⁷⁷, מגיד מראשית, פסקא חי"ת, אות ב'

עוד נל"פ מה העבודה הזאת לכם ע"פ מה שנודע **כי המתחכמים אומרים לשים קץ לגלות ישראל לאמר כי כל שנאת אוה"ע לישראל הוא בעבור שאנו**

מרוחקים מהם, שלא לעשות כמעשיהם ע"פ חקי תוה"ק שהיא כותל מפסיק בינינו וביניהם אך כאשר נסתור ח"ו את הכותל הזה ונתערב עמהם להתגאל במאכליהם ומשקיהם ולהתחתן עמהם והיינו לעם א' ח"ו בזה נעקרת השנאה מלבם אך באמת טח מראות עיניהם כי שנאת אוה"ע לנו לא שנאת הדת רק שנאת הגזע ואדרבא כלפי לייא עינינו הרואות דבמקומות אשר אחב"י עזבו התורה והמצוה והתערבו עמהם היו כקוצים בעיניהם והקנאה מצאה קן בלבם בראותם כי בני עמנו הולכים קדימה בדרכי המסחר והתעשיה וכל מקצועות ההשכלה כמו רופאים עו"ד מהנדסים וכדומה וגם עלו לגדולה ותפסו המקומות היותר חשובים במשרדי הממשלה וכיו"ב ואז עלתה חמסם באפם ותפסו שיטת המצריים הקדמונים הנה עם בני"י רב ועצום ממני הבה נתחכמה לו פן ירבה וכה עלתה בידם לחוקק חקים לא טובים נגד בני עמנו להוציאם מכל משרדי הממשלה ומכל מקצועי ההשכלה וגם להעיק על מלאכתם ומסחרם עד כי יצאו נקיים מכל נכסיהם ומשם בערה האש לכל עם בני"י אשר בכל העולם כלו כמעט לולי ה' שהיה לנו שהפר עצתם וקלקל מחשבותם כמו שידוע לכל והדבר הזה מספיק לטפח על פני המתחכמים הנ"ל כי אדרבא האש הגדולה הזאת לא יצאה רק מן המקומות אשר פנו עורף אל התורה והמצוה ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ומשם להטה האש לכל העולם כלו אשר מוכח כי שנאתם לנו אינה שנאת הדת רק שנאת הגזע ואין כל חדש תחת השמש הלא במצרים היו ישראל עושים כמעשיהם כמ"ש מה אלו אף אלו וכו' ולא הועיל זה לבטל הגלות

מהם לולי ה' שהיה לנו להוציאנו משם וזהו הטי' שנתן לנו את התורה כי מאחר שיצאו ממצרים קוה"ז וישלימו הזמן בשאר גלויות כמ"ש ז"ל **לכן נתן לנו את התורה לשמור אותנו מכל רע בהיותנו בגלות בין אוה"ע** וכמ"ש המפז"ל כי ישראל נמשלו לאש כמ"ש והיה בית יעקב אש וכו' ואוה"ע למים כמ"ש אזי עבר על נפשנו המים הזידונים וכו' וטבע המים לכבות האש כאשר יהיו סמוכים יחד זל"ז בלי שום הפסק ביניהם אך כאשר יהיה הפסק ביניהם האש גובר על המים והוא כאשר יהיו המים בקדרה על האש שהקדרה מפסק' ביניהם אז האש מבער ומנגב את המים כן כאשר יש כותל מפסיק בינינו וביניהם והיא תוה"ק אז אנו נתגבר עליהם וכאשר נסתור את הכותל המפסיק בינינו ח"ו אז הם גוברים עלינו כמו המים שמכבים האש וכנז"ל.

וזוהו רשע מה הוא אומר הם הבנים משחיתים המתחכמים לעקור הגלות מישראל ואומרים מה העבודה הזאת לכם היא התורה והמצוה שהם סיבה לשנאת אוה"ע ומזה נמשך הגלות המר והנמהר הזה ולמר לא תסירו הכותל המפסיק הזה והיינו לעם אחד ח"ו ובזה נעקר' הגלות אף אתה הקהה את שני ואמור לו אדרבא

⁸⁷⁶ רבי רפאל כדיר ב"ר יעקב צבאן זיע"א - נולד ביום א' בטבת ה'תר"ע, בגירבא (דרום טוניס). בצעירותו למד תורה אצל רבני צפון אפריקה, ביניהם רבי מיקיץ שלי (בעה"מ הספה"ק מדרשו של שם) ורבו המובהק רבי רחמים חי חויתת הכהן (בעה"מ הספה"ק שמחת כהן). כמו כן, היה ידיד נעורים של רבי מצליח מזוז זיעו"כ"א. בשנת ה'תר"צ, בהיותו בן עשרים שנה, כבר שימש כדיין בעיר הולדתו. כעבור שנתיים, בשנת ה'תרצ"ב, מונה לראש מתיבתא ובשנת ה'תרצ"ט התמנה כחבר בבית הדין. בשנת ה'תש"ח החל לערוך ירחון תורני בשם "הירח", בו כתבו גדולי תלמידי החכמים בטוניסיה. בשנת ה'תשי"א התמנה לרב העיר מדנין. בנוסף לתפקידיו הרבנים, היה גם נציגה הרשמי של הקהילה בפני המוסדות הממשלתיים בגירבא ועמד בראש מוסדות צבור שונים של תורה וחסד, כגון: ישיבת "אור תורה", "ביקור חולים", "מתן בסתר", "ועד בתי הכנסת" ועוד. בשנת ה'תשי"ז עלה לארץ ישראל ומאז שימש, כשלושים ושמונה שנים, כרב העיר נתיבות. הקים מוסדות תורניים והפיץ תורה ביישובי האזור. דאג לחינוך תורני בעירו והוציא פסק דין, יחד עם הבאבא סאלי וגדולי ישראל נוספים זיעו"כ"א, שלא יתקיימו בעיר נתיבות לימודים מעורבים. בשנת ה'תשל"ב נתמנה לנשיא ישיבת "כסא רחמים", שהכשירה תלמידים רבים להוראה. ועד היום נחשב כבעל הסמכות התורנית העליונה של יהדות טוניס ב ישראל. עשה רבות להתפתחות מוסדות התורה של העדה הטוניסאית ופעל להוציא לאור את ספריהם של חכמי טוניס מהדורות הקודמים. כמו"כ ה' בקשרי ידידות עם כ"ק האדמו"ר מחב"ד, הרבי מ"מ שניאורסון זיע"א, ועוד תומך במוסדות חב"ד בעיר "בית ישראל" בנתיבות, בהנהלת רבי ישראל אדרעי שליט"א (חתנו של הבבא סאלי זיע"א), ונוהג להשתתף באירועי חב"ד. חיבר את הספה"ק: **מגיד דבריו ליעקב** - על ההגדה של פסח ודיני חג הפסח, כתב בהיותו בגיל 14 עד גיל 19. (גירבא, תש"ו); **זרע יעקב** (ג' חלקים) - חלק א' על הש"ס וחלק ב' מכליל חידושי הלכות על השולחן ערוך. שני החלקים יצאו לאור בשנת ה'תשט"ז. בשנת ה'תשל"ט יצא לאור חלק ג'; **נפש חיה** - מנהגים ודינים בשולחן ערוך (ה'תשמ"ד); **שיירי הנפש** - השלמות לספרו "נפש חיה" (ה'תשנ"ד). בשנה האחרונה לחייו סבל מחולשה גדולה, בשל מחלות שפקדוהו, נפטר ד' בכסלו ה'תשנ"ה.

⁸⁷⁷ גירבא, ה'תש"ו

הסכמות מאת: רבני **תונס** (רבי **חיים בלעיש**, רבי **ישועה אלמליח**, רבי **דוד בוארון**, רבי **שלמה שטרוב** ורבי **דוד ברדע** זיעו"כ"א); רבני **גירבא** (רבי **יוסף בוכריץ**, רבי **חיים חויר**, רבי **כלפון משה הכהן**, רבי **מכלוף עידאן** רבי **משה בכמור** ו"ש הכהן זיעו"כ"א).

בעבור דבר זה עצמו עשה ה' לי שנתן לנו את התורה בצאתי ממצרים כי ידע הקב"ה שאנו משלימים את הקץ בבאר גליות ובה נתן לנו השי"ת הכותל המפסיק הזה כדי להתגבר עליהם ולא נחבר בגלות ח"ו כי המים והאש אם יתקרבו בלי דבר מפסיק המים גוברים על האש וכשיש דבר מפסיק האש גובר וכנז"ל ואם זה הרשע המחזיק בשיטתו להסיר הכותל המפסיק היה בגלות לא היה נגאל כי המים גוברים על האש וכנז"ל:

רבי רפאל כדיר ב"ר יעקב צבאן זיע"א, מגיד דבריו ליעקב על הגש"פ, מגיד מראשית, פסקא י"ג אות א'

היא שעמדה וכו' צא ולמד וכו' ראיתי לה' פרח לבנון נר"ו שפי' בזה **דהנה המתחכמים אומרים לשים קץ אל הגלות ע"י שנעזב את התורה והמצוה ונתערב עם**

האומות וע"י שנעשה כמעשיהם להתגאל במאכליהם ומשתיהם אבל באמת טעות הוא בידם דשנאת אוה"ע לנו היא שנאת הגזע ולא שנאת הדת (ועמ"ש בעניני' בזה לעיל בפסקת רשע מה הוא אומר) וראיה לזה דהרי יעקב אבינו ע"ה היה מקורב עם לבן חתנו ליקח בנותיו ובן אחותו ואפ"ה בקש לעקור את הכל וזה מורה ששנאתם לנו היא שנאת הגזע ולכן אנו אוהזים הכוס בידינו ואומרים היא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' ר"ל הכוס הזה שבידינו שאנו שותים רק יין כשר דוקא הוא הוא הגורם לכל גלותינו וצרותינו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו וגו' **והיא סברת המתחכמים שע"י מה שאנו אוהזים דרכי הדת והאמונה אנו גורמים שנאת האומות לנו** וכדי לסתור את מענתם זאת אנו אומרים הנה את הכוס מידך ואראה לך בראיה ברורה שאין הכוס הגורם שכל שנאתם אינה שנאה הדת אלא שנאת הגזע צא ולמד מה בקש לבן הארמי וכו' ולכן בקש לעקור את הכל וכו' עכ"ד. ולעני"ד לפי בס"ד עפמ"ש שם בפסקת רשע כי תוה"ק היא המקיימת אותנו בגלות המר הזה וזהו הי"א רמז להמירה שיש בה חמשה חומשים עוד יל"פ הי"א כינוי לשכינה שהיא סוד ה' אחרונה שבשם היא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' והיא השומרת אותנו מכל צרה וצוקה בכל דור ודור:

רבי צדקה חוצין⁸⁷⁸, רבי יעקב ב"ר עזרא מוצפי⁸⁷⁹, כ"ק האדמו"ר מסטרופקוב, רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם⁸⁸⁰, רבי יוסף ב"ר שאול סוסו הכהן⁸⁸¹ זיעועכ"א

הודעה ואזהרה

מותן דברי האדמו"ר הצדיק

רבי ישראל אבוחצירה זיע"א (בבא סאלי)

הנני מצטרף בזה אל כבוד הרבנים הגאונים הגדולים של העדה החרדית הספרדית בעיר הקודש ירושלים ת"ז ומצטרף דעתי אל דעתם דעת תורה שפסקו **שאסור להשתתף בבחירות אשר זה נגד תורתנו הקדושה** ויתברכו אחינו בני החרדים לדבר ד' אשר ממשיכים ללכת בדרך אבותינו הקדושים

נאם ישראל אבוחצירה (בבא סאלי)

קריאה קדושה

מותן דברי כבוד קדושת הגאון המקובל האלקי

רבי חיים סינאוני זיע"א

נאון אב בית הדין שדיעם בתימן

בענין הבחירות לעיריות מגלים אנו דעתנו דעת תורה **שאסור חמור וגמור** על כל איש ואשה וקטן וגדול להשתתף בבחירות אלו כמו שגילו דעתם כבר גדולי וצדיקי הדור ספרדים ואשכנזים בעבר ובהווה אסור לשלוח לשם שליחים שלוחו של אדם כמותו, וכדאי הוא הזכות של **התבדלות מהרשעים** להגן עליו להינצל מכל רעות. ולא ישלטו בנו הרשעים.

ולא ירעו בכל הר מדיני נזכה לראות כבוד מלכות שמים, ובגידוד הרשעים, וסלאת האר דעת את הר מדיני לים ספדים, בביאת משיח ר' הולך המים בב"א

חיים יחיא סינאוני

פסק דין תורה

אודות הבחירות לרשויות מקומיות בארץ ישראל, הננו מגלים דעתנו דעת תורתנו הקדושה, **שאסור גמור** הן לאיש והן לאשה להשתתף בבחירות אלה

אשר **הרבה עבירות ואיסורי תורה כרוכים בזה** וכבר הדבר נאסר מהגאונים הקדמונים ורק באנו להזכיר

וכדאי הוא זכות **התבדלות מהמינים, הכופרים והצבועים ולא להתערב עם המורדים בתוה"ק** שננצל מכל נזירות קשות ורעות.

וכן צריכים להיזהר ולהישמר שח"ו להיגרר אחר פיתויים של הצלות מדומות

ובפרט שעצם בחירות אלה איסור חמור ואין בכח לבטלם יהיו מי שיהיו והשומע לנו תבא עליו ברכת טוב.

יהי רצון שבזכות התבדלות מהרשעים, מינים וצבועים למיניהם נזכה להינצל מכל נזירות קשות ורעות ולא ישלטו בנו הרשעים ונזכה לראות בהתגלות כבוד שמים בביאת הנאל צדק במהרה בימינו אמן ועל זה באנו על החתום בעיה"ק ירושלים תשנ"א

צדקה משה חוצין (יצ"ו)
יחזקאל שרגא הלברשטאם
יעקב עזרא מצפי
סוסו יוסף הכהן

573-1000-84
מחיר כרטיס תשלום ודמי משלוח

רבי צדקה חוצין, רבי יעקב ב"ר עזרא מוצפי, רבי יוסף סוסו הכהן זיעועכ"א

על דבר הבחירות לשלטונות בארץ ישראל, החלטנו כדת של תורה להכריז ברבים ולפרסם דעת תורה כי לפי הדין אסור לכל בר ישראל אשר רגלי אבותיו עמדו על הר סיני שישתתף חלילה בבחירות לכנסת המינים ואין

⁸⁷⁸ ראה הרחבה אודותיו לקמן 'חכמי עירק'

⁸⁷⁹ ראה הרחבה אודותיו לקמן 'חכמי עירק'

⁸⁸⁰ ראה הרחבה אודותיו כרך ד, חסידות צאנז'

⁸⁸¹ רבי יוסף ב"ר שאול סוסו הכהן זיע"א – נולד בסיוון ה'תרנ"א, בגאבס (תוניסיה). מוצא משפחתו מהאי ג'רבה. משפחתו היא ממשפחות הכהנים "אבריש" המיוחסות לפי מסורת יהודי תוניסיה לרבי ישמעאל כהן גדול ע"ה, ולעזרא הסופר ע"ה. למד אצל רבי חיים חורי ורבי פראג'י עלוש זיעועכ"א. נישא למרת שאשונה זתע"א, ונולד להם בן זכר. לפרנסתו התקיים ממכירת ספרים, ואת רוב זמנו הקדיש ללימוד תורה. התמנה לראש ישיבת 'בית דוד' בשכונת מנזל בגאבס. בשנת ה'תש"א, נאלץ לעבור מגאבס לעיר הבירה תוניס בשל מחלת בנו, שנפטר כעבור זמן קצר. בתוניס לימד תלמידים משיבת 'חברת התלמוד', בבית הכנסת. מאוחר יותר התמנה להיות סגנו של הרב הראשי של תוניסיה, רבי מרדכי כמסו אמיס הכהן זיע"א, וכראש הרכב בבית הדין הראשי. בשנת ה'תשי"ח עלה עם אשתו לישראל והתיישבו בבאר שבע. בהגיעו לבאר שבע הקים בית כנסת גדול בשכונה ד', שהיה בית הכנסת הראשון בשכונה לעדה התוניסאית, וכן התמנה כחבר בית הדין של העדה החרדית הספרדית בירושלים. בארץ קיבל מהרבנים את התואר "זקן חכמי ורבני תוניסיה בישראל", ושימש כנשיא הקרן של הדפסת ספרי רבני תוניסיה. חיבר את הספה"קים: **כסא דפסחא** - פירושים וחיידושים על ההגדה של פסח עם פסקי דינים; **ויפתח יוסף** - חיידושי תורה ובתוכו ספר "שאגת אריה", על שם בנו; **חיים ביד** - שאלות ותשובות על ארבע חלקי השו"ע; **פרחי שושנה** - דרושים; **קשות הנסד** - חיידושי גמרא כמעט בכל המסכתות; **מעולפת ספירים** - פירושים, חיידושים, רמזים על חמישה חומשי תורה; **שאריות יוסף** - מהכתבים שנשארו לאחר פטירתו; **וילקוט יוסף** - חיידושים על מסכתות הש"ס. נפטר בי"ח באייר ה'תש"מ, בגיל 90 בבאר שבע. נקבר ליד קבר רבו, רבי פראג'י עלוש זיע"א, בבית העלמין הישן בבאר שבע.

שום כח בעולם אשר יתיר באיזה אופן שהוא תוקף האיסור הנורא הזה. כל הנוטל חלק בבחירות אלה פורץ גדר הוא והרי זה כמודה בחוקי המדינה שהם כנגד חוקי התורה ונותן כח להסטרא אחרא ומנאצים שם הוי"ה ית"ש.

אין לנו אלא התבדלות מהמינים והכופרים, ולא להתערב עם זרם המורדים בתוה"ק. הירא את דבר ה', יזהר שלא יתפתה ע"י משהו, ויזהיר את נפשות ביתו שלא ילכדו באיסור נורא זה. וכבר אמרנו ואמרנו כל ממשלה שיש בה אפילו חופשי אחד אסור להשתתף בבחירות שלה כמו שאמר הפסוק את תשת ידך עם רשע, והיא אחת מתרי"ג מצוות. ה' ישמרנו מלכד ונראה בהקמת שכינתא מעפרא בביאת רוח אפינו משיח ה' אמן.

עה"ח רבי צדקה חוצין עה"ח רבי יעקב מוצפי עה"ח רבי יוסף סוסו הכהן

משנת ה'ת"ר עד ה'תרצ"ט

רבי יעקב ב"ר יוסף הרופא מבגדד זיע"א, משמרת הקדש סדר תפלות שבת ובראשו בא יבא ברנה ספר שיר חדש על שיר השירים⁸⁸², פרק ב פס' ז

השבעתי אתכם וכו' קול דודי וכו' אפי' לפי עמ"ש הרב עיר דוד משם הרב ש"ך בישנו נותן טעם שהיינו במצרים בגלות יותר משאר מקומות מפני שהמצריים זכו בישראל מצד מצרנות שהמצריים קרובים לא"י והק' הרב הנז' שהרי איתא בתש"ו הרשב"א מי שמכר שדה לאיזה שנה ולא לחלוטים לית ביה דינא דב"מ ומאחר שהקב"ה לא מכר אותנו לחלוטים רק לת' שנה לית ביה דינא דב"מ ות"י דדברי הרשב"א אזלי כמ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי אף במוכר לשנים קצובות אית ביה דינא דב"מ עיי"ש וכתב הרב יושב אוהלים⁸⁸³ נר"ו בפ' ואתחנן דממה שמצינו שהקב"ה הוציא את ישראל קודם הזמן מוכח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכס' הרשב"א ז"ל דהמוכר לשנים קצובות לית נביה דינא דב"מ ואין מין הדין שיזכו בנו המצרים יותר מכל האומות וקרא בארץ לא להם ולא במצרים עיי"ש, עוד נקדים מ"ש הרב עיר דוד⁸⁸⁴ משם הרב זרע ברך⁸⁸⁵ ז"ל שהאומות בגלות החיל הזה קנו אותנו רק לאכילת פירות למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי אבל למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אין אנחנו מוחלטים בגלות עיי"ש וז"ש השבעתי אתכם וכו' אל תעירו ואל תעוררו וכו' ודרשו רז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ירחקו את הקץ וז"ש עד שתחפץ ולכל זמן ושמ"ת הלא האומות קנו אותנו לאכילת פירות וקנין פירות כקנין הגוף דמי וקנו אותנו לחלוטים ואין לנו תקוה ח"ו ולז"א קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים ודרשו במדרש ו נכתוב אותו לקמן וז"ל מדלג על ההרים וכו' אין הרים וגבעות האמורי כאן אלא קצים וחשבונות עיי"ש וא"כ ממה שמצינו שהקב"ה דלג על הקץ והוציאנו הקב"ה ממצרים קודם הזמן מוכח דקנין פירות לא כקנין הגוף דמי ודוק.

א"י באופן אחר עמ"ש הרב שארית יעקב⁸⁸⁶ פ' בהעלותך משם הראשונים ז"ל לתרץ לחקירה הידועה שאין ולמה יצאו ישראל קודם הזמן ממצרים ועדין לא השלימו הקץ ות"י שהשלימו ע"י שהיו במדבר נעים ונדים גולים ומטולטלים ממסע למסע עיי"ש השלימו המנין עכ"ד והנה בתרגו' יונתן בן עוזיאל⁸⁸⁷ ז"ל פי' פסוק זה השבעתי אתכם וכו' אשבעית יתכון דלא תזידון למיסק לארע' דכנען עד דמשלם זמנא ארבעין שנין במדברא וכו' עיי"ש ואף שהוא ז"ל תרגם הטעם מפני שהחריבו כנענים את הארץ ולכן צריכים ישראל להתעכב עד שיחזירו את הארץ לקדמותה עיי"ש מ"מ ממנו נקח לפ' בסגנון אחר כי ע' פנים לתורה עוד נקדים מ"ש רז"ל על פי' קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים וכו' אין הרים וגבעות האמורים כאן אלא קצין ועבורין מדלג על

⁸⁸² כריכה פנימית:

משמרת הקדש

סדר תפלות שנת ובראשו נא יבא ברנה

ספר

שיר חדש

פירוש חדש ודרכים נחמדים על שיר השירים קטן הכמות ורב האיכות מהחכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל כמהר"ר יעקב בכה"ר יוסף הרופא הי"ו אשר אור תורתו זורחת בעיר תהלה עיר ואם בישראל בגדאד זיע"א

נדפס

פה כלכתה זיע"א

שנת הללויה שירו לה' שיר חדש לפ"ק (שנת ה'תר"ג)

בבית ובדפוס העוסק במלאכת הקודש באמונה

אלעזר מארי אהרן סעדיה עראקי הכהן הי"ו

⁸⁸³ יושב אוהלים לרבי אברהם ענתיבי זיע"א.

⁸⁸⁴ עיר דוד לרבי דוד ב"ר אריה ליב לידא זיע"א.

⁸⁸⁵ זרע ברך לרבי ברכיה ברך ב"ר יצחק אייזיק זיע"א.

⁸⁸⁶ שארית יעקב לרבי ישראל יעקב ב"ר יו"ט אלגזי זיע"א

⁸⁸⁷ תרגום ירושלמי (בטעות פתחו את הר"ת 'ת"י' – לתרגום יונתן' במקום 'תרגום ירושלמי').